European Union

Norwegian Ministry of Foreign Affairs

Irish Aid
Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

This project is co-funded by the European Union, Norwegian MFA, and Irish Aid /
Bu proje Avrupa Birliği, Norveç Dışişleri Bakanlığı, ve Irlanda Yardım tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir

CONSTITUTIONAL-LEGAL DEADLOCKS AND OPPORTUNITIES FOR A PROSPECTIVE RESOLUTION PROCESS IN TURKEY

TÜRKİYE'DE OLASI ÇÖZÜM SÜRECİNDE ANAYASAL - YASAL AÇMAZLAR VE OLANAKLAR

Sevtap Yokuş

September / Eylül 2019

DPI Democratic Progress Institute

CONSTITUTIONAL-LEGAL DEADLOCKS AND OPPORTUNITIES FOR A PROSPECTIVE RESOLUTION PROCESS IN TURKEY
TÜRKİYE'DE OLASI ÇÖZÜM SÜRECİNDE ANAYASAL- YASAL AÇMAZLAR VE OLANAKLAR
Sevtap Yokuş

European Union

Norwegian Ministry of Foreign Affairs

Irish Aid
Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

This project is co-funded by the European Union, Norwegian MFA, and Irish Aid /
Bu proje Avrupa Birliği, Norveç Dışişleri Bakanlığı, ve Irlanda Yardım tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir

CONSTITUTIONAL-LEGAL DEADLOCKS AND OPPORTUNITIES FOR A PROSPECTIVE RESOLUTION PROCESS IN TURKEY

Sevtap Yokuş

September 2019

DPI Democratic Progress Institute

Published by / Yayınlayan

Democratic Progress Institute – Demokratik Gelişim Enstitüsü

11 Guilford Street

London WC1N 1DH

www.democraticprogress.org

info@democraticprogress.org

+ 44 (0) 20 7405 3835

First published / İlk Baskı, 2019

ISBN – 978-1-911205-42-5

© DPI – Democratic Progress Institute / Demokratik Gelişim Enstitüsü

DPI – Democratic Progress Institute is a charity registered in England and Wales. Registered Charity No. 1037236. Registered Company No. 2922108

DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü İngiltere ve galler'de kayıtlı bir vakıftır. Vakıf kayıt No. 1037236. Kayıtlı Şirket No. 2922108

This publication is copyright, but may be reproduced by any method without fee or prior permission for teaching purposes, but not for resale. For copying in any other circumstances, prior written permission must be obtained from the publisher, and a fee may be payable.

Bu yayının telif hakları saklıdır, eğitim amacıyla telif ödenmeksizin yada önceden izin alınmaksızın çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Bu durumun dışındaki her tür kopyalama için yayıncıdan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

TABLE OF CONTENTS

Foreword 10
Introduction 12
I. The Area of Constitutional Rights and Freedoms with Regard to Democracy and the Resolution Process 14
A. The Need for Expanding Constitutional Rights and Freedoms 14
B. The Need for the Constitutional Court to Assume the Function of Protecting Rights and Liberties 20
C. Suggestions concerning Constitutional Priorities for the Resolution Process 25
II. Contribution of the Balancing of the Government to Democracy and Conflict Resolution 33
A. Government System and the Legislative-Executive Balance 33
B. The Vertical Balancing of the Government Power 37
III. Legal Measures for Democratisation and the Resolution Process 45
A. Legal Restrictions in the Realm of Rights and Freedoms 45
B. The Election Law and Fair Representation 52
C. The Political Parties Law and Democratic Politics 55
Conslusion 61
DPI Aims and Objectives 117
Board Members 121
Council of Experts 129

FOREWORD

This assessment, prepared for the Democratic Progress Institute (DPI) by constitutional law scholar Prof. Dr. Sevtap Yokuş, provides an analysis of the role of the existing Constitution as an impediment or opportunity for the resolution process in Turkey. It considers the role of the Constitution in democratisation and safeguarding of fundamental rights and freedoms as preconditions for successful resolution to the conflict. It goes on to consider the potential role of the Constitutional Court as an instrument in upholding such elements of the Constitution.

The paper addresses specific areas where the Constitution could be developed to build better foundations for the resolution process, such as constitutional citizenship, education in the mother tongue, and effective political participation particularly on the local level. In considering factors of the government system, the balance between the legislative and the executive is flagged as a potential challenge, alongside the relation between central and local government and the role of state of emergency regulation. The author assesses risks to the process caused by legislation on the state of emergency and on elections, political parties, associations and meetings and demonstrations, among others.

The author concludes that the political atmosphere in Turkey stood in the way of democratic constitutionalism and democratic legislation, and that measures towards such constitutionalism would serve the resolution process, due to the close relation between peace and democratisation.

This assessment is one in a series prepared for DPI by the author and other diverse voices in Turkey, contributing to DPI's ongoing appraisal of the situation on the ground in the country, particularly regarding democratisation and resolution processes at a time of significant political

change. Further assessments of this kind representing a broad range of regional and international viewpoints will continue to be provided by the Institute.

Professor Yokuş is a Law Faculty Member at Altinbaş University in the Department of Constitutional Law and a member of DPI's Council of Experts. The views and opinions expressed in this assessment are those of the author and do not necessarily reflect the official position of DPI.

Kerim Yildiz
Chief Executive Officer
Democratic Progress Institute

INTRODUCTION

It is essential to discuss democratic steps in a possible resolution process in Turkey. Within the context of the resolution process, constitutional democracy is one of the crucial conditions for Turkey. Just as it is essential for clashes to reduce for democratic steps, it seems necessary for constitutional democracy to be put on the agenda for conflict resolution. In Turkey the reasons behind the "Kurdish issue" continue to provide the basis for the ongoing conflicts and are at same time related to anti-democratic regulations and implementations such as: discrimination, otherisation, banning of language and cultural development and human rights violations. All these reasons overlap with issues of democracy and human rights. Accordingly, deadlocks concerning a democratic rule in Turkey are largely caused by political circumstances that have been emanating for many years from the authoritarian core of our Constitution, which could not be transformed despite the amendments it underwent. The legal order defined by the current Constitution of 1982 is characterised by its content, which lays the ground for the rising and deepening of conflicts. Through the fault lines it has created on the legal platform, the Constitution provided a basis for almost irreversible societal fractions. Heading towards democracy, it is important to develop constitutional measures to reverse the 1982 Constitution with regard to the underlying ideology, the jurisprudence it prescribes and its coverage of rights and freedoms.

One of the basic flaws of Turkish democracy is the absence of pressure groups and social opposition to balance the political power. Both are crucial for a functioning democracy but have been hindered by, inter alia, constitutional provisions. The electoral system and the political parties' regime prevent democratic politics in practice and democratic rule. These factors have weakened the parliamentary majority and the

opposition, meaning that they cannot fulfill their duty of negotiation.[1] In Western democracies, strengthened local governments balance the centralised power. In contrast in Turkey, local governments have been weakened using a number of justifications and are unable to balance the centralised power and to develop a democratic society. The latest tendencies towards tutelage by the centralised power have downgraded the power of local governments even more than in the past.

Throughout Turkey's long quest for its 'New Constitution', each draft contained attributes such as libertarianism, democracy, or egalitarianism. Ensuring societal peace is among the primary expectations of a new constitution. Over the course of the years spent working on a new constitution, the expectations and basic principles regarding its content have been clarified. These can be listed as the following: based on equal citizenship, all segments of the society should be covered by the Constitution and social as well as political pluralism should be protected. Rights and freedoms should be based on principles developed on a universal scale and secured; it should be accepted that "freedom is the rule, limitation the exception". Measures should be taken for the implementation of the rule of law, as well as the independence and impartiality of the judiciary. Political power should be balanced through authority sharing and a reliance on the principle of "limited power" should provide a democratic function. Centralised authority should be decentralised and the principle of transparency in governing should be actualised.

1 Sevtap Yokuş, "Siyasal İktidarın Toplumsal Muhalefet ile Dengelenmesi" ["Balancing Political Power with Social Opposition"], Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'in Anısına Armağan [A Present for the memory of Ord. Prof. Ali Fuat Başgil], İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Armağanlar Dizisi, Oniki Levha Yayınları, İstanbul Nisan 2019, p. 1013.

I. THE AREA OF CONSTITUTIONAL RIGHTS AND FREEDOMS WITH REGARD TO DEMOCRACY AND THE RESOLUTION PROCESS

The legal order that has been brought about in Turkey, has gradually given rise to a fragmented social structure. The fact that the constitutional and legal order rests on state protectionism and perceives diversity as a threat to the regime, has substantially paved the way for conflicts to arise. Therefore, taking into consideration the relation between democracy and the resolution process in Turkey, it becomes clear that the democratisation of the constitutional and legal realms may have a consolidating effect on conflict resolution. Hence, reducing constitutional obstacles to the implementation of the democratic and human rights appears to be a significant expectation for a probable resolution process.[2]

A. The Need for Expanding Constitutional Rights and Freedoms

In the Preamble of the current 1982 Constitution, its philosophy and its underlying ideology become clear. According to Article No. 2 of the Constitution, the principles listed in the Preamble are regarded as the foundational principles of the Republic, and hence are included in the irrevocable provisions. This also denotes that the principles in the Preamble are given superiority over the other rules of the Constitution. The provision in the Preamble reads: *" ...this Constitution ... will be interpreted and implemented with respect and absolute commitment to these principles."* This suggests that all principles and rules of the Constitution are obligated to be in compliance with the principles mentioned in the

2 Sevtap Yokuş, Türkiye'de Çözüm Sürecinde Anayasal Arayışlar [Constitutional Quests for Conflict Resolution in Turkey], Seçkin Publications, Ankara 2013, p.10.

Preamble, including those about the principles of the Republic.[3] In fact, the philosophy determined in the Preamble has been reflected on in all provisions of the Constitution. Therefore, it can be said that nationalism and statism constitute the main axis of the fundamental philosophy existing in the Constitution, as well as the official ideology that is in line with it. At the level of the individual, this ideology aims at creating a monotype citizen.

Within all the Articles of the 1982 Constitution the overriding aim is clearly to defend the state against the individual, instead of the other way around. Therefore, the regulations concerning rights and freedoms, which form the basis of the constitutional state, are the most problematical ones. Besides the limitations, prohibitions and even suspensions in the Constitution, legal regulations regarding rights and freedoms have precluded the use of rights and freedoms, especially before the amendments.

Anti-democratic features were installed into the 1982 Constitution during its formation. The 1982 Constitution was determined by the will of the military. As the product of an institution with no representative characteristics, the Constitution similarly does not contain ideals typical of elected institutions. In this context, which lacks any democratic legitimacy the Constitution was approved by a referendum. It was the product of a *de facto* government[4] and despite all the changes it has now undergone, it has been unable to rid itself of the codes that it was loaded with at the time it was written. The Constitution contains many of the contradictions regarding rights and freedoms that have emerged

3 Mustafa Koçak, " Cumhuriyetin Temel Niteliklerinin Belirlenmesinde Anayasanın Başlangıcında Yer Alan İlkelerin Hukuksal Değeri" [The Juridicial Value of the Principles in the Preamble of the Constitution in Defining the Basic Characteristics of the Republic], Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 25.Yıl Armağanı, 1998 p.203.

4 Bülent Tanör, İki Anayasa 1961-1982 [Two Constitutions, 1961-1982], Beta Publications, Istanbul 1986, p.100,101.

in relation to the European Convention of Human Rights and regarding judicial opinions that have been derived from different parts of the Convention.

In compliance with the general structure of the 1982 Constitution, Article No. 14 aims to protect the "State". Surpassing the protection of a "libertarian and pluralist democratic order", this provision prioritises the protection of the State over the maintenance of rights and freedoms, without taking into consideration whether the rights of others have been *de facto* or directly harmed, rather "the aim of eliminating basic rights and freedoms" is specified. Concordantly, all activities based on views different to the Constitutional ideology have been prohibited.[5] Within these prohibitions the lawmaker has no power of discretion but is obliged to make regulations and put sanctions in line with the prohibitions in the Constitution[6].

The 1982 Constitution was written in an atmosphere of crisis and under the circumstances which determined the country during the State of Emergency as if Turkey were to live under these extraordinary conditions continuously.[7] Article 15 outlines that rights and freedoms can be suspended and the framework of a regime to cope with these extraordinary conditions. Terms such as"... *measures can be taken which contradict the guarantees set forth in the Constitution*" allow the state to justify intervention to all rights and freedoms at constitutional level,. Interruption, or suspension of chances provided by the right, is the most

5 Mustafa Erdoğan, Demokrasi, Laiklik, Resmi İdeoloji [Democracy, Secularism, Official Ideology], 2.Ed., Liberte Publications, Ankara 2000, p.367,368.

6 Necmi Yüzbaşıoğlu, Türk Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku [The Constitutional Blockage in Turkish Constitutional Judiciary], Istanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Publication, Istanbul 1993, p.215,216.

7 İbrahim Ö. Kaboğlu, " Türkiye'de Anayasal Reformlar Üzerine" ["On Constitutional Reforms in Turkey"], Anayasa Reformları ve Avrupa Anayasası [Constitutional Reforms and the European Constitution], Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Publication, Ankara 2002, p.57.

controversial measure to be taken against Constitutional guarantees.[8] Reviewing this Article along with other extra-constitutional regulations, especially with state of emergency laws and legislative decrees, we run into a space where not only law has been pushed out, but even the Constitution itself.

Regarding rights and freedoms, the most comprehensive changes to the Constitution in a positive sense, were made in 2001. These changes were, to a great extent, concerned with securing and enabling the use of the rights and freedoms that are listed in the Constitution. Whilst the extent to which these changes have been implemented should be discussed elsewhere, the Preamble of the 1982 Constitution represents a major step forward. The most important change was formulated in Article No. 13. Instead of proposing a general limitation, Article No. 13 was ammended to determine the principles for limiting rights and freedoms.[9] Although this change was a positive one, its impact was not as expected, due to other provisions of the Constitution that limit freedoms.

Following the 2001 Constitutional changes, one of the main challenges was the resistance to the implementation of even the partially positive amendments. Even today, this "resistance" continues to exist and has become more concrete through the approaches of the legislature, executive, and the judiciary. Although judicial bodies are required to apply the "interpretation in compliance with the Constitution" principle, it has been observed that even after the changes they refer to previous regulations of the Constitution. In terms of governance, it has been

8 Tekin Akıllıoğlu, "Temel Hakların Durdurulması" ["Stopping Basic Rights"], Bahri Savcı'ya Armağan [A Present for Bahri Savcı], Mülkiyeliler Birliği Vakfı Publications 7, Ankara 1988, p.63, 64.

9 Yılmaz Aliefendioğlu, "2001 Yılı Anayasa Değişikliklerinin Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Getirdiği Yeni Boyut" ["The New Dimension Brought by Constitutional Changes of 2001 to the Restriction of Basic Rights and Freedoms"], Anayasa Yargısı 19 [Constitutional Jurisdiction 19], Antalya 2002, p.154.

witnessed that the general administration, as well as law enforcers, are inclined to ignore the Constitutional changes in regards to rights and freedoms. The perception of freedom displayed by the legislation during legislative processes is also contradictory to the general regime of the law of freedoms as well as the distinction criteria of rights and freedoms. Concepts such as "sensitivity", "national culture", or "sense of morality" are still being utilised as reasons for limitation during legislative processes. Even after the positive changes made to the Constitution in terms of freedoms, for example: the tendency to define cultural rights as political rights, restrains this freedom despite the Constitutional changes.[10]

Many amendments have been made to the Constitution as well as to a great number of laws, along with the pressure caused by the European Union accession process. However, most of these changes were showpieces and have not been implemented because their aim was to fulfill a duty, rather than to achieve more democratic and libertarian legal regulations. In fact, by disabling their implementation, many contradictions, gaps and confusions were created in the name of change. The realisation of positive amendments would only have been possible if they had been complimented with parallel laws, instead of creating a muddle of laws. In conclusion, the Constitution continued to remain in force, along with some positive changes that were not put into practice, in compliance with its initial state, its undemocratic structure and the basis of laws and executions that are wiping away freedoms.

Despite the positive changes in favour of rights and freedoms in 2001 and 2004, many changes need to be made in the Constitution in order to activate and institutionalise human rights, democracy and the rule of law. To this end, the primary need is to replace sociological concepts in

10 İbrahim Ö. Kaboğlu, "2001 Anayasa Değişiklikleri: Ulusal-Üstü Etkiden Ulusal Tepkiye" ["The 2001 Constitutional Changes: From Supra-National Effect to National Reaction"], Anayasa Yargısı 19 [Constitutional Jurisdiction 19], Antalya 2002 pp.112-114.

the Preamble with legal ones and to include references to universal values regarding human rights and democracy.[11] If the necessary changes in the Preamble are met, contradictions between the provisions on rights and freedoms and the Preamble would be abolished. Whilst the concepts based on subjective value assessments within rights and freedoms were conceptualised (to enhance the libertarian aspect of the Constitution), the basic philosophy of the Preamble, which emphasises the weight of the authority and downgrades the freedom aspect of the Preamble, created a contradictory structure in the Constitution.

Despite the changes it underwent, Constitutional provisions that prevent direct judicial remedy, have simultaneously continued to exist as provisions preventing the protection of rights and freedoms. For instance, in Article No. 148 of the Constitution, the provision defines emergency law decrees as being exempt from judicial review. By doing this, it provides a ground for the absolute abolition of rights and freedoms in state of emergency periods.

Through the "Turkish type of Presidency", which was introduced along with the Constitutional changes in 2017, authority has become centralised and led to a reduction in rights and liberties, since the existence of a single centre deepens authoritativeness. Among the many problems to be mentioned, the most significant one is that the judicial power cannot function efficiently in favour of the protection of rights and liberties. Within this frame, the facts that the Minister of Justice and the Undersecretary are constitutionally and *de facto* tied to the President; that the Minister of Justice is at the same time the head of judicial board and that the Undersecretary is a natural member of the HSYK (Supreme

11 Necmi Yüzbaşıoğlu, "Oluşturulmakta Olan Avrupa Anayasası Doğrultusunda 1982 T.C. Anayasasında Yapılması Gereken Değişiklikler" ["Necessary Amendments in the 1982 Constitution of the Republic of Turkey in Light of the European Constitution in the Making"], Anayasa Reformları ve Avrupa Anayasası [Constitutional Reforms and the European Constitution], Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları ve Uygulama Merkezi, Ankara 2002, p.131.

Board of Judges and Prosecutors), should all be seen as obstacles to the judicial protection of rights and liberties against the political power.

B. The Need for the Constitutional Court to Assume the Function of Protecting Rights and Liberties

A leading example of how rights and liberties can be protected directly by the judiciary is by preventing violations through individual applications. By accepting constitutional complaints from individuals within the context of the Constitutional changes of 2010, the scope of rights and freedoms were defined in line with the European Convention of Human Rights, with the major purpose of avoiding access to the European Court of Human Rights. Substantial restrictinos have been placed on the selection criteria which subjects must meet in order to be considered as adequate. The underlying aim was to generate a restricted protection mechanism, which was primarily meant to prevent applictions for the European Court of Human Rights.

Even though the genuine function of the constitutional complaint is to protect the basic rights and liberties of individuals[12], the primary aim of opening the way for constitutional complaint in Turkey was to avoid the bulk of applications made to the ECHR and rulings of rights violations respectively.

In the justification of the Constitutional change that enabled constitutional complaint, it states that the primary aim is to reduce the number of applications to the ECHR. Because of this, rights and freedoms that can be made subject to complaint are defined as "any of the basic rights and freedoms that are secured in the Constitution which

12 M. Yavuz Sabuncu-Selin Esen Arnwine, "Türkiye İçin Anayasa Şikayeti Modeli Türkiye'de Bireysel Başvuru Yolu" ["The Constitutional Complaint Model for Turkey The Individual Application Remedy in Turkey"], Anayasa Yargısı 21 [Constitutional Jurisdiction 21], Ankara 2004, p. 230.

are within the scope of the European Convention of Human Rights" instead of rights and freedoms regulated in the Constitution.[13]

In a ruling of 2004, the Parliamentary Commission of the European Council pointed out the need to approve access to constitutional complaints to reduce the workload of the ECHR. The Venice Commission appreciated efforts towards the approval of constitutional complaint in Turkey.[14] In addition, the ECHR, under an immense workload has openly welcomed the approval of the constitutional complaint in Turkey[15].

With the formula, which was developed to restrict the scope of the constitutional complaint, i.e. the fact that rights and liberties can only be examined if they overlap with the Convention, a narrowed understanding was fashioned. Within the borders of constitutional complaint defined by the Constitution as well as law, the following basic rights and freedoms can be subject to constitutional complaint in Turkey: right to live; ban on torture and similar bad or humiliating treatment; ban on slavery and forced labour; right to individual freedom and security; right to a fair trial; the legality of crime and punishment; respect to private life, family life, and the right of shelter and communication; freedom of thought, conscience and religion; freedom of organisation and meeting; freedom of marriage and family building; right for effective application; ban on discrimination; right of property; right of education and the right for free elections. Given that the authority of the Constitutional court regarding

13 Ece Göztepe, "Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkının (Anayasa Şikayeti) 6216 Sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi" ["An Evaluation of the Right for Individual Complaint to the Constitutional Court in Turkey (Constitutional Complaint) in Regard to Law Nr 6216"], Türkiye Barolar Birliği (TBB) Dergisi, Vol:95, 2011, p. 14, 15.

14 Musa Sağlam, "Bir Hak Arama Yolu Olarak Bireysel Başvuru" [Individual Application as a Way of Claiming One's Right"], Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkı Sempozyumu 26 Kasım 2010 [Symposium on the Right for Individual Application to the Constitutional Court, 26 November 2010], Anadolu Üniversitesi Publications, Eskişehir 2011, p.30, 42.

15 Fazıl Sağlam, "Türkiye İçin Anayasa Şikayeti Modeli Tartışma Paneli" ["Discussion Panel on the Constitutinal Complaint Model in Turkey"], Anayasa Yargısı 21 [Constitutional Jurisdiction 21], Ankara 2004, p. 267.

the subject matters is as restricted as the rights and liberties mentioned in the Convention and Appendix Protocols, applications made for violations of rights and the Constitutional Court on the grounds of non-competence with regard to the subject issue will reject freedoms that do not appear on this list.[16]

Yet another restriction on the individual application to the Constitutional Court regards the procedures subject to individual complaints. Legislative procedures and regulatory procedures of the executive cannot be subjects of complaint.

Judiciary restrictions in the Constitution have also been defined as limits in individual applications, so that subjects in the Constitution that cannot be brought to court are also exempted from being subjects of any individual application. Within the context of guaranteeing freedoms and from the point of view of the rule of law, this is a significant contradiction that Constitutional restrictions, which have been continuously criticised since the Constitution entered in force, appear as exceptions in the constitutional complaint process, which was developed for effectively protecting rights and freedoms in the first place.

Looking at how the Constitutional Court has interpreted the restriction about rights since September 2012, when the first constitutional complaints started to be accepted, it is obvious that the attitude is not quite in favour of rights. It can be observed that the Constitutional Court chooses to make restrained interpretations regarding additional Protocols, which Turkey is not party to. The Constitutional Court

16 Özcan Özbey, Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkı [The Right for Individual Application to the Constitutional Court in Turkish Law], Extended 2nd Edition, Adalet Publication, Ankara 2013, p. 190.

displays a similar narrowing approach when it comes to defining the scope of rights in terms of their content.[17]

The increasingly narrow approach of the realm of norms set by the Constitutional Court is fundamentally related to the formula that was developed for the constitutional complaint in the Constitution. The Constitutional provision for the constitutional complaint has narrowed the protected space provided by the Constitution. According to the Constitutional Court; no ruling can be made about a violation of a right that is left outside the space co-regulated by the Convention and the Constitution. However, Article No. 53 of the European Convention for Human Rights states that in case commitments to wider regulations concerning rights and violations do exist, they should also be implemented.[18]

There is also a narrowing of the procedures that qualify as subjects of complaint, through laws. In this regard, for instance, it is accepted that according to Article No. 79 of the Constitution no other body can be approached against a decision of the Higher Election Council (HEC) and that it is outside the scope of constitutional complaint. Individual applications should also be possible against decisions of the HEC.[19] The Constitutional Court has used a restricting method in evaluating the

17 Ece Göztepe, "Alman Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Türk Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Kararlarının Değerlendirilmesi" ["An Evaluation of the Turkish Constitutional Court's Ruling of Individual Applications in Light of Rulings of the German Constitutional Court"], Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Türkiye Barolar Birliği-Kamu Hukukçuları Platformu Kongresi [Individual Application to the Constitutional Court, Turkish Bar Association Platform of Public Jurists' Congress], Ankara 30-31 May 2015, Paper presented, p.4.

18 Fazıl Sağlam, "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru: Genel Tespitler" [Individual Application to the Constitutional Court: General Remarks], Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Türkiye Barolar Birliği-Kamu Hukukçuları Platformu Kongresi [Individual Application to the Constitutional Court, Turkish Bar Association Platform of Public Jurists' Congress], Ankara 30-31 May 2015, Presentation.

19 Nihan Yancı Özalp, "Yüksek Seçim Kuruluna İlişkin Güncel Anayasal Tartışmalar" ["Current Constitutional Debates about the Higher Election Council]", Anayasa Hukuku Dergisi, V. 4, I. 8, Y. 2015, pp.149-150.

applications it received and concluded that HEC decisions cannot be the subject of constitutional complaint.[20] Before the 25th Parliamentary Elections, an application was made to the HEC on the grounds that electoral speeches given by the President were violating the principle of his impartiality. Upon the decision of the HEC to reject the application on grounds of non-competence, an individual application was made. However, the Constitutional Court ruled for non-competence with regard to the subject issue, justifying its verdict by the fact that decisions of the HEC are final and there is no other body to apply against those.[21]

The Constitutional Court rejected the interim measure decision that was demanded to prevent rights violations during the curfew, for various reasons. According to the Article No. 73/1 of the House Regulations of the Constitutional Court, an interim measure ruling can be made in case "*it is understood that a severe danger targeting the life or corporal or incorporal integrity of the applicant exists*". Actually, this decision has narrowed the space for rights where temporary interim measure rulings could be made, against the Provision No. 49/5 of the Law No. 6216 on the Foundation and Rules of Procedure of the Constitutional Court. Also, in individual applications made to the Constitutional Court for rights violations during curfew, the demand for interim measures has been rejected. The Constitutional Court used the following arguments as justification for its decision: the fact that ordinary legal procedures were not exhausted; the necessity for *"proving the reality and sincerity of the danger"* and its assessment of the demand for stopping curfew decisions as *"demands of general nature"* (Nafise Ekici, Application No: 2016/5993, 05.04.2016; Mehmet Girasun and Ömer Elçi, Application No: 2015/15266, 11.09.2015; Fikriye Tanrıkulu and Human Rights

20 Constitutional Court General Assembly, Application Nr: 2015/6723, Date of Decision: 14/7/2015

21 Constitutional Court General Assembly, Application Nr: 2015/8818, Date of Decision: 14/7/2015

Association, Application No: 2016/3350, 24.02.2016). The Constitutional Court was not able to develop a stable standard for testing the sincerity of the danger.[22]

For the Constitutional Court to be able to fulfill its function of protecting rights and freedoms through constitutional complaints, the scope of the individual application has to be widened both at Constitutional as well as legal level, and the restrictions on the possibility of the application in terms of subject, scope and time should be minimised.

C. Suggestions concerning Constitutional Priorities for the Resolution Process

1. Constitutional Citizenship

The "*indivisibility of the state with its nation*" is based on nationalism and a perception of society as homogeneous and far from a plural structure; it plays a prohibitive role for all constitutional rights and freedoms. Similar definitions can be found in Paragraph 7 of the Preamble in the form of *"…of Turkish citizens as a whole …"*. Those provisions were utilised, in their most concrete form, by the Constitutional Court for their rulings to close political parties.

Looking at the constitutional provisions, it becomes clear that ethnically based nationalism is one of the main axes of the fundamental ideology which forms the basis of the constitution. One cannot argue, for instance, that the following excerpts taken from Paragraph No. 5 of the Preamble are not ethnically based: *" … of Turkish national interests, the Turkish existence, the Turkish history and spritual values…"*. Provisions No. 26/3 and 28/3 which were abolished in the Constitutional changes of 2001 were

22 Sibel İnceoğlu, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Türkiye ve Latin Modelleri [Individual Application to the Constitutional Court Turkey and Latin Models], Onikilevha Publications, Istanbul 2017, p. 262-268.

of this kind (Article No. 26 regulates freedom of expression and Article 28 regulates freedom of press). Again, Provision No. 42/9 in force, which hinders education in mother tongues, is also illustrative of the ethnicist aspect of the concept of Turkishness as it appears in the Constitution. The term Turk, which appears in Article No. 134 is directed completely towards an ethnic origin. Considering Constitutional provisions along with legal regulations, court decisions and their practical implications, it becomes much more obvious that the definition of Turkishness is based on an ethnicity. The most direct example of how the concept of Turkish is based on ethnicity would be the law, which prohibited the use of any language other than Turkish during the September 12 coup period, through Article No. 2932. That the law has been abolished now does not change the fact that the definition of Turkishness is ethnically loaded. In decisions of the Constitutional Court, for instance Article No. 81 of the Law on Political Parties, again the interpretation of Turkishness approximates the definition of ethnic group.

In nearly all efforts in Turkey that strive for a democratic Constitution, the need for constitutional citizenship is mentioned. Beyond a solution process, the emphasis was put on the need to free the Constitution from ethnicity and to have a more democratic and egalitarian one.

When the government demanded a draft to be prepared for a new Constitution in 2007, alternative definitions of citizenship were used. The sub-title was suggested to read "citizenship" instead of "Turkish citizenship". Alternative definitions were listed as following: *"Everyone who is bound to the state through the bond of citizenship is a citizen of the Turkish Republic."; "Those who are bound to the Republic of Turkey, regardless of differences of religion and race is called Turk."; "Citizenship is a basic right. Everyone who received this status in line with the rules established by the law is a citizen of the Republic of Turkey."; "The one*

whose mother or father is a citizen of the Republic of Turkey, is a citizen of the Republic of Turkey."[23] In a study made by *TÜSİAD* (Turkish Industrialists' and Businessmen's Association) in 2011, it was stated that a definition of citizenship, based on an ethnic emphasis could not be given place in the Constitution and that citizenship should be determined as a constitutional right. The subject of citizenship was elucidated in this study under the rubric of identity and with reference to cultural rights in the subsequent sections.[24]Another report prepared by *TESEV* (Turkey Economic and Social Studies Foundation) in the same year was titled "Towards the New Constitution of Turkey". Concerning the definition of citizenship, the report stressed the following criteria: *"…First and foremost, the Constitution should in no circumstances make any reference to ethnic identities, yet define respect for all cultural differences and life styles as its primary principle."*[25] A further report was prepared by the Strategic Thought Institute, in a similar vein in 2011. The report emphasised that citizenship, in conformity with the general trend in constitutions all around the world, should be cleared from reference to ethnic origins and arrive at a definition grounded in legal relations.[26]

Discussions about Constitutional citizenship will be one of the first priorities in a new resolution process. In a conflict resolution process that is accompanied with constitutional democracy, it will be inevitable that Turkey formulates legal regulations, which define the relation to the state on political grounds and fashion a citizenship bond that is far away from an ethnic base. It may not even be necessary to define the citizenship

23 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Önerisi [Republic of Turkey Constitution Proposal], Legal Hukuk Dergisi, Year:5, Vol:58, October 2007, p.3208.

24 Yeni Anayasanın Beş Temel Boyutu [Five Basic Aspects of the New Constitution], TÜSİAD, March 2011, p.27.

25 Türkiye'nin Yeni Anayasasına Doğru [Towards the New Constitution of Turkey], TESEV, April 2011, p.13.

26 Vesayetsiz ve Tam Demokratik Bir Türkiye İçin İnsan Onuruna Dayanan Yeni Anayasa [A New Constitution Based on the Human Dignity for a Tutelage-free and Fully Democratic Turkey], Stratejik Düşünce Enstitüsü Raporu, Ankara May 2011, p.44,45.

issue at Constitutional level. Sorting out such definitions from the Constitution and developing objective definitions in the Citizenship Law, would make it easier to overcome the problem.

2. Education in Mother Tongue

The language ban brought about by the 1982 Constitution and other laws that passed in the similar direction, created a deep-rooted problem concerning education in mother tongues. In order to solve this problem, it has to be dealt with at constitutional level. The provision that regulates these bans still exists in the current Constitution. According to the last Paragraph of Article No. 42, which regulates the right to education and training, *"No other language than Turkish can be taught and read to Turkish citizens as their mother tongue at education and training institutions. Foreign languages that can be taught in education and training institutions, and the principles to which schools where foreign languages are used as the language of instruction are subject to legal regulations. Provisions of international conventions are reserved."* In a new process toward conflict resolution, it is necessary for the abolishment of this this provision to be on the agenda.

In a draft of a new Constitution prepared by the Union of Turkish Bar Associations in 2001, there was no provision similar to Article No.42. This was justified by stressing that it was risky for an Article that regulates beyond the official language to be in the Constitution. In the 2007 draft of the Constitution – prepared on demand of the government - there is a regulation which is more advanced than the regulation in the 1982: *"The language of education and training is Turkish. Principles that concern the education and training in languages different than Turkish, shall be defined by laws in accordance with the requirements of a democratic social order."*[27]

27 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Önerisi [Republic of Turkey Constitution Proposal], Legal Hukuk Dergisi, Year:5, Issue:58, October 2007, p.3214.

In the Constitution Report prepared by the Experts Commission of DISK (Revolutionary Workers Trade Unions' Confederation) in 2009, references were made to the international conventions that regard education and training in mother tongues. The report emphasises the need to ratify international agreements that guarantee the right to education and training in mother tongues. International documents that were cited in the report are the "Framework Convention for the Protection of National Minorities" of the Council of Europe and the "European Charter on Regional or Minority Languages."[28] The TÜSİAD report of 2011 points to a need to examine world examples to decide on the most suitable model for Turkey. In this context, the pursuit for this regulation needs to be wide-ranged. The report suggests that Turkey should withhold its reservation to Article No.27 of the Convention of Civil and Political Rights and ratify the Council of Europe Charter of Regional and Minority Languages, so that language rights are assured.[29] The TESEV report of 2001 includes the following findings: The language of instruction in institutions of primary and secondary education has to be Turkish. However, in other languages, optional courses can be offered, enabling their development. Within the framework of Constitutional principles, it should be free to open private education institutions where citizens of Turkey, that speak other languages, can receive an education and training in their mother tongue. Certain legal regulations are required which would enable first graders who speak a different mother tongue to be compensated for their disadvanted position.[30]

The issue of education in mother tongues needs to be addressed in a possible resolution process, especially as it will require new regulations.

28 Özgürlükçü-Eşitlikçi-Demokratik ve Sosyal Yeni Bir Anayasa İçin Temel İlkeler [Basic Principles for a Libertarian-Egalitarian-Democratic and Social New Constitution], DİSK Publications, Istanbul 2009, p.56.
29 Yeni Anayasanın Beş Temel Boyutu [Five Basic Aspects of the New Constitution], p.27, 28.
30 Türkiye'nin Yeni Anayasasına Doğru [Towards the New Constitution of Turkey], p.14.

The accumulated knowledge from previous debates on this topic suggests that overcoming certain legal regulations based on international conventions and sorting out constitutional restraints would not be too difficult.

3. Efficient Political Participation through Local Governments

By nature, conflict resolution processes involve measuring the transfer of authority. For Turkey, this has always been a compelling problem, increasingly so today. In the last years practices such as *kayyım*: the replacement of elected local governments through administrative decisions, which widen and guarantee the space of autonomy that local governments enjoy. This will be one of the areas which needs the most regulation, in case a possible solution process starts.

Previous work on the Constitution has included suggestions for the widening of local governments' spaces of authority on the basis of democratic development. One example in this regard would be the *TOBB* (The Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey) report in 2000, in which a suggestion for "regional administration" was mentioned. According to the report, it could be possible to create regional administrations, consisting of more than one province, based on economic and geographical criteria. Emphasising that this is an obligation in the EU accession process, the report also cites the principle of local democracy and uses the expression: "*reciprocal ties and effects with the central administration*" rather than administrative tutelage. Accordingly, removing local administrators from their offices would only be possible with a court decision. The TÜSIAD report (2006) also suggest the development of different units at local government levels classified by size, such as metropolis, sub-region and region.[31]

31 Sultan Tahmazoğlu Üzeltürk, "Anayasa Önerilerinde Yasama Yürütme İlişkileri-Ayrışmalar ve Ortak Noktalar" [Relations of the Legislative and Executive in Constitution Proposals-

The Turkish Bar Association's draft of the Constitution (2001) suggests the introduction of regional administrations: "Local administrations are public legal entitites, which meet the common local needs of the populations of a region, province, or village. Their general decision bodies are elected by the people."[32]

In addition, TÜSİAD mentioned regional administrations in their 2011 report. The report talks about giving taxation authority to regions that were producing their own sources of income. Many duties that belong to the centre should be transferred to local governments. Another point that was emphasised is the need to implement international conventions, which empower local governments, without any reservation. A further noteworthy point of the report was that it elaborated the issue of authorisation of local governments along with the identity issue, regional representation, fair representation and ways of political participation.[33]

In their 2011 report about the new Constitution, TESEV emphasised that providing local governments with autonomy would be a problem-solving move with regard to identity issues and cultural rights. Accordingly, *"Local government units should be formed entirely through democratic representation, should be authorised to assess the local needs, decide on the ways of how to meet them, and be partially able to put taxes –in addition to a more fair share of the central budget they will receive- in order to cover their expenses … Justice and defense services as well as the provision of the national police force shall be kept under the authority of the central government, whereas education shall be flexible restructured, so that it can consider regional requirements, without replacing national*

Differences and Commonalities], Anayasa Kurultayı, Prof. Dr. Yılmaz Aliefendioğlu'na Armağan [Constitutional Congress, A Present for Prof. Dr. Yılmaz Aliefendioğlu , Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi, Ankara Bar Association Publications, Ankara 2010, p.81,82.

32 Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Önerisi [Proposal for a Constitution of the Republic of Turkey], II.Ed., Türkiye Barolar Birliği Publications, 2001, p.79,80.

33 Yeni Anayasanın Beş Temel Boyutu, [Five Basic Aspects of the New Constitution], p.28.

education." Using these perspectives, a broad understanding of autonomy for local governments has been developed.[34]

In the preparatory work for the new Constitution, most of the suggestions were concerned with the advancement of local authorities, and specifically the creation of regional administrations. Independent from cultural and identity rights, the suggestions for regional administrations also advocated the opening of democratic channels and democratic representation for whole Turkey.

34 Türkiye'nin Yeni Anayasasına Doğru [Towards the New Constitution of Turkey], p.31,32.

II. CONTRIBUTION OF THE BALANCING OF THE GOVERNMENT TO DEMOCRACY AND CONFLICT RESOLUTION

A. Government System and the Legislative-Executive Balance

An indispensable feature of democracy is a "limited government". For Turkey, the crucial question is, how this can be attained? The governmental system can only be democratic and balanced by utilising other democratic mechanisms. In regimes where ruling authorities are concentrated, a lack of a democratic culture and effective checks and balances, can destroy the democratic progress. Rule of law and the independence and impartiality of the judiciary, also known as "constitutional democracy" or "democracy through law" are essential for the democratic functioning of any governmental system.

Asides from socio-cultural conditions and the limitations placed on democracy in Turkey, the structures of political parties are hazardous for the development of democracy. Political parties are the main actors in Turkish political life and they enable one-leader dominance. The majority of political parties in Turkey - and their associated institutions - are oranised in a leader based fashion. Whereas in democracies, it is essential for political life to be structured in a pluralist way to make diverse political decisions using contributions from different political actors.[35]

35 Süheyl Batum, "Siyasal Rejimler ve Türkiye'deki Arayışlar" ["Political Regimes and Quests in Turkey"], Uluslararası Anayasa Hukuku Kurultayı[International Congress on Constitutional Law], Turkish Bar Association, 9-13 January 2001, s.358,359.

The Constitutional Referendum in 2017, changed the political system to a Presidential system. Following this the President has distanced himself from his supra-party position and has become the person that defines daily politics.[36] The Presidential elections in 2018 became a competition, supported by the media, centred around the strength of the party leaders. The aim was to reach a parliamentary majority, bound to a President as Party Leader. This situation, alongside the electoral system and the Political Parties Law, creates conditions for a President that can monopolise legislation at all levels. This enables the unification of state and party.

In this system of Presidency, the Parliament becomes *de facto* unauthorised regarding the repetition of elections. This is because it is practically impossible to achieve the anticipated majority (3/5 of the total member number), given the fact that the legislative majority is under the control of the President. Justification for these conditions was not mentioned when giving authority to the President for renewing the elections, nor was the timescale. The President can therefore use his authority to call for election at any time and as often as he wishes.[37] This situation has significantly shifted the balance between legislative-and executive to the detriment of the legislative.

In the Presidential System, the President's authority to declare decrees has been elevated almost to the level of general regulatory principle.[38] The principle of the inalieanability of legislative authority has lost its weight and conclusiveness because the decree authority of the President is not bound by an authoritative law to the legislature. The President requires

36 Demirhan Burak Çelik, Burcu Alkış, Atagün Mert Kejanlıoğlu, "Türk Tipi Başkanlık Sistemi" ["The Turkish Type of Presidency], Güncel Hukuk Dergisi, March 2017, s.54.

37 Ece Göztepe, "Cumhurbaşkanlığı Sistemine Geçiş ve Anayasa Değişikliği" ["Transition to the Presidential System and Constitutional Change"], Güncel Hukuk Dergisi, March 2017, s.49.

38 Ece Göztepe, "Cumhurbaşkanlığı Sistemine Geçiş ve Anayasa Değişikliği" ["Transition to the Presidential System and Constitutional Change"], …, p.49.

no authorisation from the Parliament to pass presidential decrees and is not required to present them to the Parliament after they have been announced. The range of issues that can be regulated by presidential decrees is wide. The establishment and abolishment of Ministries, their duties and authorities, their organisational structures and the establishment of provincial and central organisations are issues that should be regulated by the law. However, following the Constitutional change, these are now regulated through presidential decrees. Other categories have been defined in omnibus bills in a complicated fashion, so that very wide-ranged issues fall into these categories. As a result, the authority of procedural regulations both in general and abstractly, which used to fall under the authority of the legislature, have largely been transferred to the Presidency.

The President also has the power to 'veto' and send laws back to Parliament. Previously when a law was sent back to Parliament it would be passed if a quarter of the members of Parliament voted in favour of it. Now however it requires an absolute majority vote. This means that a law that is returned by the President can pass only if more than half members vote in favour. In practice, the President can intervene in the legislature and block the formation of laws.[39]

The presidential system has abolished almost all of the control mechanisms that the legislature used to possess over the executive. Previously, the legislature had two primary means to check the power of the executive and to attract public attention.[40]These were a: "motion of censure" and an "oral parliamentary question", however both of these have been abolished. To run a parliamentary investigation into

39 Demirhan Burak Çelik, Burcu Alkış, Atagün Mert Kejanlıoğlu, "Türk Tipi Başkanlık Sistemi" ["The Turkish Type of Presidency], …,p. 55.

40 Süheyl Batum, "Demokrasi Dışı Bir Anayasa Değişikliği" ["An Outer-Democracy Constitutional Change"], Güncel Hukuk Dergisi, March 2017, p.38.

any suspected criminal activities of the President a 3/5 majority in Parliament is required. To put the President before the Supreme Court, 2/3 of the votes of the total member number are required. It is difficult for Parliament to exercise these powers because parliamentary majorities are required for the mechanisms to be used. Therefore, it is difficult to hold the President, Deputy Presidents or Ministers accountable even if they are engaging in criminal activities.

Control of the budget, which previously was an important means of legislative control over the executive, has also lost its efficiency. The Parliament's authority over the budget has been restricted. The budget is submitted by the President, cannot be discussed by the Parliament and enters in force in due of time. The budget of the previous year is implemented by being raised according to the rate of revaluation. As the executive body cannot be left without budget, the legislation cannot utilise the budget as a check and balance mechanism agaist the executive.

Presidential decrees that are issued in emergency regimes cannot be subject to judicial review and the Parliament can only discuss the decrees to open the way for review.

The Constitutional change that enables high-level officials to be appointed by presidential decree, has created an additional, opportunity for the executive. Under current circumstances, the rules and procedures behind appoinments to state bureaucracy (starting from the Law on State Officials) are regulated by various special laws. In the future however, this authority will be explicitly exercised through Presidential decrees. The intention of this may be to prevent the legislature from regulating this area. Only the President himself will be able to decide who is appointed

to high-level public positions and the criteria that is required for their appointment.[41]

Due to the imbalance of power within state bodies at horizontal level, methods to re-balance the situation and to further the democratic process have to be developed. Measures related to direct democracy are required to democratise the governmental system. The abolishment of regulations that constrain the activities of pressure groups and that prevent societal opposition is essential for the democratic development of Turkey, given her political conditions. Having power groups that exist to encircle the government is important due to the lack of legislative-executive balance. They are a threat to the legislatively approved personalised power, as they attempt to transform the balance from one of central power to local power.

B. The Vertical Balancing of the Government Power

Given the current circumstances, the easiest way to create new power balances in Turkey could be through powerful local governments. This appears a necessary obligation for Turkey to remain within the democratic order. A significant amount of studies that have examined typicallydemocratic constitutions have highlighted the need to strengthen local governments. Some of these studies even argue that regional administrations are a necessity. Therefore, Turkey has the necessary knowledge to implement strategies and methods to enhance the autonomy of local governments and thus support the country's development in a democratic direction.

Currently, political power can be restricted by means that are beyond the separation of powers, even the government-opposition balance. At

41 Ece Göztepe, "Cumhurbaşkanlığı Sistemine Geçiş ve Anayasa Değişikliği" ["Transition to the Presidential System and Constitutional Change"], …, s.50.

this point democratisation in the administrative structure is key. In all governmental systems, the vertical sharing of government authorities plays a significant role in the establishment, sustainability and resilience of democracy. Western democracies have targeted and eventually managed the settlement of democracy through strong local governments and on the basis of documents such as the Council of Europe's European Charter of Local Self-Government, and the parallel Charter of Regional Autonomy, which focus on the significance of the local. In regards to Turkey, studies dealing with the formation of a new Constitution and system of government give this issue high priority when discussing advancing transformation. These efforts constitute the primary basis of developing democracy.

The effects of checks and balances achieved through sub- and supranational structures empower political and economic democracy. In this regard, the European Union represents a supranational control mechanism. The experience of countries that have utilised the "European Union's Regional Policy" prove the success of implementing a sub- and supranational check and balance system.[42] However, the regulations surrounding local administrations in Turkey do not comply with the European standards, and in this context contradict the Local Governments' Charter. This is because the governments' principles on localities, which are essential for democracy, are not being implemented. The Turkish government is fundamentally central.

The European Congress of Local and Regional Authorities that was established as part of the Council of Europe questioned the administrative structure of Turkey. Some of the demands involve constitutional

42 Cengiz Aktar, "Anayasada ademimerkeziyetin istisna değil kural olmasının önündeki engeller nelerdir? Gelişmiş ülkelerde bu engeller neden ve nasıl bertaraf edilir?" ["What are the obstacles for decentralisation not being the exeption but the rule? Why and how are they ruled out in developed countries"], Türkiye'nin Anayasa Gündemi [Turkey's Constitution Agenda], Eds: İbrahim Ö. Kaboğlu, Iletişim Publications, Istanbul 2016, p. 278.

changes regarding local administrations. In 2001 and 2005, delegations undertook investigations on this matter focusing on a number of constitutional provisions. The most important and widely discussed was Article No.127, which situates local administrations within the "principle of unity of administration". Congress has been demanding some changes in the fundamental structure of the administration system. Two points are highlighted here: the first demand is that Article 127 of the Constitution of the Republic of Turkey becomes compatible with the European Charter of Local Self-Government. Based upon Article 127 of the Constitution, the central government implements an extended tutelary control over local administrations, which contradicts the principle of locality in the European Charter of Local Self-Government. The Congress explicitly focuses on a necessary change in Paragraph 5 of the above mentioned Article, which reads as follows: *"The central administration has administrative tutelage in line with the rules and procedures defined by the law on local administrations, with the aim to ensure the implementation of local services in accordance with the unity of administration principle, to ensure the unity of public duties, to protect the benefit of society and to meet local needs as is due."* It is requested that the content of this paragraph introduces amendment stressing that local administrations are the foundations on which administrative and financial autonomy are controlled in line with the principles of the locality.. The second important aspect on the Turkish agenda is the acceptance of Article No. 6, 9, 10 and 11 of the same Charter, which have so far been denied. Paragraphs that Turkey found unsuitable for ratification include the following subjects: the autonomous elaboration and specification of the internal organisation of local administrations; financial sources of local administrations, their discretional power on financing, establishing and joining unions; cooperation with organisations in different states,

and the ability to use judicial means in issues related to the protection of authorities and their autonomous administration.[43]

Besides the engagement of the Council of Europe on these matters in Turkey, this discussion has been going on for a long time, due to the bulkiness of the centre as well as diverging needs of the different regions. Hence, it can be argued that these discussions are actually not new. The Law 5227 on "Basic Principles of Public Administration and Its Restructuring", dated 15.7.2004, aimed at a much more radical transformation in the administrative structure. After the President has sent the Law back to the Grand National Assembly of Turkey (TBMM), parliamentary discussions on the transformation of the administrative structure were shelved. In the legislature the intention of the law was: *"The need for restructuration, which has been a topic of discussion for many years and has been brought up in various ways by political authorities, is now more than a need; it has become essential. "Our country's achievement of the place it deserves within the global competition and the rise in our people's welfare level is directly linked to this change. Restructuring should not be subject to unrealised drafts as it used to be throughout many years and postponed any longer. Considering the accumulating costs of the current unproductive structure, and the possible increase in problems of adaptation that a late restructuring could cause, it appears as a shared responsibility of all sections to implement this reform with political decisiveness and societal support."* Despite the particular urgency, no further steps have been taken in the administrative restructuring effort to this day. Whereas the "Law for Making Amendments in The Metropolitan Municipality Law and Some Laws and Decree Laws" that abolished provincial special administrations was welcomed as an important step towards strengthened

43 Birgül A. Güler "Avrupa ve Yerel Yönetimlerin Anayasal Konumu-Avrupa Bölgesel ve Yerel Yönetimler Kongresinin Anayasa Değişikliği İstekleri" ["Constitutional Position of Europe and Local Governments- Constitutional Amandment Requests by the European Congress of Regional and Local Governments"] http://www.genel-is.org.tr/upresimler/yayinlar/gead/gead05-1-3.doc

local administrations, it was also observed that other regulations of the law solidify the central administration. All of studies that were undertaken in the preparation of a new Constitution in Turkey, include proposals to strengthen local autonomy and epmhasise the importance of the establishment of regional governments. Strong local autonomies, independent of identity and cultural rights, are considered to be of decisive importance for the opening of democratic channels as a way of modern governance and democratic representation. Furthermore, it is perceived as a fundamental way to strengthen democratic power within the framework of the unitary state.[44]

It has been a point of discussion whether a unitary state like Turkey, whose traditional regional units have been provinces and municipalities, would mean a federal structure, whereby larger regional units would have autonomous governments with legislative authority. Along with these discussions, a challenge for democratic development in Turkey is how to balance the majority within the national government and the respective interests of sub-national entities.[45] Against the concerns of compromising the unitary state structure, it is important to clarify and emphasise that strong local governments do not imply a federal structure. What must be conveyed accurately is the fact that whereas federal states are unions, comprised of political beings with the right for self-determination, in regional administrations as strong local units, the right for self-determination belongs to the whole nation.[46]

The question concerning the measures and methods to be applied in the construction of regions is substantial. Two different methods are

44 Sevtap Yokuş, Türkiye'de Çatışma Çözümünde Anayasal Arayışlar [Constitutional Quests for Conflict Resolution in Turkey], Seçkin Publications, Ankara 2013, p.232.

45 Oktay Uygun, "Federalizm ve Bölgesel Özerklik Tartışmaları" ["Discussions on Federalism and Regional Autonomy"], Demokratik Anayasa [Democratic Constitution], Metis Publications, Istanbul 2012, p. 103-105.

46 Atilla Nalbant, Üniter Devlet [Unitary State], Yapı Kredi Publications, Istanbul 1997, p. 226.

emphasised. The first suggests regulations that enable the unification process of provinces that are close in proximity economically, socially, culturally and historically. For this, existing general provincial councils can be authorised. The second is the creation of regional administrations by parliamentary authority. It is possible that these two methods are combined, which means that the provinces that wish to do so, can be unified on their own whereas for others the parliament can take the decision. When the second method is applied, the "regional development agencies" that have been regulated by Article 5449 in 2006 can be referred to for defining regional boundaries. Measures that aim to reduce centralisation can be developed by amendments to the law. However, due to the particular importance of decentralisation in Turkey and in the effort to avoid possible accusations of unconstitutionality the approach of constitutional regulations should be given preference.[47] Reasons behind regionalisation can be classified into economic, security, political and cultural catagories. To illustrate, the GAP (South-East Anatolia Project) Regional Development Administration can be seen as an example of regionalisation based on economic reasons. Regionalisation that is based on political needs may arise from a need for autonomy grounded in much broader participation, against the blockage and inefficiency of the central state. In doing so, local powers can potentially participate more efficiently in the national planning. An administrative regionalisation in Turkey could also be supported by democratisation and by a trend that balances the central government in political terms.

In a prospective new resolution process, one of the elementary aspects will be the extension of the autonomy of local administrations. Especially the exercises of the "trustee appointment", i.e. the replacement of elected

47 Uygun, "Federalizm ve Bölgesel Özerklik Tartışmaları" ["Discussions on Federalism and Regional Autonomy"], … p. 136,137.

mayors by tutelage offices, are among the leading reasons that highlight this issue.

During the state of emergency, which was declared after July 21, 2016, the practice of ruling through decree laws expanded. With the Emergency Decree Law Nr 674 that was issued in September 1, 2016, many changes were made in municipalities. Practices such as "appointing tutelage to municipalities" started to be implemented. Although the Decree Law 674 introduced extensive regulations about terror acts supported by municipalities, neither the act of terror nor the concept of violence has been defined clearly. These concepts can be used in quite dissimilar contexts. Judicial control with regard to terror acts and violence has been left outside the established control mechanism. Elected local representatives are being removed from their office without the necessary basis for final court decisions. Since the assessments of the political powerholders have replaced court decisions, such authorities are instrumentalised according to certain political intentions. The Decree Law 674, regulates the appointments that are implemented as a direct intervention against the autonomy of local administrations, and contains rules for the empowerment of Investment Monitoring and Coordination Directorates that can be considered as an intervention to the *raison d'être* of the local administrations. In addition to the duties and responsibilities that were assigned to them, these Directorates also gained the opportunity to assume investment, production, maintenance and repair works in provinces, in line with the demands of Ministries and other central administration institutions. Besides these, the most restricting provision on local autonomy rules that *"in case that investment and services which are supposed to be assumed by public organizations and institutions in a province are disrupted, and it is ascertained that this situation has negative effects on public health, peace and wellbeing, as well as public order and*

security", these services can be assumed by governors.[48] Even though this Decree Law was originally issued for the state of emergency period, it was brought to Parliament and is used permanently since its acceptance.

Another point of discussion regarding the trustee appointments is the implementation of a Decree Law, initially issued in an emergency period, in a way that it becomes legalised to be utilised in non-emergency periods too. The surfacing of regulations designed for emergency periods, in non-emergency periods is another reason for unlawfulness. What happens in reality is that through an emergency period regulation, not only are the powers of local authorities assumed by the centre, but also the rights to elect and be elected in municipalities with appointed trustees, are withdrawn.[49] Therefore, it is clear that legal regulations that enable "trustee appointments" should be among the first ones to be abolished, when the conditions for making steps towards democratisation become feasible.

48 Ruşen Keleş- Can Giray Özgül, "Belediye Organlarına Kayyım Atamaları Üzerine Bir Değerlendirme" ["An Evaluation of Tutelage Appointments to Municipality Bodies"], Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Vol:72, Nr:2 (2017), p.300,303,307.

49 Metin Günday-Zülfiye Yılmaz, "Kayyım Uygulaması Hukuka ve Anayasaya Aykırı" [The Tutelage Implementation is Unlawful and Unconstitutional], https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2019/08/21/kayyim-uygulamasi-hukuka-ve-anayasaya-aykiri/

III. LEGAL MEASURES FOR DEMOCRATISATION AND THE RESOLUTION PROCESS

The 1982 Constitution, which was prepared as a continuation of the 12 September coup, was fashioned as if the emergency period would last forever. The main objective was to anchor the dominant thought of 12 September permanently through the constitution. To this end ll measures were taken. In fact, the legal structure was defined by regulations that were established and implement prior to the existence of the constitution. Those regulations were taken under protection with the, initially temporary, provision of the Constitution that became permanent afterwards. Laws that were going to define the social and political life of the country, such as the State of Emergency Law, the Election Law, The Political Parties Law, the Associations Law, as well as the Meeting and Demonstration Law, were all enacted in the 12 September period. The Constitution institutionalised anideological order that was already created through laws and thus ensured its immunity and longevity. Today, most of these laws are still in force, with the same content of their first enactment.

A. Legal Restrictions in the Realm of Rights and Freedoms

Several legal provisions that have been violating individual security and were instrumentalised as measures to restrict and prohibit the freedoms of expression and organisation, underwent some changes during the period when EU-Turkey relations were making progress. With the Law 4744, titled "Law on Making Amendments on Some Laws"[50], which was enacted within the realm of the adjustment laws following

50 Published on 19th February 2002 in the Official Gazette Nr 24676 and entered into force on the same day.

the Constitutional changes in 2001, the Anti-Terror Law was subject to changes in the direction of protecting the freedom of expression. Although some wording in the law was corrected, the new provision does not differ significantly from the old one[51]. Because the real problem of the Anti-Terror Law was that, it made reference to the "indivisible unity of the state with its nation". Restrictions on the freedom of expression on the grounds of protecting the unity of the country contradict the "universal understanding". Nevertheless, in Turkey, this issue was not and still is not interpreted in accordance with the requirements of a libertarian, democratic society[52]. The most convenient/obvious solution would be the absolute abolishment of the Anti-Terror Law because of its provisions that impede freedom of expression. The relevant provisions of the Turkish Penal Code are already sufficient to meet the need for Anti-Terror Law provisions[53].

One interpretation of the change that was made in 2001 to the provisions of the Anti-Terror Law that regulated freedom of expression (Article 312/2 in the old Law); concludes that the new provision was more suitable than the previous one in terms of protecting freedom of thought. Under the new regulation, the incitation of terror alone is not sufficient to be prosecuted, but rather it will be examined whether or not this incitation demonstrably endangers public order.[54] Another interpretation argues that the change aims at being able to classify the crimes in more concrete terms. Yet the wording of the new law rather

51 Cumhur Şahin, "Uyum Yasaları ya da Milli Demokrasi Paketi Üzerine Düşünceler"[Thoughts about Harmonisation Laws or the National Democracy Package], Türk Hukuk [Turkish Law], Türk Hukuk Enstitüsü Publications, Y:6, I:66 (February 2002), p.16.

52 Mustafa Erdoğan, Demokrasi, Laiklik, Resmi İdeoloji [Democracy, Secularism, Official Ideology], 2.Ed., Liberte Publications, Ankara 2000, p.199.

53 Sami Selçuk, "Düşün Özgürlüğü" ["Freedom of Thought"], Yeni Türkiye [New Turey], Year:3, Issue:17, September-October 1997, p.249.

54 Ahmet Gökçen, "Düşünce Hürriyeti ve Yeni TCK m.312/2" ["Freedom of Thought and the New TPC a. 312/2"], Türk Hukuk, Türk Hukuk Enstitüsü Publication, Y:6, I:66, (February 2002), p.11.

causes it to be a combination of concrete and abstract danger crimes. Consequently, in the future the new wording of the Article will not cause any difference at the point of implementation.[55] In the same period, the following comments were made on the presented changes: In order for incitation, that must be present if the crime exists, the act must have a pushing character and scope. The concept of incitation has to include an effective and persuasive call. Hence, effectuation is not sufficient for the concept of "incitation". The act, which constitutes the incitation, should also have the properties and scope of leading the people it addresses towards hatred and hostility. In the expressions that reveal the incitation, the aim behind the incitation has to be openly uttered, and a direct course of action has to exist which is precisely directed at the fulfillment of the incitation. If the critiques only lead to a possibility of reassessment on behalf of the incitated person and generate a certain point of view, it is obligatory to accept that one stayed within the confines of freedom of expression. This approach defines hatred and hostility as "a psychological state, which constitutes the ground for actions against the subject which one nurtures enmity towards, so that a hatred exists for taking vengeance upon by designing and planning to do harm". In order for the crime to be constituted, the "incitation" in the expression must either involve or preach violence. This approach coincides with the perspective of the ECHR decisions on the same matter.[56] Nevertheless, the courts in Turkey hardly take into account the decisions of the ECHR or its criteria of implementation in this regard. The Turkish courts tend to define particularly the crime regulated in the above-mentioned provision as an "abstract danger crime", and to prosecute and convict people even

55 İzzet Özgenç, "312. Madde Değişikliği İle Ne Değişti Ne Değişmeyecek" [Change in Article 312: What has changed, what will remain the same"], Türk Hukuk [Turkish Law], Türk Hukuk Enstitüsü Publications, Y:6, I:66, (February 2002), p.21.

56 Ahmet Gökçen, Halkı Kin ve Düşmanlığa Açıkça Tahrik Cürmü (TCK m.312/2) [The Crime of Openly Provokating the People for Hatred and Enmity], Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara 2001, p.336-338

for statements of the state.[57] With regard to freedom of expression, there has to be an "open and present danger" to qualify as one of the above-mentioned types of danger crimes. So, unless it can be openly determined that explanations or asserted thoughts are posing an explicit and present danger to the society, punitive actions should not be resorted to.[58]

For many years in Turkey, the implementation of laws regarding freedom of expression, especially the Anti-Terror Law and the relevant provisions of the Turkish Penal Code, have resulted in the violation of Article 10 of the European Convention on Human Rights, which deals with freedom of expression.[59] It remains ambiguous what kind of oral and written propaganda would eradicate "*the indivisible unity of the state with its nation*" within the scope of the Anti-Terror Law. Regardless of whether propaganda is capable of shaking the unity of state and nation, the fact or even only the assumption that it was its aim, is accepted as sufficient evidence to legitimise punishing the person responsible for the propaganda.[60] Provisions that regulate the issues of crime in Turkey in respect to freedom of expression, and the way they are interpreted by the courts, has conflicted with the approach of the ECHR and continues to do so.[61]

Positive steps that were taken following the Constitutional changes in 2001, i.e. changes in the legal regulations about freedom of expression, press, meeting and demonstration, were yet again replaced by restrictions and prohibitions in subsequent periods. The initiatives that widened the

57 Gökçen, Halkı Kin ve Düşmanlığa..., [The Crime of Openly…], s.270.
58 Özgenç, "312 Madde Değişikliği İle..., ["Change in Article 312…"], p.20.
59 The Articles in question have undergone some amendments after the Constitutional changes of 2001, in line with adjustment laws.
60 Bülent Tanör, Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri [Democratisation Perspectives in Turkey], TÜSİAD, Istanbul 1997, p.122.
61 Sibel İnceoğlu, "Kişi Güvenliği, İfade Özgürlüğü, Siyasi Partiler Açısından Kopenhag Siyasi Kriterleri ve 2001 Anayasa Değişiklikleri" [The Copenhagen Political Criteria and the 2001 Constitutional Changes with regard to Individual Security, Freedom of Expression and Political Parties], Avrupa Topluluğu Araştırmaları Dergisi, V:10, I:1(2002), p.14.

spheres of rights and freedoms under the compulsions of the European Union gave way to restrictions and prohibitions, especially during and after the state of emergency rule, which was announced on 21 July 2016.[62] Even after the termination of the emergency rule, legal arrangements have been made that would allow the continuation of similar implementations, and so perpetuate the state of emergency.[63]

In Law 7145, a typical example of how measures peculiar to emergencey periods are being implemented in non-emergency periods, is the provision through which governors are endowed with a wide range of authority. According to this provision,"*When the public order and security have become disordered to such an extent that ordinary life has come to a halt or is interrupted, or that there are serious indications for a possible disorder, the Governor may limit the entrance and exit of the province through certain spots for those whom he suspects to be disruptive of public order, for not longer than 15 days; he may regulate or limit the movement of vehicles, as well as peoples' walking and gathering in certain places at certain times…"* Delegating a wide sphere of discretion to the Governor as civilian authority, through the abstract definition of "*bringing to a halt or interrepting ordinary life*", can be understood as a reversal of the progress made by constitutional changes in respect of rights and freedoms. With this qualification, the law also contradicts the regime of restricting rights and liberties as it is set in the Constitution following the changes. It carries the potential to exceed the Constitutional limits of restriction and to abolish the principle of proportionality, as well as the guaranteeing measures, such as the requirements of a democratic order and the essence of a right. The same is true for the provisions added to the Anti-Terror Law with the Law 7145, that established the prolongation of detention

62 Cabinet Decision Nr 2016/9064, Official Gazette: 21 July 2016, I: 29777.
63 Nr 7145, dated 25.07.2018: "Law on Changes on some Laws and Decree Laws", Official Gazette, 31 July 2018, I: 30495.

periods. On top of that, a return was made to this regulation, despite the fact that plenty of verdicts were given by the ECHR against Turkey on the grounds of long detention periods.

Provisions of the Anti-Terror Law that directly hinder rights and liberties constitute serious risks for the utilisation of basic rights and freedoms. Beyond that, similar provisions also exist in the Turkish Penal Code.

A legislative proposal has been made by the opposition to abolish the Anti-Terror Law[64] due to the facts that it hinders freedom of expression and causes a repetition of punishments because its scope overlaps with the Turkish Penal Code. However, the current make up of parliamenta impedes the legalisation of the proposal.

According to the the second clause of Article 7 of the Anti-Terror Law *"A person, who makes propaganda in favour of a terror organisation either by justifying or praising its methods which may include coercion, violence or threat, or by motivating others for the use of these methods will be punished with 1-5 years imprisonment. In case the crime is committed through the media and press, the punishment will increase by another half of the initial sentence. In addition, those in charge of the media and press outlets, who did not participate in the committing of the crime will have a punitive fine imposed from one thousand to five thousand days."* The weakness of this provision is, that the formulations "justifying" or "praising" and their utilisation to enable punishment have reached a point where freedom of expression no longer exists. Another provision with the same attribute can be found in Article 220 of the Turkish Penal Code Nr 5237. The article reads: *"A person who makes propaganda for an [terror] organisation [against the state] by justifying or praising its methods, which may include coercion, violence or threat, or by motivating others to use these methods will*

64 Bill of Law Nr 186 presented to the TBMM on 02.08.2018. "Legislative Proposal for Making Change in the Anti-Terror Law".

be punished with 1-3 years imprisonment. In case the crime is committed through the media and press, the punishment will increase for another half of the initial sentence." The best known example of the implementation of these provisions is the case of the "signatory academicians". Many academics were convicted in this case after they published a petition via a press release.

On 11.01.2016, a statement called the "Academics for Peace" or "We will not be party to this crime" was published signed by 1128 academicians, calling for the end of curfews imposed as a result of clashes happening in 2015 and 2016 during the operations within the scope of the anti-terror struggle in the east and southeast of Turkey. Criminal proceedings and criminal cases were opened against the signatory academics, on the basis of the Turkish Penal Code, Article 220 Subsection 8, and the Anti-Terror Law, Article 7; and some universities dismissed academics. Some of the academics were also expelled from public service under emergency rule decree laws. Criminal suits were filed against 785 of them accusing them of creating propaganda for terrorist organisations. While some of the penal proceedings are continuing, others have been punished with custodial sentences varying in length.

The Constitutional Court has accepted individual applications from some of the signatories, who argue that their imprisonment sentences violated their freedom of expression. It was ruled that, according to Article 26 their complaints were justified. This decision constitutes decisive evidence of the danger caused by these punitive provisions which are open to different interpretations and can be instrumentalised in different ways due to their abstract nature. Hence, for the sake of Turkey's prospective democratisation, it is obligatory that such punitive provisions are abolished.

B. The Election Law and Fair Representation

Regarding the election system, the most important problem is the national 10% threshold, which was added to make the legislature more proportionally representative. The threshold was introduced with the intention to attain stability and strong governments. Yet in practice, it functions mainly to prevent the representation of Kurds at a national level. Political parties pursuing the mission to represent the Kurds were hit hardest by the thresholds . Hence they decided to enter the elections as independent candidates. The restriction of political represention within the scope of law also affected the rise and deepening of the conflict.

In general, for the proportion of the electorate who do not support strong parties, their chances of being represented in Parliament is very low. Taking into consideration the shortcomings of other democratic channels, the effect of this in terms of democratic participation is striking. Firstly, the electorate feel themselves obliged to vote for parties with a high chance of entering the parliament, against their will, so that their choice is not a real one. Furtherm candidates are not selected through pre-elections but determined by the central bodies of the parties, thus the restricted scope of the electorate's will becomes more apparent. The lack of inner-party democracy and the fact that the electorate has no say on the selection of MP candidates, forces the electorate to choose among candidates that are imposed on them by the leaders of the political parties. For this reason, they tend to vote for candidates who are chosen by the most powerful members of political parties that have high chances of entering the Parliament.[65]

65 Sevtap Yokuş, "Türkiye'de %10 Seçim Barajına İlişkin Hukuksal ve Siyasal Tartışmalar" ["Legal and Political Discussions on the 10% threshold in Turkey]", Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, Year:4, Issue:11, Summer 2007, p.299, 300.

At the constitutional level, the concepts of representative democracy and a democratic society are expected in Turkey. Methods such as a ten-percent threshold applied in Turkey contradict these concepts and prevent the construction of a democratic system based on a pluralistic society. At the heart of the problem lies the inability to reflect on developments within society in order to pave the way for a policy of pluralism."[66]

The Venice Commission, which sets the common standards for the member states of the EU with regard to the party landscape and democratic elections, is particularly concerned about the effect of this electoral law on minorities and their representation. In one of its reports, the Venice Commission assesses the effects of the 10% threshold in Turkey. It concludes that it is extremely difficult for the parties that fail to clear the ten-percent hurdle to find representation in parliament. It is criticised that parties that remain behind the required 10% at national level have no possibility to represent their electorate. From this analysis the advice is to lower the 10% national threshold.[67]

In the last parliamentary elections, a law that used to be called "Alliance Law" was prepared in order to guarantee the electoral victory of the AKP-MHP (Justice and Development Party and Nationalist Action Party) alliance. Actually, the alliance was *de facto* established, even before the law passed. Afterwards, on March 13, 2018 with the Law 7102 titled "Law on Basic Provisions of Elections and Electoral Registers and Law Making Changes to Some Laws"[68] certain amandments were made to the Election Law No. 298. According to the provision in Article 20 of the Law, *"In case an election alliance is formed, the ten percent threshold will be calculated by taking the total of the valid votes gained by the alliance*

66 İbrahim Ö. Kaboğlu, Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar) [Lectures on Constitutional Law (General Princples)], 3rd Edition, Legal Publications, Istanbul 2006, p.192.

67 http://www.venice.coe.int/docs/2000/CDL-INF(2000)004-e.asp

68 Law on Basic Provisions of Elections and Electoral Registers and Law Making Changes to Some Laws, Official Gazette, 16 March 2018, Issue:30362.

partners, and no further threshold calculation will be made for these parties." Article No. 21 of the Law reads, *"For calculating the number of MP's to be obtained by the alliance, the total vote of alliance partners will be taken into consideration. The total number of MPs obtained by the alliance will be shared among the political parties of the alliance based on the valid votes of each party, according to the method outlined in this article"*. In fact, with this provision the national threshold in Turkey has lost the weight of its reasoning. Hence, abolishing the threshold system, which has already become meaningless, will be the first step in the quest for democratic representation. This step will contribute to the democratisation processs in a positive way.

Another problematic aspect of the election system in Turkey, with regard to democratic representation, is constituted by the fact that the party bases are not considered during the selection process of MP candidates. The current electoral system strengthens the party representing the majority and its leadership. The power of the party leader can already be observed in the determination of candidates before the elections begin because the leader of the party determines which members will stand as candidates for parliament. This means that the leader of the ruling party, who is determined by the majority, is actually determining the parliamentary majority on his own.[69]

Within the scope of Article 37 of the Political Parties Law No. 2820, it is not obligatory for party organisations to choose MP candidates with pre-elections. Yet, there is no provisional impediment that prevents it. According to this provision *"Providing that they notify the Higher Election Board about the candidates' province, electoral district, and ranking on the candidate list at least ten days before the election or primary election date,*

69 Sevtap Yokuş, Türkiye'de Yürütmede Değişen Dengeler [Shifting Balances in the Executive in Turkey], Yetkin Publications, Ankara 2010, p. 127.

and the number of the candidates is not exceeding 5% of the total number of the members of the Grand National Assembly, political parties can nominate centre candidates in their election districts where they make pre-elections or primary elections. Where no pre-election or polling is made, the authority of political parties to determine candidates through centre polling or by using one or some of other available methods is reserved." In order to ensure the participation of the party base in the selection process of the candidates, a change in the rules would have to be made, so that the practice of the primary elections is binding and thus the democratic system is strengthened. .

In the effort to advance the democratisation process in Turkey a change to the electoral system is inevitable. It can be expected that the discussions will focus on formulas that introduce the "narrow distict system" principle in the election system, as well as reducing the domination of the leader in political parties. The narrow district system would strengthen the majority structure of parliament, prevent the multiparty system, and contradict the principle of justice within the framework of democratic representation. Previously, this election model has been discussed for Turkey. However, the Kurdish representation was seen as the fundamental obstacle to its implementation. In the last parliamentary elections, it was observed that the threshold was instrumentalised as a direct obstacle to Kurdish representation. However, the election results also showed that the threshold procedure has lost its objective function with regard to Kurdish representation.

C. The Political Parties Law and Democratic Politics

Overcoming democratic deficiencies in Turkey would ultimately be possible if democratic mechanisms are developed. Important measures for this are ensuring fair representation, guaranteeing democratic procedures within the parties, as well as establishing ethical rules for

politics and proper monitoring systems. In addition, it is essential in a working democracy that the political parties enjoy great freedom in carrying out their activities.

Political life in Turkey is inclined towards a leader-dominated structure. The main reason behind this is the anti-democratic set of conditions forming the basis of the party system. Hence, even if a radical transformation in the government system doesn't come about, it could still be possible to develop mechanisms that lay the groundwork to get rid of a leader-focused political atmosphere, which eventually will also help to solve future democratic problems.

The influence of the party leadership on the members of Parliament, drawn, among other things, from their decision-making power in the selection of candidates, secures their positions as leaders and creates relationships of dependency between MPs and the leadership. Thus, the MPs influence over the leadership is destroyed. Political parties are incapable of developing new perspectives about ongoing social change, and of coming up with solutions for any emerging problems. The limited interest or absolute insensitivity shown by MPs, with regard to social and political problems, is due to the dominant position of power of the leaders. [70] Local branches of political parties are only active during election periods, which is another factor that renders them ineffective. Party members do not participate in decision-making processes. The party leader has the decisive power in the running of the party. As a result given their power within the party and the election system, the leader of the party that has a parliamentary majority becomes the only representative of the majority.

70 İlter Turan, "Türkiye'de Parlamenter Sistemin Sorunları ve Çözüm Önerileri" Semineri [Seminar on The Problems of the Parliamentary System in Turkey and Suggestions for Solutions], Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu 35.Yıl, Ankara 1997, p.60.

The genuine reason behind the growing power of the leader in Turkey is the election system and related to that, the non-existence of inner-party democracy. Creating the necessary conditions for inner-party democracy and ensuring that the demands of the party base are heard through methods such as obligatory pre-elections, would not only increase democratic representation, but also improve the quality of legislation. At the same time, inner-party democracy could pave the way for a constructive and effective balance of power. This requires laws that reform the process of selecting candidates and consolidate democratic structures within the parties.

Another crucial problem for political parties in Turkey is that they are under threat of being closed, due to the relevant provisions of the Political Parties Law No. 2820, which is currently in force. Previously, the Constitutional Court gave a high number of verdicts ruling the closure of political parties, partly because of its narrow evaluation of the relevant provisions (before the changes). With regard to political parties, this was a noncompliance within the system of the European Convention of Human Rights. Regulations within the Political Parties Law constitute a significant aspect of this noncompliance, since they are incompatible with common European standards. Provisions within the Political Parties Law are a clear contradiction to relevant provisions of the Constitution, especially after the constitutional changes of 1995. The Constitutional Court has highlighted the need to reject Article 89 of the Political Parties Law in its verdict about the Democratic Peace Movement Party.

While the Constitutional Court has given rulings on political parties based on the Political Parties Law, which extremely limits the freedom of political parties, the European Court of Human Rights' decisions have been made focussing on the freedom of organisation as it is defined in

the convention. In the verdicts of the Constitutional Court, protecting the state was explicitly given greater preference to the freedom of the people. The reason that formed the basis of the verdict was justified by the provisions in force.

The Constitutional Court based in one of its closing cases its verdict on the state which protects itself: *"...As every living thing, people follow their instincts to protect themselves, the right of states'to protect their existence against attacks and dangers is a basic right, recognised in the international order of law ... It is an imperative that parties that threathen democratic life, act in ways that might lead to its deprivation, or aim to do something similar, are closed as an ultimate remedy to the situation..."*[71] With this ruling the court refered to Article 81 of the Political Parties Law and argued in its justification that political parties are not allowed to assert the existence of national or religious, cultural, confessional, racial or linguistic minorities whatsoever; and that the separatist endeavours, developed under the claim for the recognition of cultural identity, will in the process of time encourage the productions of minorities and increase the inclination of these minorities to want to split from the whole of Turkey. According to the Court the aim of the party was *"... to overthrow the indivisible unity of the state with its territory and nation, so as to change the structure and the name of the state."*[72] Against this ruling of the Constitutional Court, the ECHR expressed that there is a need to assess the provision regulating the freedom of organisation (Article 11 takes into account the provision concerned with the freedom of thought (Article 10)). Accordingly, the aim of protecting freedom of organisation is the protection of the freedom of thought as well as the freedoms concerning the expression of thoughts. From this analysis it follows that there can be no democracy without pluralism. According to the ECHR, the concept of freedom

71 CC, E:1991/2, K:1992/1, K.T:10.7.1992, AYMKD:28, Vol:2, 1993, p.773 a.o.
72 AYMKD, I:28/2, p.799,800,808.

of thought is not limited to sympathetic thoughts, information and non-militant expressions, but also applies to "offensive, shocking and disturbing" expressions.[73]

By making rulings that abide to the constitutional and legal regultions which restrict the freedom of political parties, the Constitutional Court violated the principles of freedom of organisation. The ECHR, argued in its ruling in the cases of Turkey's United Communist Party, Socialist Party and the Freedom and Democracy Party, that it is unacceptable in a democratic society to prevent political parties from openly discussing social issues in a peaceful manner and from being part of political processes.[74]

Concerning political parties, the Political Parties Law asserts far more extensive bans than the constitution does. The bans, which are listed in the Fourth Section of the Law, are very wide-ranging and some are more detailed versions of the bans in Article 14 of the Constitution. Reasons given for the bans in Article 14 - before the Constitutional changes of 2001 – later became the framework for prohibitions within political parties.

The rules in Article 14 of the Constitution, in light of Article 68/4, provide reasons for a ban on human rights, democracy, national sovereignty, the unity of the country, and secularism.[75] These reasons also apply within Article 14 of the Constitution, after the amendments in 2001. Concerning political parties, bans have even been extended within

73 Sosyalist Parti ve Diğerleri/Türkiye Davası, [Socialist Party and others/ Turkey Case] translated by the T.R. Ministry of Justice, Yargı Mevzuatı Bülteni, p:85, 19 July 1999, p.83.

74 Reyhan Sunay, "Siyaset-İdeoloji-Yargı Ekseninde Türkiye'de Parti Özgürlüğü ve Avrupa Sözleşmesi Uygulaması" [The Politics-Ideology-Judiciary Axis, Party Freedom and the Implementation of the European Convention in Turkey"], Liberal Düşünce, Year:6, I:22, 2001, p.41.

75 Bülent Tanör, Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu [The Human Rights Problem of Turkey], BDS Publcations, Istanbul 1990, p.201.

the Law. Some prohibitions in the Political Parties Law are contrary to the Constitution. The provision in Article 78 (a) of the Political Parties Law, reads: *"... those aiming at changing the rules in the Preamble and the 2nd Article of the Constitution… cannot be engaged in activities to this end."* This extends the prohibitions of parties as they are expressed in Article 68/4 of the Constitution. In a similar vein the subparagraphs a, b, and c of Article 81 titled "Preventing the Creation of Minorities" provide an example of the extension of the party bans mentioned in the Constitution.[76]

Article 80 of the Political Parties Law: "Protection of the Principle of the Singleness of State" is commonly understood as a means to prevent political parties from supporting federalism, or the empowerment of local governments.

Article 82 of the Political Parties Law, which is titled "The Ban on Regionalism and Racism", asserts: *"In [this] country, which is an indisivable entity, political parties are not allowed to aim for regionalism or racism or to conduct activities in line with these aims."*

Within the framework of the bans in the Political Parties Law, the reasons for closing political parties have transcended reasonable arguments, and are thus contradicting the relevant provisions of the European Convention of Human Rights. Article 17 of the Convention is particularly conspicuous in this respect. It contradicts many universal principles, which are important for political parties.[77]

The Political Parties Law was changed in the 2001 Constitutional changes. This prevented it from aligning with Articles No. 68 and 69 of

76 Fazıl Sağlam, Siyasal Partiler Hukukunun Genel Sorunları [The General Problems of Political Parties Law], Beta Publications, Istanbul 1999, p.171, 172.

77 Tanör, Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu [The Human Rights Problem of Turkey], ... , p.204.

the Constitution which deal with political parties. In comparison to the Article No. 68 Subsection 4 of the Constitution, which regulates bans on political parties, most provisions of the Political Parties Law transcend constitutional limits. The Political Parties Law is still in force, listing a wide range of party bans that contradict the Constitution. If democratic political life is a genuine goal, the Political Parties Law stays on top of the list of essential legislation that needs to be changed.

CONSLUSION

The atmosphere that has shaped Turkey in recent years has blocked the road towards a more a democratic constitution and legislation. The legal realm, which has already been problematic, cannot contribute to the development of democracy anymore. At the same time, the demands for normalisation, especially with regard to the legal situation, are louder than ever. Democratisation, social peace and the rule of law represent possible ways out of the economic disintegration with which Turkey is confronted.

Under the current circumstances in Turkey peace and democracy have become inescricably linked. Taking steps towards the establishment of lasting peace must include democratic development and when real efforts for democratisation start, inevitably there will be steps towards peace.

Measures such as sorting out provisions within the Constitution, which are directed towards the official ideology, otherisation and discrimination; developing the definition of Costitutional citizenship; enlarging the sphere of freedoms, including the right to education in one's mother tongue; and sorting out provisions that restrict local autonomies through tutelage, will play an important role in conflict resolution in Turkey. Further, the freeing of spheres that are covered in the Anti-Terror Law,

that should be protected under the right tp the freedom of expression according to European standards of democracy, will contribute to the reconciliation process. At the same time, many other improvements in the legal field will help to ensure effective social peace throughout the country.

European Union

Norwegian Ministry of Foreign Affairs

Irish Aid
Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

This project is co-funded by the European Union, Norwegian MFA, and Irish Aid /
Bu proje Avrupa Birliği, Norveç Dışişleri Bakanlığı, ve Irlanda Yardım tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir

TÜRKİYE'DE OLASI ÇÖZÜM SÜRECİNDE ANAYASAL - YASAL AÇMAZLAR VE OLANAKLAR

Sevtap Yokuş
Eylül 2019

DPI Democratic Progress Institute

İÇINDEKILER

ÖNSÖZ 65
GİRİŞ 67
I. DEMOKRASİ VE ÇÖZÜM SÜRECİ BAĞLAMINDA ANAYASAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER ALANI 69
A. ANAYASAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERIN GENIŞLETILMESI GEREKSINIMI 69
B. ANAYASA MAHKEMESININ HAK VE ÖZGÜRLÜKLERI KORUMA İŞLEVINI YÜKLENMESI GEREKSINIMI 74
C. ÇÖZÜM SÜRECI İÇIN ANAYASAL ÖNCELIKLERE İLIŞKIN ÖNERILER 79
II. İKTİDARIN DENGELENMESİNİN DEMOKRASİYE VE ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜNE KATKISI 87
A. HÜKÜMET SISTEMI VE YASAMA-YÜRÜTME DENGESI 87
B. MERKEZI İKTIDAR GÜCÜNÜN DIKEY YÖNDE DENGELENMESI 91
III. YASAL ZEMİNDE DEMOKRATİKLEŞME VE ÇÖZÜM SÜRECİ İÇİN ÖNLEMLER 99
A. HAK VE ÖZGÜRLÜK ALANLARININ YASAL YOLLA DARALTILMIŞ OLMASI 99
B. SEÇIM YASASI VE ADIL TEMSIL 106
C. SIYASI PARTILER YASASI VE DEMOKRATIK SIYASET 109
SONUÇ 116
DEMOKRATIK GELIŞIM ENSTITÜSÜ'NÜN AMAÇLARI VE HEDEFLERI 119
YÖNETIM KURULU ÜYELERI 121
UZMANLAR KURULU ÜYELERI 129

ÖNSÖZ

Anayasa Hukukçusu Prof. Dr. Sevtap Yokuş tarafından Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) tarafından hazırlanan bu çalışma, Türkiye'de çözüm süreci kapsamında bir fırsat veya engel olarak Anayasanın rolünü değerlendirmektedir. Çalışma, çatışma çözümünde başarı elde etmenin ön koşulu olarak demokratikleşmenin sağlanması ve temel hak ve özgürlüklerin korunmasında Anayasanın önemini ele almaktadır. Çalışma aynı zamanda Anayasa'nın bu değerlerinin muhafaza edilmesinde Anayasa Mahkemesinin işlevini ve görevlerini de incelemiştir.

Çalışmada anayasal vatandaşlık, anadilde eğitim ve yerel düzeyde etkili siyasi katılımın sağlanması gibi konularda çözüm sürecine katkı sağlayacak ve daha sağlam temeller oluşturulması amacıyla Anayasa'nın bu gibi belirli alanlarda geliştirilebileceğini irdelemiştir. Bu çalışmada aynı zamanda, yönetim sisteminin bileşenleri ele alınmış, yasama ve yürütme arasındaki denge ve olağanüstü hal dönemlerinde yerel yönetimler ve merkezi yönetim arasındaki ilişkilerin karşılaşacağı muhtemel güçlükler ele alınmıştır. Yazar olağanüstü hal, seçimler, siyasi partiler, dernekler, toplantılar ve gösteriler gibi başlıklardaki kanunların sürece dair oluşturduğu riskleri de değerlendirmektedir.

Yazar sonuç olarak, barış ve demokratikleşme arasındaki yakın ilişkiden yola çıkarak, Türkiye'deki siyasi atmosferin demokratik anayasacılığın ve demokratik bir yasamanın yolunda engel oluşturduğunu ve anayasada bu durumun düzenlenmesinin çözüm sürecine katkıda bulunacağını belirtmiştir.

Bu çalışma, yazar ve Türkiye'de diğer farklı sesler tarafından DPI için hazırlanmış serinin bir parçası olarak, DPI'ın ülkedeki mevcut durumun, özellikle önemli bir siyasal değişimin yaşandığı bu

dönemde demokratikleşme ve çözüm sürecinin değerlendirmesine katkı sağlamaktadır. Bölgesel ve uluslararası anlamda geniş kapsamlı değerlendirmeler Enstitü tarafından yayınlanmaya devam edecektir.

Profesör Yokuş, Altınbaş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Bölümün ve DPI Uzman Kurulu üyesidir. Bu çalışmada beyan edilen değerlendirme ve fikirler yazarın kendisine aittir ve DPI'ın resmi

Kerim Yıldız
İcra Kurulu Başkanı - CEO
Demokratik Gelişim Enstitüsü

GİRİŞ

Türkiye'de olası bir çözüm sürecinde, demokratik adımların tartışılması kaçınılmaz olacaktır. Çözüm süreci bağlamında Türkiye özelinde anayasal demokrasi olmazsa olmaz koşullardandır. Nasıl ki demokratik adımlar için öncelikle çatışmanın sonlandırılmasına yönelmek zorunlu ise, çatışma çözümünde anayasal demokrasinin gündeme alınması da bir o kadar zorunlu gözükmektedir. Çünkü, Türkiye'de "Kürt meselesi" olarak nitelendirilen sorunu başlatan ve sürmekte olan çatışmalara temel oluşturan nedenler aynı zamanda, anti-demokratik düzenlemeler ve uygulamalar kapsamındaki; ayrımcılık, ötekileştirme, dil ve kültürel gelişimin yasaklanması, insan hakları ihlalleri olarak sıralanabilmektedir. Tüm bu nedenler, demokrasi ve insan hakları sorunlarıyla örtüşmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'de demokratik yönetime ilişkin açmazlara büyük oranda, geçirdiği tüm değişikliklere rağmen dönüştürülemeyen otoriter özüyle Anayasa'nın, uzun yıllardır yarattığı siyasal koşullar neden olmaktadır. Yürürlükteki 1982 Anayasası'nın belirlediği hukuksal düzen, çatışmaları doğuran ve derinleşmesine zemin yaratan nitelikte bir içerik taşımaktadır. Anayasa, hukuksal düzlemde yarattığı fay hatlarıyla onarılması neredeyse olanaksız toplumsal kırılmalara zemin oluşturmuştur. Bu nedenle demokrasiye yönelirken, 1982 Anayasası'nın barındırdığı ideolojiyi, yöneldiği hukuk biçimini ve hak ve özgürlükler alanındaki içeriğini tersine çevirecek anayasal önlemlerin geliştirilmesi önemlidir.

Demokratik yönetimin gereği olarak, siyasal iktidarı dengeleyecek olan, baskı grupları ile toplumsal muhalefetin, başta anayasal hükümler olmak üzere çeşitli nedenlerle geliştirilememiş olması, temel demokrasi açıklarından biridir. Seçim sistemi ve siyasal partiler rejimi, demokratik siyaseti, dolayısıyla demokratik yönetimi önlemektedir. Seçim sistemi ve siyasal partiler rejimi üzerinden zayıflatılan parlamento çoğunluğu

ile muhalefet, müzakere işlevini yerine getirememektedir[1]. Batı demokrasilerinde güçlendirilmiş yerel iktidarlar, merkezi iktidarı dengelemektedirler. Türkiye'de ise, çeşitli gerekçelerle, yerel yönetimler, güçlendirilmek yerine zayıflatılmıştır ve merkezi iktidarı dengeleyerek demokratik toplumu geliştirecek yapılar olmaktan çok uzaktırlar. Son dönemde merkezi yönetimin vesayeti esas kılan yönelimleri, yerel yönetimleri önceki dönemlerden bile geriye düşürmüştür.

Türkiye'de yıllarca süren yeni anayasa arayışında, "Yeni Anayasa" başlığı altında hazırlanan hemen her taslak, rapor ve görüşün başlığına özgürlükçü, demokratik, eşitlikçi türünden nitelemeler yer almaktaydı. Toplumsal barışın sağlanması, yeni bir anayasadan beklentilerden başlıcasıydı. Yıllardır süregelen anayasa çalışmaları, yeni anayasaya yönelik beklentileri ve içerikle ilgili temel ilkeleri netleştirmiştir. Bu ilkeler şu şekilde sıralanabilir: Anayasa karşısında eşit vatandaşlık temelinde, toplumun tüm kesimlerini kapsamalı, toplumsal ve siyasal çoğulculuk korunmalıdır. Hak ve özgürlükler, evrensel ölçekte geliştirilen ilkeler temelinde belirlenerek güvencelenmeli, "özgürlük kural sınırlama istisna" kabul edilmelidir. Hukukun üstünlüğünün, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığının gerçekleştirilmesi önlemleri alınmalıdır. Siyasal iktidar, yetki paylaşımı yoluyla dengelenmeli, demokrasinin tanımı olan "sınırlı iktidar" ilkesiyle, demokratik işleyiş sağlanmalıdır. Merkezde toplanan yetkiler, yerinden yönetimle paylaşılmalı, yönetimde şeffaflık ilkesi yaşama geçirilmelidir.

1 Sevtap Yokuş, "Siyasal İktidarın Toplumsal Muhalefet ile Dengelenmesi", Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'in Anısına Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Armağanlar Dizisi, Oniki Levha Yayınları, İstanbul Nisan 2019, s. 1013.

I. DEMOKRASİ VE ÇÖZÜM SÜRECİ BAĞLAMINDA ANAYASAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER ALANI

Türkiye'de yaratılan hukuksal düzen, giderek parçalanmış bir toplum yapısına neden olmuştur. Anayasal ve yasal düzlemin, devleti koruma anlayışı üzerine oturmuş olması ve farklılıkların rejime tehdit olarak görülmesi çatışmalara önemli oranda zemin oluşturmuştur. Bu nedenle, demokrasi ve çözüm sürecinin Türkiye özelindeki bağlantısı da göz önünde tutulduğunda, anayasal ve yasal düzlemdeki demokratikleşmenin, çatışma çözümünü pekiştirici etkisi açıktır. Dolayısıyla, demokrasi ve insan hakları önündeki anayasal engellerin ayıklanması, olası çözüm sürecinde belirgin bir beklenti olarak karşımıza çıkacaktır[2].

A. Anayasal Hak ve Özgürlüklerin Genişletilmesi Gereksinimi

Yürürlükteki 1982 Darbe Anayasası'nın felsefesi ve bu felsefenin üzerine kurulu olduğu ideoloji, Anayasa'nın Başlangıç kısmında bütün açıklığıyla yer bulmaktadır. Anayasa'nın 2. maddesi gereğince Başlangıç'ta yer alan ilkeler cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayılmış ve değiştirilemez hükümler kapsamına alınmıştır. Bu aynı zamanda Başlangıç'taki ilkelere, Anayasa'daki diğer kurallar karşısında üstünlük sağlandığı anlamına gelmektedir. Yine Başlangıç'taki *" ... bu Anayasa' nın ... bu ilkelere saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanacağı"* hükmü ile, cumhuriyetin niteliklerine ilişkin ilkeler de dahil, Anayasa'nın tüm ilke ve kurallarının Başlangıç'ta yer alan ilkelere uygun yorumlanması zorunluluğu[3] getirilmiştir. Aslında Başlangıç'ta belirlenen felsefe,

2 Sevtap Yokuş, Türkiye'de Çözüm Sürecinde Anayasal Arayışlar, Seçkin Yayınları, Ankara 2013, s. 10.
3 Mustafa Koçak , " Cumhuriyetin Temel Niteliklerinin Belirlenmesinde anayasanın Başlangıcında Yer Alan İlkelerin Hukuksal Değeri ", Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 25.Yıl Armağanı, 1998 s.203.

Anayasa'nın tüm hükümlerine yansıtılmıştır. Bu nedenle denebilir ki, 1982 Anayasası'nın içerdiği temel felsefenin ve bu doğrultudaki resmi ideolojinin ana eksenini, milliyetçilik ve devletçilik oluşturmakta ve bu ideoloji bireye dönük olarak tek tip vatandaşı hedeflemektedir.

1982 Anayasası, devlete karşı birey yerine, birey karşısında devletin korunması ana amacını bütün maddelerine yansıtmıştır. Bu bakımdan anayasal devletin temelini oluşturan hak ve özgürlükler düzenlemeleri, en sorunlu alanı oluşturmaktadır. Anayasa'daki sınırlamaların ve yasaklamaların, hatta askıya almaların yanı sıra, hak ve özgürlükleri ilgilendiren yasal düzenlemelerdeki sınırlama ve yasaklamalar, özellikle değişiklikler öncesi dönemde hak ve özgürlüklerin kullanımını olanaksız hale getirmiştir.

1982 Anayasası'na henüz oluşum aşamasında anti-demokratik özellikler yüklenmiştir. Askeri iradenin belirlediği 1982 Anayasası, temsilcilik niteliği olmayan bir organın eseri olup, herhangi bir seçilmiş organın iradesini yansıtmamıştır. Demokratik olmayan bir ortamda halkoyuna sunularak kabul edilen Anayasa metni fiili bir iktidarın ürünü[4] olup, ilk hazırlandığı sırada yüklendiği kodlardan geçirdiği tüm değişikliklere rağmen kurtulamamıştır. Hak ve özgürlükler alanında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Sözleşme organlarının oluşturduğu içtihat ile ortaya çıkan çelişkinin başlıca kaynağı da Anayasa'nın kendisi olmuştur.

1982 Anayasası'nın genel yapısına uygun olarak 14. madde "Devlet" in korunmasını hedeflemektedir. "Özgürlükçü ve çoğulcu demokratik düzen"in korunmasını aşan bu hükümle, devletin korunması, hak ve özgürlüklerin korunmasından önde tutulmuştur. 14. madde kapsamında *"temel hak ve hürriyetleri yok etme amacı"* fiilen ve doğrudan doğruya başkalarının haklarına zarar verip vermediği gözönüne alınmadan

4 Bülent Tanör, İki Anayasa 1961-1982, Beta Yayınları, İstanbul 1986, s.100,101.

belirtilmiştir Bu bağlamda, anayasal ideoloji dışındaki görüşlere dayalı etkinliklerin tümü gerçekte yasaklanmıştır[5]. Üstelik, yasaklamada yasa koyucunun bir takdir yetkisi olmayıp, Anayasa'daki yasaklamalar doğrultusunda düzenlemeler yapmak ve yaptırımlarını koymak zorunluluğu vardır[6].

1982 Anayasası, kriz ortamında, olağanüstü koşullarda ve Türkiye sürekli olağanüstü koşullarda yaşayacakmış gibi hazırlanmış bir Anayasa'dır[7]. Anayasa'nın 15. maddesi ise, hak ve özgürlüklerden sapma anlamına gelmekte ve hak ve özgürlüklerin askıya alınması niteliğindeki içeriği taşımaktadır. Anayasa'nın 15. maddesi aynı zamanda olağanüstü rejimin genel çerçevesini belirlemektedir. Ancak 1982 Anayasası'nın 15. maddesindeki *"…Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir"* gibi terimler özünde farklı bir rejimi barındırmaktadır. Anayasal düzeydeki bütün hak ve özgürlüklere siyasal iktidarın müdahale olanağı yaratılmıştır. Durdurma ya da hakkın sağladığı olanakların kaldırılması anayasal güvencelere aykırı en ağır önlemdir[8]. Bu madde, yargısal denetimi yapılamayan Anayasa altı düzenlemelerle ve özellikle olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamelerle birlikte ele alındığında, hukukun hatta Anayasa'nın kendisinin de dışına itilen bir alanla karşılaşılmaktadır.

Hak ve özgürlükler alanında olumlu en kapsamlı değişiklik, 2001 Anayasa değişiklikleriydi. Bu değişiklikler büyük oranda, Anayasa'da sıralanmış olan hak ve özgürlüklerin güvenceye kavuşturulması ve

5 Mustafa Erdoğan, Demokrasi, Laiklik, Resmi İdeoloji, 2.baskı, Liberte Yayınları, Ankara 2000, s.367,368.

6 Necmi Yüzbaşıoğlu, Türk Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul 1993, s.215,216.

7 İbrahim Ö. Kaboğlu, " Türkiye'de Anayasal Reformlar Üzerine", Anayasa Reformları ve Avrupa Anayasası, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 2002, s.57.

8 Tekin Akıllıoğlu, "Temel Hakların Durdurulması", Bahri Savcı' ya Armağan, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları 7, Ankara 1988, s.63, 64.

kullanımının sağlanmasına yönelikti. Amaçlanan sonuca ne derece ulaşıldığı ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, en azından 1982 Anayasası'nın başlangıçta hedeflediğinin bir yola girilmişti. Bu kapsamda hak ve özgürlükler açısından en önemli değişiklik Anayasa'nın 13. maddesindeki değişiklik oldu. 2001 Anayasa değişiklikleri kapsamında, 13. maddede yapılan değişiklikle, 13. madde hükmünün, genel sınırlama yerine, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında ilkeleri belirleyen bir içerik kazanması sağlandı[9]. Bu değişiklik olumlu bir adım olsa da, Anayasa'nın özgürlükleri engelleyen diğer hükümleri nedeniyle beklenen etkiyi sağlayamadı.

2001 Anayasa değişikliklerini izleyen dönemde temel problemlerden biri, yapılan kısmi olumlu değişikliklerin bile yaşama geçirilmesi önünde olumsuz yönde gösterilen dirençti. Bu "direnç" bugün de varlığını sürdürmektedir ve yasama, yürütme ve yargının yaklaşım biçimlerinde somutlaşmaktadır. Yargı organlarının "anayasaya uygun yorum" ilkesini kullanmaları gerekirken, değişikliklerden sonra bile Anayasa'nın önceki düzenlemelerini esas aldıkları, yönetim bakımından ise, genel idare ve kolluk güçlerinin hak ve özgürlüklere yönelik tavırlarının, Anayasa değişikliklerini gözardı etme temelinde gerçekleştiği gözlenmektedir. Yasamanın yasa yapım süreçlerinde ortaya koyduğu özgürlük anlayışı da, özgürlükler hukukunun genel rejimine ve hak ve özgürlüklerin ayrım ölçütlerine ters düşmektedir. Bu çerçevede yasa yapımında, "hassasiyet", "milli kültür", "ahlak anlayışı" gibi kavramların sınırlama nedeni olarak kullanılması alışkanlığı sürmektedir. Özgürlükler için olumlu Anayasa değişikliklerinden sonra da, örneğin kültürel hakların, siyasal hak olarak nitelenmesi eğilimi, bu özgürlüğü, Anayasal değişikliklere rağmen engellemektedir[10].

9 Yılmaz Aliefendioğlu, "2001 Yılı Anayasa Değişikliklerinin Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Getirdiği Yeni Boyut", Anayasa Yargısı 19, Antalya 2002, s.154.

10 İbrahim Ö. Kaboğlu, "2001 Anayasa Değişiklikleri: Ulusal-Üstü Etkiden Ulusal Tepkiye", Anayasa Yargısı 19, Antalya 2002 s.112-114.

Avrupa Birliği'ne üyelik süreci zorlamalarıyla, Anayasa'da ve çok sayıda yasada değişikliklere gidildi. Ancak burada asıl hedef, daha demokratik-özgürlükçü hukuksal düzenlemelere sahip olmak yerine, verilen ödevi yapmak olduğu için, yapılan değişikliklerin neredeyse tamamı göstermelik kaldı, yaşama geçirilemedi. Aslında, yaşama geçirilememesi için değişiklik adı altında, yasalarda çok sayıda çelişki, boşluk ve karmaşa yaratıldı. Yapılan olumlu Anayasa değişikliklerinin yaşama geçirilmesi ancak, bir karmaşaya dönüştürülen yasalar yerine, olumlu değişikliklere koşut içerikte yasalar yoluyla olanaklı olabilirdi. Sonuç olarak, Anayasa, yaşama geçirilemeyen olumlu bazı değişiklikleriyle, ama asıl olarak, ilk haliyle uyumlu şekilde, demokratik olmayan yapısıyla ve özgürlükleri yok eden yasalar ve uygulamalara dayanak olma özelliğiyle yürürlükte kaldı.

2001 ve 2004 yılında Anayasa'da yapılan hak ve özgürlükler lehine değişikliklere rağmen, insan haklarını, demokrasiyi ve hukuk devletini etkin kılmak ve kurumsallaştırmak için Anayasa'da daha birçok değişiklik yapmak gerekmektedir. Bu değişikliklerin başında, Anayasa'nın Başlangıç metninde yer alan sosyolojik kavramların ayıklanarak hukuksal kavramlara dönülmesi ve insan haklarına, demokrasiye ilişkin evrensel değerlere atıf yapılması gelmektedir[11]. Başlangıç metninde yapılması gereken değişikliklerle özellikle, 2001 Anayasa değişiklikleri sonucunda, hak ve özgürlüklere ilişkin hükümlerle Başlangıç arasındaki çelişkiler de ortadan kalkacaktır. Hak ve özgürlüklerle ilgili hükümlerdeki, subjektif değerlere dönük birçok kavram ayıklanarak, Anayasa'nın özgürleştirici yanı geliştirilmeye çalışılırken; Başlangıç içeriğindeki özgürlüğü gerileten, otoritenin ağırlığını vurgulayan temel felsefe, Anayasa'nın kendi içerisinde çelişkili bir yapı taşımasına neden olmuştur.

11 Necmi Yüzbaşıoğlu, "Oluşturulmakta Olan Avrupa Anayasası Doğrultusunda 1982 T.C. Anayasasında Yapılması Gereken Değişiklikler", Anayasa Reformları ve Avrupa Anayasası, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları ve Uygulama Merkezi, Ankara 2002, s.131.

Geçirdiği tüm değişikliklere rağmen, Anayasa'da doğrudan yargı yolunu engelleyen hükümler, aynı zamanda hak ve özgürlüklerin korunmasını engelleyen hükümler olarak varlığını sürdürdü. Örneğin Anayasa'nın 148. maddesi kapsamında olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamelerin yargı denetiminden muaf olduğuna dair hüküm, olağanüstü hal dönemlerinde hak ve özgürlüklerin tamamen ortadan kaldırılabilmesinin zeminini oluşturmaktadır.

2017 Anayasa değişiklikleriyle getirilen "Türk Tipi Başkanlık" sistemi nedeniyle, yetkilerin tek merkezde toplanması kendiliğinden otoriterliği derinleştirdiği için, hak ve özgürlükler bakımından da bir geri dönüşe neden olmuştur. En önemli sorunlardan biri, yargı erkinin, hak ve özgürlüklerin korunması yönünde etkili bir işlev yüklenemiyor olmasıdır. Bu bağlamda örneğin, Adalet Bakanının ve Müsteşarının Cumhurbaşkanına anayasal ve fiili bağlılığı dikkate alındığında ve Adalet Bakanının aynı zamanda, tüm yargı mensuplarının özlük hakları bakımından hayati öneme sahip olan Hakimler ve Savcılar Kurulunun başında olması ve Müsteşarın doğal üye olarak bulunması, siyasi iktidar karşısında, hak ve özgürlüklerin yargısal korunmasının önündeki engel olarak görülmektedir.

B. Anayasa Mahkemesinin Hak ve Özgürlükleri Koruma İşlevini Yüklenmesi Gereksinimi

Hak ve özgürlüklerin doğrudan yargısal yolla korunmasının başta gelen örneği, hak ve özgürlüklerin ihlali durumunda bireysel başvuru yoluyla ihlalin önlenmesidir. Türkiye'de 2010 Anayasa değişiklikleri kapsamında gerçekleşen anayasa şikayeti yolunun kabulünde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gidişi engellemek ana hedefiyle, hak ve özgürlüklerin kapsamı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde belirlendi. Başvuruya konu olabilecek işlemler bakımından da önemli sınırlamalar getirilerek, sadece Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine

gidişi engelleyecek düzeyde kalacak dar bir koruma mekanizması oluşturulmak amaçlandı.

Anayasa şikayetinin asli işlevi, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini korumak[12] olduğu halde; Türkiye'de anayasa şikayeti yolunu açmanın temel amacı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan yoğun başvuruları ve çok sayıda hak ihlali kararlarını engellemek olmuştur.

Anayasa şikayeti olanağını yaratan Anayasa değişikliğinin gerekçesinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılacak bireysel başvuruları azaltma ana amacı belirtilmektedir. Bu nedenle, şikayet konusu yapılabilecek hak ve özgürlükler, Anayasa'da düzenlenmiş olan temel hak ve özgürlükler yerine "Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birisidir" şeklinde belirlenmiştir[13].

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 2004 tarihli bir kararında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin iş yükünün azaltılması için anayasa şikayetinin kabulünün gerekliliği ifade edilmiştir. Venedik Komisyonu, Türkiye'de anayasa şikayetinin kabulü yönündeki çalışmaları takdirle karşılamıştır[14]. Başvurular nedeniyle ağır iş yükü altındaki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da, Türkiye'de gerçekleştirilen anayasa şikayetinin son derece olumlu karşılandığı açıktır[15].

12 M. Yavuz Sabuncu-Selin Esen Arnwine, "Türkiye İçin Anayasa Şikayeti Modeli Türkiye'de Bireysel Başvuru Yolu", Anayasa Yargısı 21, Ankara 2004, s. 230.

13 Ece Göztepe, "Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkının (Anayasa Şikayeti) 6216 Sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi", Türkiye Barolar Birliği (TBB) Dergisi, S:95, 2011,s. 14, 15.

14 Musa Sağlam, "Bir Hak Arama Yolu Olarak Bireysel Başvuru", Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkı Sempozyumu 26 Kasım 2010, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2011, s.30, 42.

15 Fazıl Sağlam, "Türkiye İçin Anayasa Şikayeti Modeli Tartışma Paneli" Anayasa Yargısı 21, Ankara 2004, s. 267.

Anayasa şikayeti yolunun kapsamının sınırlanması yönünde geliştirilen formülle, yani hak ve özgürlüklerin, Sözleşme ile kesiştiği ölçüde inceleme imkanına sahip olması, daraltıcı bir yaklaşıma neden olmaktadır. Anayasa'nın ve yasanın anayasa şikayetine ilişkin belirlediği sınırlar çerçevesinde, Türkiye'de anayasa şikayetine konu olabilecek temel hak ve özgürlükler şu şekilde sıralanabilir: Yaşam hakkı; işkence ve benzeri kötü ya da onur kırıcı muamele yasağı; kölelik ve zorla çalıştırma yasağı; kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı; adil yargılanma hakkı; suç ve cezaların yasallığı; özel yaşama, aile yaşantısına, konut ve haberleşme özgürlüğüne saygı; düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, ifade özgürlüğü; örgütlenme ve toplantı özgürlüğü; evlenme ve aile kurma hakkı; etkili başvuru hakkı; ayrımcılık yasağı; mülkiyet hakkı; eğitim ve öğrenim hakkı; serbest seçim hakkı. Anayasa Mahkemesinin konu yönünden yetkisi, Sözleşme ve ek protokollerde yer alan hak ve özgürlükler olarak sınırlandığına göre; bunların dışında kalan hak ve özgürlüklerin ihlali nedeniyle yapılan başvurular, Anayasa Mahkemesi tarafından, konu yönünden yetkisizlik nedeniyle reddedilecektir[16].

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunda bir diğer sınır, şikayete konu olacak işlemler bakımındandır. Yasama işlemleri, yürütmenin düzenleyici işlemleri başvuru konusu yapılamayacaktır.

Anayasa'daki yargı kısıntıları da bireysel başvurularda sınır olarak belirlenmiş, Anayasa'da yargı yoluna gidilemeyecek konuların, bireysel başvuru konusu da olamayacağı belirlenmiştir. Hukuk devleti açısından ve özgürlüklerin güvencesi bağlamında, Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden bu yana sürekli eleştirilen anayasal yargı kısıntılarının, tam da hak ve özgürlüklerin etkin korunması yaklaşımı çerçevesinde ortaya

16 Özcan Özbey, Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkı, Genişletilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 190.

atılan anayasa şikayeti yolunda istisnalar olarak belirlenmesi önemli bir çelişkidir.

Anayasa şikayetlerinin kabul edilmeye başlandığı Eylül 2012'den itibaren Anayasa Mahkemesinin haklar bakımından getirilen sınırı nasıl yorumladığına bakıldığında, çok da haklar lehine bir tutum görülememektedir. Anayasa Mahkemesinin Türkiye'nin taraf olmadığı ek protokoller bakımından daraltıcı yorum yolunu seçtiği gözlenmektedir. Anayasa Mahkemesi, hakların içerik olarak kapsamını belirlerken de daraltıcı yaklaşım göstermektedir[17].

Anayasa Mahkemesinin norm alanını daraltıcı yaklaşımı, esas olarak Anayasa'da anayasa şikayeti ile ilgili geliştirilen formülden kaynaklanmaktadır. Anayasa şikayetine ilişkin Anayasa hükmü, Anayasa'nın sağladığı koruma alanını daraltmıştır. Anayasa Mahkemesine göre; Sözleşme ve Anayasa'nın ortak düzenlediği alan dışında bir hakkın ihlali ile ilgili karar verilemez. Oysa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 53. maddesinde, hak ve özgürlükler alanında bağlı bulunulan daha geniş düzenlemeler varsa, bunun uygulanmasını emretmektedir[18].

Anayasa şikayetine konu yapılabilecek işlemlerle ilgili de yasa yoluyla da daraltmaya gidilmiştir. Bu doğrultuda örneğin; Anayasa'nın 79. maddesinde Yüksek Seçim Kurulu kararları aleyhine başka bir merciye başvurulamayacağı belirtilmiştir ve anayasa şikayeti kapsamı dışında kaldığı kabul edilmektedir. Yüksek Seçim Kurulu kararlarına

17 Ece Göztepe, "Alman Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Türk Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Kararlarının Değerlendirilmesi", Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Türkiye Barolar Birliği-Kamu Hukukçuları Platformu Kongresi, Ankara 30-31 Mayıs 2015, sunum metni, s.4.

18 Fazıl Sağlam, "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru: Genel Tespitler", Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Türkiye Barolar Birliği-Kamu Hukukçuları Platformu Kongresi, Ankara 30-31 Mayıs 2015, konuşma.

karşı da bireysel başvuru mümkün olmalıdır.[19] Anayasa Mahkemesi de, önüne gelen başvurular karşısında daraltıcı yorum yöntemini kullanmış ve Yüksek Seçim Kurulu kararlarının anayasa şikayeti konusu yapılamayacağı sonucuna varmıştır[20] Anayasa Mahkemesine, 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi öncesinde, Cumhurbaşkanı'nın yaptığı seçim konuşmalarının, tarafsızlığı ilkesini ihlal ettiği iddiasıyla yapılan başvuruyu yetkisizliği gerekçesiyle Yüksek Seçim Kurulunun reddetmesi üzerine, bireysel başvuruda bulunulmuş, ancak Anayasa Mahkemesi, Yüksek Seçim Kurulu kararlarının kesin olduğu ve bu kararlara karşı başka bir mercie başvurulamayacağı gerekçesiyle konu yönünden yetkisizlik kararı vermiştir.[21]

Anayasa Mahkemesi, sokağa çıkma yasakları nedeniyle uğranılan hak ihlallerinin engellenmesi amacıyla kendisinden talep edilen geçici tedbir kararını, çeşitli gerekçelerle reddetti. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü 73/1 maddesi gereğince, *"Başvurucunun yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlikenin bulunduğunun anlaşılması üzerine"* geçici tedbir kararı alabilir. Aslında bu hüküm, 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49/5 hükmüne aykırı biçimde geçici tedbir kararı verilebilecek haklar alanını daraltmıştır. Sokağa çıkma yasakları nedeniyle uğranılan hak ihlalleri için Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularla, geçici tedbir kararları alması talepleri reddedildi. Anayasa Mahkemesi; olağan kanun yollarının tüketilmediğini, *"tehlikenin gerçekliği ve ciddiliğinin kanıtlanması"* zorunluluğunu ya da sokağa çıkma yasağı kararlarının durdurulması talebini *"genel nitelikli talepler"* olarak nitelendirdiğini, red kararlarında çeşitli gerekçeler olarak kullanmıştır. (Nafise Ekici, Başvuru No: 2016/5993, 05.04.2016; Mehmet Girasun ve

19 Nihan Yancı Özalp, "Yüksek Seçim Kuruluna İlişkin Güncel Anayasal Tartışmalar", Anayasa Hukuku Dergisi, C. 4, S. 8, Y. 2015, s.149-150.

20 AYM Genel Kurul, Başvuru No: 2015/6723, Karar Tarihi: 14/7/2015

21 AYM Genel Kurul, Başvuru No: 2015/8818, Karar Tarihi: 14/7/2015

Ömer Elçi, Başvuru No: 2015/15266, 11.09.2015; Fikriye Tanrıkulu ve İnsan Hakları Derneği, Başvuru No: 2016/3350, 24.02.2016). Anayasa Mahkemesi, tehlikenin ciddiliğinin testi konusunda, istikrar kazanmış bir standart geliştirememiştir[22].

Anayasa Mahkemesinin hak ve özgürlükleri kendisine yapılan anayasa şikayeti yoluyla koruma işlevini yerine getirebilmesi için, bireysel başvuru yolunun kapsamının anayasal ve yasal düzeyde genişletilmesi, başvuru olanağı önündeki konu, kapsam ve süre gibi sınırların azaltılması gerekmektedir.

C. Çözüm Süreci İçin Anayasal Önceliklere İlişkin Öneriler

1. Anayasal Vatandaşlık

Anayasal hak ve özgürlüklerin tamamı için yasaklayıcı rol üstlenen *"devletin milletiyle bölünmez bütünlüğü"* milliyetçilik temelli olup, toplumu çoğulcu yapıdan uzak ve türdeş kabul etmektedir. Aynı yönde belirlemeler Anayasa'nın Başlangıç'ının yedinci paragrafında, *"Topluca Türk vatandaşlarının…"* şeklinde yer almaktadır. Bu hükümler en somut haliyle Anayasa Mahkemesinin siyasal partileri kapatma kararlarında uygulanmıştır.

Anayasanın temel aldığı ideolojinin ana eksenlerinden milliyetçiliğin etnik temelli olduğu, Anayasa'daki hükümlerden anlaşılmaktadır. Örneğin, Anayasa'nın Başlangıç'ında beşinci paragraftaki *"Hiçbir faaliyetin Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının…Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin…"* ifadelerinin etnik temelli olmadığı iddia edilemez. 2001 Anayasa değişiklikleri ile yürürlükten kaldırılan 26/3 ve 28/3 hükümleri bu nitelikteki hükümlerdendi. (26. madde ifade

22 Sibel İnceoğlu, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Türkiye ve Latin Modelleri, Onikilevha Yay., İstanbul 2017, s.262-268.

özgürlüğünü, 28. madde basın özgürlüğünü düzenlemektedir) Yine yürürlükte bulunan ve anadilde öğretim önünde engel oluşturan Anayasa'nın 42/9 hükmü de, Anayasa'daki Türklük ibaresinin etnik temelli olduğunu gösteren açık örneklerdendir. 134. maddedeki Türk ibaresi de tamamen etnik bir kökene yönelmektedir. Anayasa'daki hükümler, yasal düzenlemeler, mahkeme kararları ve uygulama ile birlikte ele alındığında, Türklük ibaresinin etnik bir temele dayandığı daha açık görülebilmektedir. Türklük kavramının etnik kökene dayandığının en direk örneğini 12 Eylül Darbesi Dönemi yasalarından olan 1983 tarihli 2932 sayılı Türkçeden başka dilleri yasaklayan yasa oluşturmuştu. Bu yasanın yürürlükten kaldırılmış olması, Türklük ibaresine yüklenmiş olan etnik anlamı değiştirmemektedir. Anayasa Mahkemesi kararlarında örneğin Siyasal Partiler Yasası'nın 81. maddesinin Türklük yorumu da, etnik topluluk tanımına kaymaktadır.

Türkiye'de demokratik bir anayasa arayışı temelinde geliştirilen çalışmaların hemen hepsinde anayasal vatandaşlık gereksinimine yer verilmiştir. Çözüm süreci ötesinde; demokratik, eşitlikçi bir anayasa için etnisiteden arındırılmış bir anayasa vurgusu ağır basmaktaydı.

2007 yılında Hükümetin istemiyle hazırlanmış olan yeni Anayasa taslağında vatandaşlık tanımı alternatifli olarak yer almıştı. Maddenin kenar başlığı "Türk vatandaşlığı" yerine "vatandaşlık" şeklinde önerilmişti. Alternatif tanımlar şöyle sıralanmıştı: *"Devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır.", "Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkese din ve ırk farkı gözetmeksizin Türk denir.", "vatandaşlık temel bir haktır. Kanunun öngördüğü esaslara uygun olarak bu statüyü kazanan herkes Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır.", "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı babanın veya*

ananın çocuğu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır"[23].' Türkiye Sanayicileri ve İş Adamları Derneğinin (TÜSİAD) 2011 tarihli çalışmasında da, vatandaşlığın anayasada bir hak olarak belirlenmesine ve etnik vurguya dayalı bir vatandaşlık tanımının anayasada yer alamayacağı belirlenmişti. Bu çalışmada vatandaşlık konusu, kimlik başlığı altında ve devamında kültürel hakların da tartışıldığı bir biçimde yer almıştı[24]. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfının (TESEV) 2011 tarihli "Türkiye'nin Yeni Anayasası'na Doğru" adlı raporunda, vatandaşlıkla ilgili olarak, *"…Her şeyden önce, anayasa hiçbir şekilde etnik kimliklere referans yapmamalı, ancak tüm kültürel farklılıklara ve hayat tarzlarına saygıyı temel ilke olarak belirlemelidir"* belirlemelerine yer verilmişti[25]. Stratejik Düşünce Enstitüsünün 2011 tarihli yeni anayasa konulu raporunda da, vatandaşlığın dünya anayasalarındaki genel eğilime uygun olarak etnik kökenden arındırılmış, hukuksal bağı esas alan bir tanıma kavuşturulması gereği vurgulanmıştı[26].

Anayasal vatandaşlık, olası yeni bir çözüm sürecinde öncelikli tartışma konuları arasında olacaktır. Anayasal demokrasi eşliğinde gelişecek çatışma çözümünde, Türkiye bakımından devlete siyasal bağla bağlanmaya, etnik temelden uzak bir vatandaşlık bağına ilişkin hukuksal düzenlemelerin formüle edilmesi kaçınılmaz olacaktır. Vatandaşlık konusunun mutlaka anayasal düzeyde belirlenmesine bile gerek olmayabilir. Anayasa'dan bu tür tanımları ayıklayarak, vatandaşlığa ilişkin kanununda geliştirilecek nesnel belirlemeler, sorunun aşılmasını kolaylaştıracaktır.

23 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Önerisi, Legal Hukuk Dergisi, Yıl:5, Sayı:58, Ekim 2007, s.3208.
24 Yeni Anayasanın Beş Temel Boyutu, TÜSİAD, Mart 2011, s.27.
25 Türkiye'nin Yeni Anayasasına Doğru, TESEV, Nisan 2011, s.13.
26 Vesayetsiz ve Tam Demokratik Bir Türkiye İçin İnsan Onuruna Dayanan Yeni Anayasa, Stratejik Düşünce Enstitüsü Raporu, Ankara Mayıs 2011, s.44,45.

2. Ana Dilde Eğitim

1982 Anayasası ve aynı doğrultuda geçmiş tarihli yasalar yoluyla dil yasağının yarattığı anadilde eğitime ilişkin köklü sorun, bu sorunun ortadan kaldırılması için, anadilde eğitim konusunun anayasal düzeyde düzenlenmesi ihtiyacını da yaratmıştır. Üstelik, eğitim dili ile ilgili yasak hüküm, yürürlükteki Anayasa'da varlığını sürdürmektedir. Anayasa'nın eğitim ve öğretim hakkını düzenleyen 42. maddesinin son fıkrasına göre: *"Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır."* Çatışma çözümüne yönelik bir yeni bir süreçte bu hükmün ortadan kaldırılması zorunluluğu yeniden gündeme gelecektir.

Geçmiş Anayasa çalışmalarına bakıldığında, 2001 Barolar Birliği Taslağı'nda yürürlükteki Anayasa hükmüne benzer bir hükme yer verilmediği gibi, gerekçede, resmi dil anlamını aşan bu tür bir düzenlemenin Anayasa'da yer almasının sakıncalı olduğu belirtilmiştir[27]. 1982 Anayasası düzenlemesinde ileri kabul edilebilecek diğer bir öneri, Hükümetin talebiyle hazırlanan 2007 Anayasa taslağında yer almaktadır. Buna göre: *"Eğitim ve öğretim dili Türkçedir. Türkçeden başka dillerde eğitim ve öğretim yapılması ile ilgili esaslar, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak kanunla düzenlenir"*[28]. Uzmanlar Kurulunca hazırlanan 2009 yılındaki Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunun Anayasa raporunda anadilde eğitim ve öğretimle ilgili olarak uluslar arası sözleşmelere atıfta bulunulmuştur. Anadilde eğitim ve öğretim hakkını güvenceleyen uluslararası sözleşmelerin

27 Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Önerisi, II. Basım, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2001, s.46.
28 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Önerisi, Legal Hukuk Dergisi, Yıl:5, Sayı:58, Ekim 2007, s.3214.

onaylanması zorunluluğu vurgulanmaktadır. Anılan uluslararası belgeler, Avrupa Konseyi'nin,"Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme" ile "Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı" olarak belirtilmiştir[29]. 2011'deki Türkiye Sanayicileri ve İş Adamları Derneğinin raporunda, dünyadaki örnekler araştırılarak Türkiye'ye en fazla uyan modelin belirlenmesi gereğine dikkat çekilmektedir. Bu anlamda anadilde eğitim konusunda arayışın geniş bir yelpazede aranması hedeflenmelidir. Ayrıca Medeni ve Siyasal haklar Sözleşmesi'nin 27. maddesine Türkiye tarafından konulan çekincenin kaldırılması ve dil haklarını sağlayacak şekilde Avrupa Konseyi Bölgesel ve Azınlıklar Dilleri Şartı'nın da onaylanması savunulmaktadır[30]. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfının 2001 raporunda da şu belirlemelere yer verilmektedir: İlk ve ortaöğretim kurumlarında eğitim dilinin de Türkçe olması esastır. Ancak resmi dil dışındaki diğer dillerde, o dillerin gelişimini de sağlayacak şekilde düzenlenmiş isteğe bağlı dersler olmalıdır. Ayrıca, Türkçenin dışındaki Türkiye yurttaşlarının anadillerinde eğitim-öğretim yapacak özel eğitim kurumlarının kurulması da anayasal ilkeler çerçevesinde serbest olmalıdır. Bu arada, anadili Türkçe olmayan öğrencilerin ilkokula başladıkları yıl resmi dile intibaklarını kolaylaştırmak ve onların anadili Türkçe olan öğrenciler karşısındaki dezavantajlı konumlarını telâfi etmek üzere bazı yasal düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır[31].

Anadilde eğitim konusu olası bir çözüm sürecinde özellikle yasal düzenlemeler gereksinimi vurgusuyla karşımıza çıkacaktır. Anayasal engellerin ayıklanması ve uluslararası sözleşmelerin esas alınarak yasal düzeyde bir takım düzenlemelerle sorunun aşılması, konula ilgili geçmiş öneriler ve beklentilerin sağladığı birikimle birlikte zor olmayacaktır.

29 Özgürlükçü-Eşitlikçi-Demokratik ve Sosyal Yeni Bir Anayasa İçin Temel İlkeler, DİSK Yayınları, İstanbul 2009, s.56.
30 Yeni Anayasanın Beş Temel Boyutu, s.27,28.
31 Türkiye'nin Yeni Anayasasına Doğru, s.14.

3. Yerel Yönetimler Yoluyla Etkin Siyasal Katılım

Çatışma çözümü süreçleri, doğaları gereği çeşitli düzeylerde yetki devrine dair önlemleri içerir. Türkiye bakımından geçmişten beri çözüm temelinde kendisini zaten dayatan bu sorun, çok daha öncelikli bir noktaya taşınmıştır. Son yıllarda yerel yönetimlere yönelik olarak idari kararlar yoluyla kayyım atama şeklindeki uygulamalar nedeniyle, olası olumlu bir sürece girildiğinde, yerel yönetimlerin özerklik alanının genişletilmesi ve güvenceye kavuşturulması, en fazla düzenleme gereksinimi duyulacak konular arasında olacaktır.

Geçmiş dönemdeki Anayasa çalışmaları, demokratik gelişim temelinde yerel yönetimlerin yetki alanlarının genişletilmesi önerilerini içermekteydi. Örneğin; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin (TOBB) 2000 yılı önerisinde "bölge idaresi"ne yer vermişti. Bu çalışmaya göre, birden fazla ilden oluşan bölge idareleri, ekonomik ve coğrafi kriterler dikkate alınarak belirlenebilir. Bu çalışmada, Avrupa Birliği sürecinde bunun bir zorunluluk olduğu vurgulanmakta ve ayrıca yerel demokrasi esasına dayanılarak, idari vesayet yerine *"merkezi idare ile karşılıklı bağ ve etkiler"* ibaresi kullanılmaktadır. Bu doğrultuda yerel yönetim organlarının görevden uzaklaştırılmaları mahkeme kararı ile olabilecektir. Yerel yönetim düzeyinde farklı birimler geliştirme yönünde bir diğer örnek çalışma Türkiye Sanayicileri ve İş Adamları Derneğinin 2006 yılı raporuydu. Bu raporda yerel yönetim bazında, anakent, alt bölge ve bölge ölçütünde düzenlemelere yer verilmişti[32].

Türkiye Barolar Birliği 2001 Anayasa taslağında "yerel yönetimler; bölge, il, belde veya köy halkının ortak yerel gereksinimlerini karşılayan

32 Sultan Tahmazoğlu Üzeltürk, "Anayasa Önerilerinde Yasama Yürütme İlişkileri-Ayrışmalar ve Ortak Noktalar", Anayasa Kurultayı, Prof. Dr. Yılmaz Aliefendioğlu'na Armağan, Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2010, s.81,82.

ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir" şeklindeki düzenleme ile bölge yönetimlerini önermişti[33].

Türkiye Sanayicileri ve İş Adamları Derneğinin 2011 yılı raporunda da bölge yönetimleri öngörülmüştü. Bölgelerin kendi gelir kaynaklarını üretmesi bakımından vergiler konusunda yetkilendirmeden söz edilmişti. Bu raporda, merkeze ait birçok yetkinin de yine yerel yönetimlere bırakılması gereği savunulmuştu. Yerel yönetimleri güçlü kılan uluslararası sözleşmelerin çekincesiz ve tam olarak yaşama geçirilmesi gereği vurgulanmıştı. Bu raporda dikkati çeken önemli bir nokta da yerel yönetimlerin yetkilendirilmesinin kimlik konusu ve bölgesel temsille, adil temsil ve siyasal katılım yolları ile birlikte ele alınmış olmasıydı[34].

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfının 2011 yılındaki yeni anayasaya ilişkin raporunda, yerel yönetimlerin özerkliklerinin sağlanmasının aynı zamanda kimlik ve kültürel haklar bakımından da sorun çözücü olacağı vurgulanmaktaydı. Bu rapora göre yerel yönetimler, *"tamamen demokratik temsil yoluyla oluşturulması gereken yerel yönetim birimleri yerel ihtiyaçların takdiri ve bunların karşılanma yollarını belirleme konusunda karar yetkisine sahip olmalı ve giderlerini karşılamak üzere -merkezi bütçeden alacakları daha adil pay yanında- kısmen vergi de koyabilmelidirler… adalet ve savunma hizmetleri ile ulusal nitelikteki kolluk hizmetinin sunumu merkezi idarenin yetkisinde kalmalı, eğitim ise ulusal düzeydeki eğitimi ikame etmeyecek ancak bölgesel ihtiyaçların gerekliliklerini de gözetecek şekilde esnek bir yapıya kavuşturulmalıdır"* şeklindeki öngörülerle yerel yönetimler için geniş bir özerklikten yana bir eğilim geliştirilmişti[35].

33 Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Önerisi, II. Basım, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2001, s.79,80.
34 Yeni Anayasanın Beş Temel Boyutu, s.28.
35 Türkiye'nin Yeni Anayasasına Doğru, s.31,32.

Yeni anayasa hazırlığına dönük olarak ortaya çıkan bütün çalışmalarda yerel özerkliklerin geliştirilmesi, somut olarak da bölge yönetimlerinin oluşturulması yönündeki öneriler ağırlıklıydı. Bölge yönetimleri önerilerinde, kimlik ve kültürel haklardan bağımsız olarak tüm Türkiye için, demokratik kanalların açılması ve demokratik temsil bağlamındaki ağırlıklı yaklaşım öne çıkmıştı.

II. İKTİDARIN DENGELENMESİNİN DEMOKRASİYE VE ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜNE KATKISI

A. Hükümet Sistemi ve Yasama-Yürütme Dengesi

Türkiye için, demokrasinin olmazsa olmazı "sınırlı iktidar"ın nasıl sağlanacağı esas sorunlardan biridir. Hükümet sistemi uygulamasını demokratik kılacak olan, iktidarı dengeleyecek olan, diğer demokratik mekanizmalardır. Özellikle yönetim yetkilerinin bir merkezde toplandığı rejimlerde, demokratik kültürün oluşmamış oluşu ve demokratik denge mekanizmalarının olmayışıyla birleştiğinde, demokrasinin tamamen ortadan kalkması sonucuna neden olabilmektedir. Hukukun üstünlüğünün, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığının, kısaca "anayasal demokrasi" nin ya da "hukuk yoluyla demokrasi" nin sağlanması, her türlü hükümet sisteminin demokratik uygulaması için yaşamsaldır.

Toplumsal-kültürel koşullarının ve demokrasiye ilişkin kısıtların yanı sıra Türkiye'deki siyasal yaşamda ana aktör olan siyasal partilerin yapıları, tek lider hakimiyetini sağlayacak hükümet sistemlerini demokrasi açısından daha sakıncalı hale getirmektedir. Türkiye'de çoğunluğu oluşturan siyasi partiler, tüm siyasal kurumları ve tüm siyasal yaşamı, "liderine endeksli" bir şekilde kendinde toplanmaktadır. Demokrasilerde, siyasal yaşamın, çoğulcu bir yapı etrafında sürdürülmesi ve devlet iradesinin ve siyasal kararların, farklı siyasal aktörlerin katkıları ve etkileri ile ortaya çıkması gerekirken, Türkiye bu koşulların çok uzağındadır[36].

2017 Anayasa değişikliklerinin halk tarafından kabulüyle yürürlüğe giren Partili Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanını, partiler üstü

36 Süheyl Batum, "Siyasal Rejimler ve Türkiye'deki Arayışlar", Uluslararası Anayasa Hukuku Kurultayı, Türkiye Barolar Birliği, 9-13 Ocak 2001, s.358,359.

konumundan tamamen uzaklaştırarak günlük siyasetin belirleyicisi konumuna getirmiştir[37]. Nitekim 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimleri, parti liderleri yarışına dönüşmüş ve medyanın da büyük desteğiyle, seçmen iradesinin en güçlü liderde toplanması koşulları yaratılmıştır. Partili Cumhurbaşkanına bağlı Parlamento çoğunluğu hedeflenmiştir. Bu durum, Türkiye'de seçim sistemi ve Siyasi Partiler Kanunu ile birlikte düşünüldüğünde, yasamayı her aşamada bir tür "elinin altında tutan" Cumhurbaşkanı demektir. Aynı zamanda, Devlet-Parti bütünleşmesi gibi bir sonucun ortaya çıkmasını muhtemel hale getirmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Sisteminde, seçimlerin yenilenmesi konusunda Parlamento fiilen yetkisiz hale gelmektedir. Çünkü, Parlamentonun seçimleri yenilemesi konusunda öngörülen çoğunluğu (üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu) sağlamak, özellikle yasamadaki çoğunluğun Cumhurbaşkanının kontrolü altında olduğu hesaba katıldığında fiilen olanaksızdır. Oysa, Cumhurbaşkanına verilen seçimleri yenileme yetkisi konusunda ne süre ne de gerekçe şartı getirilmiştir. Cumhurbaşkanı, seçimleri yenileme yetkisini istediği sıklıkta ve zamanda kullanabilecektir[38]. Bu durum, yasama yürütme dengesini yüksek derecede yasama aleyhine bozmuştur.

Cumhurbaşkanlığı Sisteminde, Cumhurbaşkanının kararname çıkarma yetkisi, neredeyse genel düzenleyici ilke düzeyine yükseltilmiştir[39]. Yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesi, yasamadan çıkan bir yetki kanununa dahi bağlı olmayan Cumhurbaşkanının kararname çıkarması yetkisiyle kesinliğini yitirmiştir. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi için Parlamento tarafından buna olanak sağlayacak bir yetki kanununa ihtiyaç bulunmadığı gibi, bu kararnamelerin

37 Demirhan Burak Çelik, Burcu Alkış, Atagün Mert Kejanlıoğlu, "Türk Tipi Başkanlık Sistemi", Güncel Hukuk Dergisi, Mart 2017, s.54.

38 Ece Göztepe, "Cumhurbaşkanlığı Sistemine Geçiş ve Anayasa Değişikliği", Güncel Hukuk Dergisi, Mart 2017, s.49.

39 Ece Göztepe, "Cumhurbaşkanlığı Sistemine Geçiş ve Anayasa Değişikliği", …, s.49.

oluşturulduktan sonra Parlamentoya sunulması da gerekmemektedir. Cumhurbaşkanı kararnamesiyle düzenlenecek alanlar oldukça geniş tutulmuştur. Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması kanunla düzenlenmesi gereken konular iken, Anayasa Değişikliği ile bu konuların Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenebilecek benzer kategoriler ise torba maddelerde karmaşık bir tarzda hüküm altına alınmış, oldukça geniş düzenleme alanları yaratılmıştır. Böylece, esas olarak yasama tekelindeki genel ve soyut nitelikte düzenleyici işlem tesisi yetkisi, büyük oranda Cumhurbaşkanlığına aktarılmıştır.

Cumhurbaşkanının, yasama yetkisini edindiği bir diğer yol, kanunları geri gönderme yetkisinin sonucu bakımındandır. Cumhurbaşkanlığı Sisteminde kanunları geri gönderme yetkisi güçleştirici vetoya dönüşmektedir. Önceki haliyle, geri gönderilen kanunun Meclis üye tamsayısının dörtte bir oyuyla aynen kabulü olanaklıydı. Yeni dönemde bu oran salt çoğunluğa yükseltilmiştir. Yani Cumhurbaşkanı bir kanunu geri gönderdiyse Parlamento bu kanunu ikinci kez ancak üye tam sayısının yarından bir fazlasıyla kabul edebilecektir. Pratikte bu durum, Cumhurbaşkanının kanunları biçimlendirme, yasama fonksiyonuna müdahale sonucunu yaratacaktır[40].

Cumhurbaşkanlığı Sisteminde, yasamanın yürütmeyi denetim yolları büyük oranda ortadan kaldırılmıştır. Yürütmenin izlediği politikaların yasama tarafından siyasal denetiminin ve kamuoyunun dikkatini çekmenin en başta gelen yolu olan[41] "gensoru" ve "sözlü soru" mekanizması ortadan kaldırılmıştır. Cumhurbaşkanının "cezai

40 Demirhan Burak Çelik, Burcu Alkış, Atagün Mert Kejanlıoğlu, "Türk Tipi Başkanlık Sistemi", …,s. 55.

41 Süheyl Batum, "Demokrasi Dışı Bir Anayasa Değişikliği", Güncel Hukuk Dergisi, Mart 2017, s.38.

sorumluluğu" bakımından, Meclis soruşturması açılabilmesi için, üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu, Yüce Divana sevk kararı için ise, üye tam sayısının üçte ikisinin oyu gereklidir. Bu yolun yasama yoluyla kullanılması için öngörülen Meclis çoğunlukları dikkate alındığında, Cumhurbaşkanının, Cumhurbaşkanı yardımcılarının ya da bakanların cezai sorumluluk sonucuna ulaşmak, imkansıza varacak derecede güçleştirilmiştir.

Meclisin, yürütmeye karşı elindeki bir diğer önemli denetim aracı olan bütçe yetkisi de etkililiğini yitirmiştir. Meclisin Bütçe Kanunu konusundaki yetkilerinde kısıtlamaya gidilmiştir. Cumhurbaşkanı tarafından sunulacak Bütçe Kanunu Teklifi Parlamento tarafından süresinde görüşülüp yürürlüğe konulamaması halinde bir önceki yılın bütçesi yeniden değerleme oranına göre artırılarak uygulanacaktır. Böylece, yürütme organının bütçesiz kalmayacağı için, yasama da, bütçeyi yürütme organına karşı bir fren ve denetim aracı olarak kullanamayacak, Cumhurbaşkanı karşısında bütçe konusunda etkisi kalmayacaktır.

Olağanüstü rejimde çıkarılacak kanun hükmünde kararnamelerin yargısal denetimi yapılamamaktadır ve Meclis bu kararnameleri görüşerek, denetim yolunu açmak dışında bir yetkiye sahip değildir.

Üst düzey yöneticilerinin atamalarının Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenleneceği yönündeki Anayasa değişikliği ile saklı bir yürütme alanı daha yaratılmıştır. Mevcut durumda, devlet bürokrasisindeki atama usul ve esasları, Devlet Memurları Kanunu'ndan başlayarak, birçok özel kanunla düzenlendiği halde, artık bu yetkinin açıkça Cumhurbaşkanı kararnamesiyle kullanılacağının belirtilmiş olması, yasamanın bu alanda düzenleme yapmasını engelleme amaçlı

olabilir. Kimin üst düzey kamu görevine atanacağına ve atamada hangi niteliklerin aranacağına Cumhurbaşkanı tek başına karar verecektir[42].

Devlet organlarının, yatay düzlemdeki denge kaybı nedeniyle, demokratik işleyiş için denge sağlayıcı bir takım yöntemlerin geliştirilmesi şarttır. Doğrudan demokrasiye ilişkin mekanizmalar da, hükümet sistemi uygulamasını demokratikleştiren araçlar olarak geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Özellikle baskı gruplarının etkili faaliyet göstermelerini engelleyen, toplumsal muhalefeti önleyen yasal düzenlemelerin ortadan kaldırılması, Türkiye'nin siyasal koşulları karşısında demokratik gelişim için zorunludur. Parlamenter rejim koşullarında bile yasama-yürütme dengesinin sağlanamaması nedeniyle iktidarı kuşatabilecek güç odakları arayışı varken, yasama onaylı kişiselleşmiş iktidar karşısında dengenin, merkezi güç yerel güç dengesine dönüştürülmesi zorunluluğu çok daha yoğun bir şekilde dayatmaktadır.

B. Merkezi İktidar Gücünün Dikey Yönde Dengelenmesi

Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullarda yeni iktidar dengelerinin yaratılmasının en kolay yöntemi, güçlü yerel özerklikler olabilir. Türkiye için bu aynı zamanda, demokratik düzen içinde kalabilmenin zorunlu yolu olarak gözükmektedir. Demokratik bir anayasa üzerine yapılan çalışmaların önemli bir kısmında, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi temelinde bir yaklaşım gösterilmiş, bazı çalışmalarda da doğrudan bölge yönetimi gereksinimi belirtilmişti. Dolayısıyla Türkiye yakın geçmişte, demokratik yönde kullanılmak üzere, yerel yönetimlerin özerkliğinin geliştirilmesi konusundaki yöntem önerileri bakımından yeterli birikime sahiptir.

Siyasi iktidarın sınırlandırılması, günümüzde erkler ayrılığının hatta iktidar-muhalefet dengesinin ötesindeki araçlarla sağlanabilmektedir.

42 Ece Göztepe, "Cumhurbaşkanlığı Sistemine Geçiş ve Anayasa Değişikliği", …, s.50.

Bu noktada, idari yapıdaki demokratikleşme anahtar role sahiptir. Uygulanan bütün hükümet sistemleri ile birlikte, iktidar yetkilerinin dikey paylaşımı, demokrasinin gelişmesinde ve yerleşmesinde önemli paya sahiptir. Avrupa Konseyi bünyesinde oluşturulan "Yerel Yönetimler Özerklik Şartı" ve buna koşut "Bölgesel Yönetimler Özerklik Şartı" şeklindeki yereli güçlendiren, öne çıkaran belgelerle Batı demokrasileri, güçlü yerel iktidarlar yoluyla demokrasinin yerleşmesini hedeflemiş ve başarmıştır. Türkiye açısından da, yeni bir anayasa ve hükümet sistemi çerçevesindeki çalışmalarda bu konunun öncelikle, önemle ele alınması ve dönüşümün sağlanması amacı, demokrasinin gelişimi hedefinin en önemli temelini oluşturmaktadır.

Ulusalaltı ve ulusalüstü yapılar yoluyla denge ve denetim siyasi ve ekonomik demokrasiyi güçlendirir. Bu çerçevede Avrupa Birliği ulusalüstü bir denge ve denetim mekanizmasını oluşturmaktadır. "Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası", uygulayan ülkeler bakımından ulusalaltı ve ulusalüstü denge ve denetlemeyi yaşama geçirmede işlevsel olmuştur[43]. Türkiye'de yerel yönetimlere ilişkin düzenlemeler ise, Avrupa standartlarına ve bu bağlamda Yerel Yönetimler Şartı'na aykırı durumdadır. Çünkü, demokrasinin gereği olan yönetimde yerellik ilkesi uygulanmamaktadır. Yönetim özünde merkezidir.

Avrupa Konseyi'ne bağlı oluşturulan Avrupa Bölgesel ve Yerel Yönetimler Kongresi, Türkiye'deki yönetim sistemine ilişkin olarak bazı isteklerde bulunmaktadır. İsteklerinden bir bölümü, yerel yönetimlerle ilgili olarak anayasal değişiklikler yapılmasına ilişkindir. 2001 ve 2005'te bu anlamda inceleme yapan heyetler, bazı Anayasa hükümleri üzerinde durmuşlardır. Bunlardan en önemlisi ve genişçe tartışılan, yerel yönetimleri "idarenin bütünlüğü ilkesi" içine yerleştiren 127.

43 Cengiz Aktar, "Anayasada ademimerkeziyetin istisna değil kural olmasının önündeki engeller nelerdir? Gelişmiş ülkelerde bu engeller neden ve nasıl bertaraf edilir?", ?", Türkiye'nin Anayasa Gündemi, Derleyen: İbrahim Ö. Kaboğlu, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s. 278.

maddedir. Kongre, yönetim sisteminin temel yapısında bazı değişiklikler yapılmasını istemektedir. Bunun için iki nokta üzerinde durmaktadır. İlk olarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda 127. maddenin Avrupa Yerel Yönetimler Şartı'na uygun hale getirilmesi istenmektedir. Buna göre Anayasa'nın 127. maddesine dayanarak, merkezi hükümet, yerel yönetimler üzerinde genişletilmiş bir vesayet denetimi yürütmektedir. Bu durum, Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda vurgulanan yerellik ilkesine terstir. Kongre, 127. maddede, özel olarak, beşinci fıkranın değiştirilmesi üzerinde durmaktadır. Bu fıkraya göre: *"Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir."* Bu fıkranın, yerel yönetimlerin, idari ve mali özerkliğe sahip kuruluşlar olarak, yerellik ilkesi gereklerine göre denetlenir şeklinde bir içeriğe kavuşması istenmektedir. İkinci olarak, Türkiye'nin bu Şart'ın 6, 9, 10, 11 numaralı maddelerinde onaylamayı uygun bulmadığı paragrafları da kabul etmesi gündeme getirilmektedir. Türkiye tarafından, Şart'ın onaylanmasının uygun bulunmadığı paragrafları; yerel yönetimlerin iç örgütlenmelerini kendilerinin belirlemesi, yerel yönetimlerin mali kaynakları, finansman üzerinde takdir yetkileri, birlik kurabilme ve birliklere katılabilme, farklı devletlerdeki kurumlarla işbirliği ve özerk yönetim yetkilerinin korunmasına ilişkin yargısal yolları kullanabilme gibi konuları içermektedir[44].

Avrupa Konseyi nezdinde Türkiye için yapılan bu çalışmaların ötesinde, Türkiye'de merkezin hantallığı ve bölgelerin gereksinimlerindeki farklılıklar nedeniyle, bu tartışma geçmişten beri sürmektedir. Dolayısıyla

44 Birgül A. Güler "Avrupa ve Yerel Yönetimlerin Anayasal Konumu-Avrupa Bölgesel ve Yerel Yönetimler Kongresinin Anayasa Değişikliği İstekleri" http://www.genel-is.org.tr/upresimler/yayinlar/gead/gead05-1-3.doc

denebilir ki, aslında bu tartışmalar yeni değil. 15.7.2004 tarihli 5227 Sayılı "Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun", idari yapıda çok daha kökten bir dönüşümü hedeflemekteydi. Cumhurbaşkanının bu kanunu Türkiye Büyük Millet Meclisine iadesiyle, idari yapılanmanın dönüştürülmesi ile ilgili parlamento düzeyinde tartışmalar da rafa kaldırıldı. Oysa bu kanunun tasarısının ana gerekçesinde: *"Uzun yıllardır tartışılan, zaman zaman bürokrasi ve siyasi otoriteler tarafından çeşitli şekillerde gündeme getirilen yeniden yapılanma ihtiyacı, artık ihtiyaç olmanın ötesine geçmiş ve bir gerekliliğe dönüşmüştür. Ülkemizin küresel rekabet ortamı içinde hak ettiği yere gelmesi ve halkımızın refah düzeyinin yükselmesi bu değişim ile birebir ilişkilidir. Uzun yıllardır tartışılan, hayata geçirilmemiş çeşitli tasarılara konu olan yeniden yapılanmanın daha fazla geciktirilmemesi gerekmektedir. Mevcut verimsiz yapının maliyetlerinin birikimi ve geç kalmış bir yeniden yapılanmanın daha fazla uyum sorunu doğuracağı dikkate alındığında, siyasi kararlılık ve toplumsal destek gösterilerek bu reformun bir an önce hayata geçirilmesi bütün kesimlerin ortak sorumluluğudur"* ifadelerine yer verilmişti. Oysa bugüne kadar, ivediliğine vurgu yapılan idari yapıda dönüşüm konusunda gerekli adımlar atılamadı. "Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un, yerel yönetimleri güçlendirmek için attığı il özel idarelerinin kaldırılması yönündeki adım olumlu karşılanırken, içeriğindeki diğer düzenlemelerin merkezi yönetimi güçlendirdiği görüldü. Buna karşılık; Türkiye'de yeni anayasa hazırlığına dönük olarak ortaya çıkan bütün çalışmalarda yerel özerkliklerin geliştirilmesi, somut olarak da bölge yönetimlerinin oluşturulması yönündeki öneriler ağırlıklıydı. Güçlü yerel özerklikler; kimlik ve kültürel haklardan bağımsız olarak, çağdaş yönetim biçimi şeklinde demokratik kanalların açılmasında ve demokratik temsilde önemli görüldü. Ayrıca, üniter

devlet yapısının, demokratik güç kazanmasının temel bir yolu olarak düşünüldü[45].

Türkiye'nin üniter devlet olarak, geleneksel yerel birimleri olan il ve belediyelerden daha geniş bölge birimlerinin oluşturulması ve bu bölgelerde yasama yetkisine sahip özerk yönetimlerin kurulması, bölgeli devletin, federal yapı anlamına gelip gelmediği tartışmalarına neden olmaktadır. Bu tartışmalarla birlikte, demokratik gelişim için, yönetimde ulusal çoğunluk kuralının, ulusalaltı birimleri oluşturan topluluk iradeleri ile dengelenmesi gerektiği açıktır[46]. Üniter devlet yapısından ödün verileceği kaygıları karşısında, güçlü yerel yönetimlerin federal yapı anlamına gelmediğinin anlaşılmasının sağlanması önemlidir. Federal devletler, kendi kendini belirleme hakkına sahip siyasal varlıklardan oluşan birlikler oldukları halde, güçlü yerel birimler olarak bölgesel yönetimlerin kendi kendini belirleme hakkının ulusun bütününe ait olduğunun[47] doğru bir şekilde anlatılması gerekmektedir.

Bölgelerin oluşturulmasında kullanılacak ölçütler ve yöntemler konusu oldukça önemlidir. İki farklı yöntem üzerinde durulmaktadır. Birincisi; ekonomik, sosyal, kültürel ve tarihsel bağları nedeniyle yakın olan illerin birleşmesi sürecine olanak sağlayacak düzenlemelere gidilmesidir. Bunun için mevcut il genel meclislerine yetki tanınabilir. İkincisi; parlamentonun kullanacağı yetkiyle bölge yönetimlerinin oluşturulmasıdır. Bu iki yöntemin birlikte kullanılması da olanaklıdır. Yani, isteyen illerin kendi iradeleriyle birleşmesi, bu yola gitmeyen iller bakımından parlamentonun karar vermesi. İkinci yöntem kullanıldığında, 2006 tarihli 5449 sayılı Yasa'yla düzenlenen "bölge kalkınma ajansları", bölgesel sınırların belirlenmesinde dikkate alınabilir.

45 Sevtap Yokuş, Türkiye'de Çatışma Çözümünde Anayasal Arayışlar, Seçkin Yayınları, Ankara 2013, s.232.

46 Oktay Uygun, "Federalizm ve Bölgesel Özerklik Tartışmaları", Demokratik Anayasa, Metis Yayınları, İstanbul 2012, s. 103-105.

47 Atilla Nalbant, Üniter Devlet, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997, 226.

Merkeziyetçiliğin azaltılmasını hedefleyen yöntemler, yasa değişikliği ile geliştirilebilir. Ancak konunun Türkiye'deki önemi ve olası anayasaya aykırılık iddialarını önlemek için anayasal düzenlemeler yolu tercih edilmelidir[48]. Bölgeselleşme nedenleri, ekonomik, güvenlik nedenleri, siyasal ve kültürel nedenler olarak kategorilendirilebilir. Örneğin, Türkiye'de Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölge Kalkınma İdaresi, ekonomik nedene dayalı bölgeselleşmenin bir örneği şeklinde nitelendirilebilir. Siyasal nedene dayalı bölgeselleşme, merkezi devletteki tıkanma ve etkisizleşme karşısında, daha geniş katılımı gerektiren bir özerklik gereksiniminden doğar. Böylece, yerel güçler, ulusal planlamaya etkin bir şekilde katılma olanağı kazanır. Türkiye için idari temelde bir bölgeselleşme aynı zamanda demokratikleşme ve merkezi yönetimi siyasal açıdan dengeleme yönelimiyle desteklenebilir.

Olası yeni bir çözüm sürecinde yerel yönetimlerin özerkliğinin genişletilmesi başlıca konulardan olacaktır. Özellikle bir tür sistematik pratiğe dönüşen belediye başkanları yerine vesayet makamlarınca atama yapılması şeklindeki "kayyım ataması" uygulamaları, bu konuyu daha fazla öne çıkaran nedenlerin başında gelmektedir.

Türkiye'de 21 Temmuz 2016'da yürürlüğe giren olağanüstü hal uygulaması sırasında, kanun hükmünde kararnameler yoluyla yönetim anlayışı gelişti. 1 Eylül 2016'da yürürlüğe giren 674 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararname ile Olağanüstü Hal Dönemi'nde belediyelerle ilgili önemli değişiklikler gerçekleşti. Kamuoyunda sıklıkla *"belediyelere kayyım atanması"* şeklinde ifade edilen uygulamalar hayata geçirildi. 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile, belediyelerin destek oldukları terör eylemlerine ilişkin bu kadar geniş düzenlemeler yapılmasına karşın, terör eylemi ve şiddet kavramları yeterince açık biçimde tanımlanmamıştır. Bu kavramlar oldukça

48 Uygun, "Federalizm ve Bölgesel Özerklik Tartışmaları", …s. 136,137.

farklı bağlamlarda kullanılabilmektedir. Terör eylemleri ve şiddete ilişkin olarak yargısal denetim, oluşturulan denetim mekanizmasının dışında bırakılmaktadır. Seçimle işbaşına gelmiş yerel temsilcilerin kesinleşmiş bir mahkeme kararı ile cezalandırılmış olmaksızın görevden uzaklaştırılması söz konusudur. Siyasal iktidarın değerlendirmelerinin mahkeme kararlarının yerini alması sonucunda, bu yönlü yetkiler siyasi saiklerle kullanılmaktadır. Yerel yönetimlerin özerkliğine doğrudan bir müdahale olarak gerçekleşen atamalara ilişkin bir düzenleme olan 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname aynı zamanda, yerel yönetimlerin varlık nedenlerine müdahale olarak yorumlanabilecek biçimde, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının güçlendirilmesiyle ilgili kuralları da barındırdı. Bu Başkanlıklar, kendilerine tanınan görev ve sorumlulukların yanında, bakanlıklar ve diğer merkezi yönetim kuruluşlarının isteği doğrultusunda, ilde yapılacak yatırım, yapım, bakım ve onarım işlerini de üstlenebilme olanağı sağladı. Bunların yanında, yerel özerkliği en fazla daraltan hüküm, *"ildeki kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülmesi gereken yatırım ve hizmetlerin aksadığının ve bu durumun halkın sağlığını, huzur ve esenliğini ve kamu düzeni ile güvenliğini olumsuz olarak etkilediğinin tespit edildiği durumlarda"*, bu hizmetleri valilerin yerine getirebileceğine ilişkin hüküm oldu[49]. Söz konusu kanun hükmünde kararname olağanüstü dönem için yapılsa da, Mecliste görüşüldükten sonra yasalaştı ve yerleşik uygulanma olanağına kavuştu.

Kayyım atamaları konusundaki diğer bir tartışma konusu, olağanüstü dönemde oluşturulmuş bir kanun hükmünde kararnamenin yasalaştırılması yoluyla olağan döneme de sirayet edecek şekilde uygulanıyor olmasıdır. Olağanüstü dönem düzenlemesinin olağan

49 Ruşen Keleş- Can Giray Özgül, "Belediye Organlarına Kayyım Atamaları Üzerine Bir Değerlendirme", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:72, No:2 (2017), s.300,303,307.

dönemde de uygulanıyor olması ayrıca hukuka aykırılık nedeni olarak karşımıza çıkıyor. Gerçekte olağanüstü dönem düzenlemesiyle, yerele ait yetkiler merkez tarafından alınmış olmakla kalmıyor, kayyım atanan belediyelerle ilgili olarak seçme ve seçilme hakları da ortadan kalkıyor[50]. Bu nedenlerle, "kayyım ataması" sonucunu sağlayacak yasal düzenlemelerin, demokratikleşme yönünde adım atılması olanakları gündeme geldiğinde, ortadan kaldırılması gereken ilk düzenlemelerden olduğu açıktır.

50 Metin Günday-Zülfiye Yılmaz, "Kayyım Uygulaması Hukuka ve Anayasaya Aykırı", https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2019/08/21/kayyim-uygulamasi-hukuka-ve-anayasaya-aykiri/

III. YASAL ZEMİNDE DEMOKRATİKLEŞME VE ÇÖZÜM SÜRECİ İÇİN ÖNLEMLER

12 Eylül darbesinin devamı olarak hazırlanan 1982 Anayasası, olağanüstü dönem hep sürecekmiş gibi hazırlandı. Temel amaç, 12 Eylüle hakim olan düşüncenin anayasal yolla kalıcı hale gelmesiydi. Bunun için tüm önlemler alındı. Aslında daha Anayasa'dan önce çıkarılan ve uygulanmaya konan ve daha sonra Anayasa'nın kalıcı hale gelen geçici hükmüyle koruma altına alınan yasal düzenlemeler, hukuksal yapıyı belirlemişlerdi. Olağanüstü Hal Yasası, Seçim Yasası, Siyasal Partiler Yasası, Dernekler Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Yasası gibi, toplumsal ve siyasal yaşamı belirleyecek olan yasalar 12 Eylül Dönemi'nde çıkarıldı, Anayasa ise, yasalar yoluyla oluşturan bu düzeni ideolojik olarak kurumsallaştırdı ve yine bu düzene dokunulmazlık kazandırdı. Bu yasaların çoğu, büyük oranda ilk çıkarıldıkları içerikleriyle bugün de yürürlüktedirler.

A. Hak ve Özgürlük Alanlarının Yasal Yolla Daraltılmış Olması

Kişi güvenliğini ihlal eden, ifade ve örgütlenme özgürlükleri için yasaklama ve cezalandırma amaçlı kullanılması yerleşik hale gelmiş olan bazı yasal hükümlerde, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinin ilerlediği dönemlerde bir takım değişikliklere gidildi. 2001 Anayasa değişikliklerinden sonra uyum yasalarının oluşturulması çalışmaları sonucunda çıkarılan 4744 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"[51] ile ifade özgürlüğünün korunması yönünde Terörle Mücadele Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştı. Kanun'daki bazı ifadelerin düzeltildiği görülmekle birlikte, aslında yeni hüküm eskisinden

51 19 Şubat 2002 tarih, 24676 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak aynı gün yürürlüğe girmiştir.

çok da farklı bir hale dönüşmemişti[52]. Çünkü, Terörle Mücadele Kanunu'nu içeriğindeki asıl problem; *"Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü"*ne atıfta bulunmasıydı. Ülke bütünlüğünün korunması amacıyla ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar "evrensel anlayışa" aykırılık taşımaktadır. Türkiye'de ise bu konu, özgürlükçü ve demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak yorumlanmadı, yorumlanmamaktadır[53]. Terörle Mücadele Kanunu'nun içeriğindeki ifade özgürlüğünü engelleyen hükümleri nedeniyle tümden kalkması en uygun çözüm olacaktır. Zaten Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri Terörle Mücadele Kanunu'nu hükümlerine duyulan gereksinimi karşılayacak yeterliktedir[54].

2001 Anayasa değişikliklerini izleyen dönemde Türk Ceza Kanunu'nda ifade özgürlüğünü ilgilendiren hükümlerde (eski yasada madde 312/2'de) yapılan değişikliğe ilişkin yorumlardan birine göre; yeni hüküm eskisine göre genel anlamıyla düşünce özgürlüğünü koruma bakımından daha elverişlidir. Yeni düzenleme doğrultusunda suçun oluşması için sadece tahrik yeterli görülmeyecek ayrıca bu tahrikin kamu düzenini tehlikeye düşürüp düşürmediği araştırılacaktır[55]. Diğer bir yoruma göre; yapılan değişiklikle, suç bir somut tehlike suçu haline dönüştürmek hedeflenmiş ancak yeni haliyle madde metninde kullanılan ifade, bu suçu soyut tehlike suçuyla somut tehlike suçu karması bir niteliğe kavuşturmuştur. Dolayısıyla yeni madde metni söz konusu suçla ilgili uygulamada ileriye yönelik olarak herhangi bir değişiklik yaratmayacaktır[56]. Aynı dönemde söz konusu hüküm değişikliğiyle ilgili yorumlar şöyleydi: Suçun maddi

52 Cumhur Şahin, "Uyum Yasaları ya da Milli Demokrasi Paketi Üzerine Düşünceler", Türk Hukuk, Türk Hukuk Enstitüsü Yayını, Y:6, S:66 (Şubat 2002), s.16:

53 Mustafa Erdoğan, Demokrasi, Laiklik, Resmi İdeoloji, 2.baskı, Liberte Yayınları, Ankara 2000, s.199.

54 Sami Selçuk, "Düşün Özgürlüğü", Yeni Türkiye, Yıl:3, Sayı:17, Eylül-Ekim 1997, s.249.

55 Ahmet Gökçen, "Düşünce Hürriyeti ve Yeni TCK m.312/2", Türk Hukuk, Türk Hukuk Enstitüsü Yayını, Y:6, S:66, (Şubat 2002), s.11.

56 İzzet Özgenç, "312. Madde Değişikliği İle Ne Değişti Ne Değişmeyecek", Türk Hukuk, Türk Hukuk Enstitüsü Yayını, Y:6, S:66, (Şubat 2002),s.21.

unsurunda yer alan "tahrik" için fiillin itici bir özelliğe ve kapsama sahip olması gerekmektedir. Tahrik kavramı etkili ve inandırıcı bir çağrıyı içermelidir. Dolayısıyla etkilemeler "tahrik" kavramı için yeterli değildir. Tahriki oluşturan hareket, yöneldiği kişileri kin ve düşmanlığa sevkedici bir özelliğe ve kapsama da sahip olmalıdır. Tahriki ortaya çıkaran sözlerde, tahrikle ulaşılmak istenen amacın açıkça belirtilmesi ve gerçekleşmesine doğrudan doğruya yönelen bir hareket tarzının bulunması gerekmektedir. Yapılan eleştiriler, tahrik edilen üzerinde sadece bir değerlendirme olanağı sağlıyorsa ve belirli bir görüş açısı oluşturuyorsa, ifade özgürlüğünün sınırları içinde kalındığının kabulü zorunludur. Bu yaklaşım doğrultusunda; kin ve düşmanlığın anlamı; "husumet beslenen konuya karşı, tasarlayarak, zarar vermeyi, öç almayı gerektirecek şiddette nefret duymaya yönelik hareketlerin zeminini oluşturan psikolojik bir hal" olarak dikkate alındığında, ilgili hükümde belirlenen suçun oluşması için "tahrik" oluşturan ifadenin mutlaka şiddeti içermesi ya da şiddeti tavsiye etmesi gerekecektir. Bu yaklaşım Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarındaki aynı konuya ilişkin bakış açısıyla örtüşmektedir[57]. Ancak Türkiye'de mahkemelerin bu konuda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarını ve uyguladığı kriterleri hemen hiç dikkate almadığı görülmektedir. Türkiye'de mahkemeler; düşünce özgürlüğü konusunu dikkate almadan, özellikle ilgili yasa hükmüyle düzenlenen suçun "soyut tehlike suçu" olduğunu belirterek, eleştiri niteliğindeki ifadeler için bile soruşturma açma ve mahkumiyet kararları verme eğilimi taşımaktadırlar[58]. Oysa ifade özgürlüğü ile söz konusu tip tehlike suçları arasında "açık ve mevcut tehlike" kriterlerinin varlığı aranmalıdır. Buna göre, yapılan açıklamaların ve öne sürülen düşüncelerin toplum açısından açık ve mevcut bir tehlike oluşturduğu

57 Ahmet Gökçen, Halkı Kin ve Düşmanlığa Açıkça Tahrik Cürmü (TCK m.312/2), Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara 2001,s.336-338

58 Gökçen, Halkı Kin ve Düşmanlığa..., s.270.

somut olarak açıkça tespit edilmedikçe dayanılarak cezalandırma yoluna gidilmemesi gerekir[59].

Türkiye'de uzun yıllar ifade özgürlüğünü ilgilendiren yasalardan özellikle Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümlerinin uygulamaları zaman zaman Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ifade özgürlüğüne ilişkin 10. maddesinin ihlali sonucunu doğurmuştur[60]. Geçmişten bugüne örneğin; Terörle Mücadele Kanunu kapsamında hangi türden sözlü ve yazılı propagandanın *"devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü"* bozacağı belirsizliğini korudu. Propagandayı yapanın cezalandırılması için, yapılan propagandanın devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü sarsma sonucunu doğurmaya elverişli ve yeterli olup olmadığına bakılmaksızın sadece böyle bir amacın güdülmüş olması ya da olduğunun varsayılması yeterli görüldü[61]. Türkiye'de ifade özgürlüğüne ilişkin suç konularını düzenleyen hükümler ve Türkiye'deki mahkemelerce yorumlanma biçimi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yaklaşımı ile çelişti, çelişmeye devam ediyor[62].

2001 Anayasa değişikliklerini izleyen süreçte ifade, basın, toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlükleri konusunda yasal düzenlemeleri değiştirme şeklinde atılan olumlu adımlar yerini sonraki dönemlerde tekrar sınırlama ve yasaklamalara bıraktı. Avrupa Birliği'nin zorlamalarıyla hak ve özgürlük alanlarını genişletme girişimleri, özellikle 21 Temmuz 2016'da ilan edilen olağanüstü hal[63] süresince ve sonrasında yerini sınırlama ve yasaklamalara bırakmıştır. Olağanüstü halin sona erdirilmesi sonrası da,

59 Özgenç, "312 Madde Değişikliği İle..., s.20.

60 Belirtilen maddeler 2001 Anayasa değişikliklerinden sonra uyum yasaları kapsamında bazı değişikliklere uğramıştır.

61 Bülent Tanör, Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri, TÜSİAD yayını, İstanbul 1997, s.122.

62 Sibel İnceoğlu, "Kişi Güvenliği, İfade Özgürlüğü, Siyasi Partiler Açısından Kopenhag Siyasi Kriterleri ve 2001 Anayasa Değişiklikleri", Avrupa Topluluğu Araştırmaları Dergisi, C:10, S:1(2002), s.14.

63 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla, Resmi Gazete: 21 Temmuz 2016, Sayı: 29777.

olağanüstü hal sürecindekine benzer uygulamaları hayata geçirebilmeyi sağlayacak, olağanüstü hali sürekli kılan yasal düzenlemelere gidilmiştir[64].

7145 sayılı Kanun'da, olağanüstü rejime özgü önlemleri olağan dönemde de uygulanır hale getiren tipik örnek, birinci maddedeki valilere geniş yetki tanıyan hükümdür. Bu hükme göre: *"Vali, kamu düzeni ve güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hallerde onbeş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde ve saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir…"* Bu hükümde belirlenen ve soyut içerik taşıyan *"olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak"* ibarelerindeki geniş takdir alanının mülki amir olarak valilere bırakılması, Anayasa'nın hak ve özgürlükler alanında geçirdiği olumlu değişikliklerle edinilen kazanımların geri alınması demektir. Kanun bu özelliğiyle, değişiklikler sonrası haliyle Anayasa'nın içerdiği hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimine de aykırıdır. Anayasa'da belirlenen sınırlama ölçütlerinin ötesine taşma, ölçülülük ilkesi, demokratik düzenin gerekleri ve hakkın özü şeklindeki güvence ölçütlerini ortadan kaldırma potansiyeline sahiptir. Aynı durum, 7145 sayılı Kanun'la, Terörle Mücadele Kanunu'na, eklenen ve gözaltı sürelerinin uzatılmasını sağlayacak hükümler için de geçerlidir. Üstelik gözaltı sürelerinin uzunluğu nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliğinin ihlaline ilişkin tam da Türkiye aleyhine verilmiş çok sayıda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı varken, tekrar bu ihlallere neden olacak bu düzenlemeye gidilmiştir.

64 25.07.2018 tarihli ve 7145 sayılı "Bazı kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", Resmi Gazete, 31 Temmuz 2018, Sayı: 30495.

Terörle Mücadele Kanunu'nun doğrudan hak ve özgürlükleri engelleyen hükümleri, başlıca özgürlüklerin kullanılması önünde ciddi tehditlere neden olmaktadır. Üstelik benzer nitelikte hükümler Türk Ceza Kanunu'nda da mevcuttur.

Terörle Mücadele Kanunu'nun, ifade özgürlüğünü engellediği ve Türk Ceza Kanunu ile benzer hükümlerle uygulanarak mükerrer cezalara neden olduğu gerekçeleriyle yürürlükten kaldırılması yönünde yasa teklifi yapılmakta[65], ama muhalefet partisinden gelen bu yönlü teklifin yasalaşması olanakları Meclis aritmetiği nedeniyle mümkün olamamaktadır.

Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrasına göre: *"Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenmesine iştirak etmemiş olan yayın sorumluları hakkında da bin günden beş bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur."* Bu hüküm bakımından sorun, "meşru göstermek" veya "övmek" şeklindeki belirlemelerin ve bu şekildeki nitelendirmelerle cezalandırmayı mümkün kılmanın ifade özgürlüğünü ortadan kaldırması noktasındadır. Aynı nitelikteki bir hüküm de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinde yer almaktadır. Buna göre: *"Örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır."* Bu hükümlerin son dönemlerdeki uygulanmasının en bilinen

65 02.08.2018 tarih ve 186 sayılı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan "Terörle Mücadele Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi".

örneğini, kamuoyunda "imzacı akademisyenler" olarak anılan ve basın bildirisi nedeniyle çok sayıda akademisyen hakkında açılan ceza davaları ile verilen mahkumiyet kararları oluşturmaktadır.

11.01.2016 tarihinde 1128 akademisyenin imzasıyla, 2015 ve 2016 yıllarında Türkiye'nin doğusu ve güneydoğusunda terörle mücadele kapsamında yürütülen çatışma ve operasyonlar sırasındaki sokağa çıkma yasaklarının ve çatışmaların sona erdirilmesi çağrısını yapan "Barış İçin Akademisyenler Bildirisi" veya "Bu Suça Ortak Olmayacağız Bildirisi" yayımlanmıştır. İmzacı akademisyenler hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin 8. fıkrası ile Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrası hükümlerine de dayanarak ceza soruşturmaları başlatılmış, kamu davaları açılmış ve bazı üniversiteler, akademisyenlerin işine son vermiştir. Akademisyenlerin bir kısmı olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri ile kamu görevinden ihraç edilmişlerdir. İmzacı akademisyenlerden 785'i hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan ceza davası açılmıştır. Bunların bir kısmı hakkında ceza davaları devam ederken geri kalanlar değişen miktarlarda hürriyeti bağlayıcı cezalar ile cezalandırılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, imzacı akademisyenlerden bir kısmının haklarındaki mahkumiyet kararlarıyla ifade özgürlüklerinin ihlal edildiği savunusuyla yaptıkları bireysel başvuruları kabul etmiş ve Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında ifade özgürlüğünün ihlal edildiği kararına varmıştır. Bu karar, aslında başvurucuların cezalandırılmalarına dayanak yapılan ceza hükümlerinin ifade özgürlüğü bakımından yarattığı tehlikenin kanıtı niteliğinde bir karar olmuştur. Dolayısıyla, soyut nitelikte ve farklı nitelendirmelere neden olabilecek, bu nedenle de hak ve özgürlükler açısından tehlike yaratan içerikteki söz konusu ceza hükümlerinin, Türkiye için olası demokratikleşme hedefinde ortadan kaldırılması zorunludur.

B. Seçim Yasası ve Adil Temsil

Seçim sistemi bakımından en önemli problem, nisbi temsil uygulamasına eklenmiş olan %10 ülke barajıdır. İstikrar ve güçlü hükümetler hedefiyle geliştirilmiş olan baraj uygulaması büyük oranda, Kürtlerin ülke genelindeki temsil olanağını engelleme işlevini yüklenmiştir. Çünkü, baraj uygulamasının en fazla mağduriyetini yaşayan ve bağımsız adaylarla girmek gibi yöntemler geliştirmek zorunda kalan partiler, Kürtleri temsil etme misyonunu yüklenen siyasi partiler olmuştur. Hukuk kapsamında siyasall temsil olanaklarının sınırlandırılmış olması, çatışmanın yükselmesine ve derinleşmesine de katkıda bulunan bir etki yaratmıştır.

Türkiye'de uygulanmakta olan nispi temsil sistemindeki %10 baraj oranının, seçim sistemini çoğunlukçu bir sisteme dönüştürecek derecede yüksek bir oran olarak değerlendirilebilir. Genel olarak, güçlü partileri destekleyen seçmenler dışındakilerin temsil olanağı olmamaktadır. Yönetime demokratik katılım bakımından büyük bir eksiklik olarak görülen bu durum, diğer demokratik yollara ilişkin tıkanıklıklarla birlikte ele alındığında, bu etkisini çok daha şiddetli göstermektedir. Öncelikle seçmen istemediği halde hiç değilse Parlamentoya girme şansı olan partilere yönelmek durumunda kalmakta, dolayısıyla gerçek bir tercih ortaya koyamamaktadır. Bu duruma, ön seçim yerine, adayların parti merkezlerince belirlenmesi hali eklendiğinde, seçmen iradesinin sınırlı yansıması oranı bir kat daha artmaktadır. Parti içi demokrasinin sağlanamaması, milletvekili adaylarının belirlenmesinde tabanın hiç bir katkısının olmaması, seçmeni, genellikle kendisine siyasi parti lideri tarafından dayatılan adayları tercihe zorlamaktadır. Bu nedenle seçmen, genellikle Parlamentoya girme şansı yüksek olan partilerin, yine

parti merkezi tarafından belirlenmiş olan adaylarını seçmek üzere oy kullanmaktadır[66].

Türkiye'de temsili demokrasi ve demokratik toplum kavramları anayasal düzeyde öngörüldüğü halde, %10 ülke barajı gibi bu iki kavramı birbirinden uzaklaştıran yöntemler de sistemin içine yerleştirilmiş olduğu için, oluşturulan bu sistem, çoğulcu toplum tabanına oturtulamamaktadır. Sorun, çoğulcu toplumsal yapıdaki eğilimlerin, "siyasal çoğulculuk düzlemine" yansıtılamaması noktasındadır[67].

Venedik Komisyonu'nun, Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler bakımından siyasi partiler ve seçim konularında ortak standartları belirleme yönünde hazırladığı raporlardan bir kısmı, doğrudan seçim hukukunun azınlıklara etkisi noktasında olup, bu kapsamda seçim barajlarını da incelemektedir. Venedik Komisyonu'nun seçim sistemi ile azınlıkların temsili ilişkisini incelediği raporunun Türkiye'ye ilişkin bölümünde, %10 ülke baraj uygulaması değerlendirilmektedir. Buna göre, seçimlerde %10 ülke barajının altında kaldığı için Parlamentoda temsil edilemeyen partiler bakımından, yasal bir yasak olmadan Parlamentoda temsili zorlaştırılmaktadır. Bu temeldeki eleştiriler, seçimlerde uygulanan %10 ülke barajı nedeniyle, baraj altında kalan partilerin temsilinin engellenmesi noktasında ve siyasi partilere yönelik kısıtlamalar ekseninde yoğunlaşmaktadır. Bu belirlemeler ışığında %10 ülke seçim barajı oranının indirilmesi önerilmektedir[68].

Son genel seçimlerde, Ak Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi (AKP-MHP) ittifakının, doğrudan seçim zaferi yönünde kullanılması amacıyla, "İttifak Kanunu" olarak anılan kanun hazırlandı. Aslında söz konusu

66 Sevtap Yokuş, "Türkiye'de %10 Seçim Barajına İlişkin Hukuksal ve Siyasal Tartışmalar", Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, Yıl:4, Sayı:11, Yaz 2007, s.299, 300.

67 İbrahim Ö. Kaboğlu, Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), 3.Baskı, Legal Yayınları, İstanbul 2006, s.192.

68 http://www.venice.coe.int/docs/2000/CDL-INF(2000)004-e.asp

ittifak henüz Kanun yürürlüğe girmeden fiilen kurulmuştu. Ardından 13 Mart 2018 tarihli 7102 sayılı, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapan Kanun[69] ile Seçim Kanunu'nda birtakım değişikliklere gidildi. Aynı Kanun'un 20. maddesindeki hükme göre; *"Seçim ittifakı yapılması halinde, yüzde onluk barajın hesaplanmasında ittifak yapan siyasi partilerin aldıkları geçerli oyların toplamı esas alınır ve bu siyasi partiler için ayrıca baraj hesaplaması yapılmaz."* Kanun'un 21. maddesi ise, *"İttifakın elde edeceği milletvekili sayısının hesaplanmasında, ittifak yapan siyasi partilerin toplam oyu esas alınır. İttifakın elde ettiği toplam milletvekili sayısı, ittifak yapan siyasi partiler arasında her birinin aldığı geçerli oy sayısı esas alınarak bu maddedeki usule göre paylaştırılır"* hükmünü getirdi. Bu hükümle aslında Türkiye'de ülke barajı konuluş amacını da yitirmiş oldu. Dolayısıyla, seçim sisteminden zaten anlamsız hale gelmiş olan baraj uygulamasının kaldırılması, demokratik temsil arayışında birinci adım olacaktır. Bu adım, demokratikleşme yönünde de olumlu katkı sunacaktır.

Türkiye'deki seçim sistemi uygulamasının demokratik temsil açısından bir diğer olumsuz boyutunu, seçim öncesinde milletvekili adaylarının belirlenmesinde parti tabanının dikkate alınmamasıdır. Uygulanan seçim sistemi, çoğunluğu temsil eden partiyi, parti içinde de lideri güçlü kılmaktadır. Liderin gücü, daha seçimlere girmeden, aday belirleme aşamasında görülmektedir. Parti lideri, milletvekili adaylarını tek başına belirlemektedir. Bu demektir ki; çoğunluğun oluşturduğu iktidar partisi lideri, aslında parlamento çoğunluğunu da tek başına belirlemektedir[70].

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 37. maddesi hükmü kapsamında, parti teşkilatlarında ön seçim yöntemiyle milletvekili adaylarını

69 Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmi Gazete, 16 Mart 2018, Sayı:30362.

70 Sevtap Yokuş, Türkiye'de Yürütmede Değişen Dengeler, Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s. 127.

belirlemek zorunlu olmasa da ön seçimle aday belirlemeye engel bir hüküm de bulunmamaktadır. Bu hükme göre: *"Siyasi partiler, ön seçim ya da aday yoklaması yaptıkları seçim çevrelerinde, toplam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının % 5'ini aşmamak üzere, ilini, seçim çevresini, aday listesindeki sırasını, ön seçim veya aday yoklaması tarihinden en az on gün önce Yüksek Seçim Kuruluna bildirmek koşuluyla merkez adayı gösterebilirler. Ön seçim ya da aday yoklaması yapılmayan yerlerde, siyasi partilerin merkez yoklaması veya diğer usullerden biri veya bir kaçı ile aday belirleme yetkileri saklıdır."* Milletvekili adaylarını belirlemede parti tabanının katılımını sağlayabilmek için, ilgili hükümlerde yapılacak değişiklikle, ön seçim yönteminin kısmen veya tamamen zorunlu hale getirilmesi, demokratik siyasetin geliştirilmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır.

Türkiye'de yeni bir çözüm ve demokratikleşme sürecinde seçim sisteminde değişiklik ile iyileşmeler kendisini dayatacaktır. Bu bağlamda, seçim sistemi olarak dar bölge, siyasi partiler açısından da lider sultasını ortadan kaldırabilecek formüller üzerine tartışmalar hız kazanacaktır. Dar bölge seçim sistemi ya da daraltılmış bölge seçim sistemi, hem Parlamentoda çoğunluk yapısını sağlayacak, çok parçalı yapıyı önleyecek hem de temsilde adalet ilkesini, demokratik temsili sağlayacak yöntem olarak akla gelmektedir. Bu seçim modeli daha önce de Türkiye için tartışılan bir modeldi. Ancak Kürt temsili, bu modelin hayata geçirilmesinin temel engeli olarak görüldü. Son milletvekilliği seçimlerinde baraj doğrudan ve sadece Kürt temsili önündeki engel olarak açıktan uygulanmış oldu. Seçim sonuçları ise, baraj uygulamasının Kürt temsili açısından amaçlanan işlevini yitirdiğini gösterdi.

C. Siyasi Partiler Yasası ve Demokratik Siyaset

Türkiye'de demokrasi açıklarının aşılması esas olarak, demokratik işleyiş mekanizmalarının geliştirilmesiyle olanaklıdır. Bunun için adil temsil

olanağı, parti içi demokrasinin ve siyasi etik kurallarının sağlanması ve yerleştirilmesi yöntemleri, başlıca yollar olarak belirtilebilir. Ayrıca, siyasi partilerin geniş özgürlük alanında faaliyetlerini yürütmeleri, yasaklarla karşılaşmamaları demokratik siyasal yaşam için zorunludur.

Türkiye'de siyasal yaşam, lider hakimiyetinde bir yapıya dönüşme eğilimindedir. Burada temel neden, partiler sisteminin içinde bulunduğu anti demokratik koşullardır. Dolayısıyla, hükümet sisteminde kökten bir dönüşüm olmasa dahi, lidere bağlı siyaset ortamından kurtulma olanağını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi, demokrasi sorunlarını da giderebilecektir.

Parti liderinin milletvekilleri üzerindeki etkisi, parti liderini değişmez hale getirmekte, milletvekilleri açısından, kendilerinin belirlemede tek yetkili olan parti liderine bağlılık esas olmaktadır. Milletvekillerinin parti liderini etkileme güçleri sıfırlanmaktadır. Bu nedenle partiler, toplumsal değişim karşısında yeni bakış açıları oluşturamıyor, sorunlar karşısında çözümler üretemiyorlar. Toplumsal ve siyasal sorunlar karşında çözümler üretmesi beklenen milletvekillerinin, sınırlı ilgisi ya da tamamen duyarsızlığı büyük oranda liderin engelleyici konumunun sonucu olarak ortaya çıkmaktadır[71]. Siyasal partilerin yerel örgütlenmeleri de ancak seçim dönemlerinde faaliyette bulunmaktadırlar ve bu nedenle etkisiz kalmaktadırlar. Parti üyeleri, siyasal karar alma sürecine katılamamaktadırlar. Siyasi parti lideri, partinin tüm işleyişinde belirleyici güce sahiptir. Sonuçta, Mecliste çoğunluğa sahip olan partinin lideri, parti içindeki gücü, uygulanan seçim sistemi ile birlikte, çoğunluğun tek temsilcisi rolüne dönüşmektedir.

Türkiye'deki seçim sistemi ve bu kapsamda parti içi demokrasinin olmayışı liderin artan gücünün asıl nedenini oluşturmaktadır. Parti

71 İlter Turan, "Türkiye'de Parlamenter Sistemin Sorunları ve Çözüm Önerileri" Semineri, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu 35.Yıl, Ankara 1997, s.60.

içi demokrasi olanaklarının yaratılması ve aday belirlemede ön seçim zorunluluğu gibi yöntemlerle tabanın taleplerinin öncelliğinin sağlanması, yasamada demokratik temsili artıracağı gibi, yasama faaliyetlerine de nitelik kazandıracaktır. Parti içi demokrasi aynı zamanda Türkiye'nin şiddetle gereksinim duyduğu yapıcı ve etkili muhalefet dengesini de yaratabilmenin bir yolunu açabilecektir. Parti içi demokrasi ve aday belirlemede tabana dayalı yöntemleri içeren mevzuat gereksinimi bulunmaktadır.

Türkiye'de siyasi partilerle ilgili en temel sorunlardan biri, yürürlükteki haliyle 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili hükümleri nedeniyle, siyasi partilerin kapatılma tehdidi altında olmalarıdır. Geçmiş dönemlerde Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın siyasi partilere ilişkin hükümlerini (değişikliklerden önceki haliyle) dar yorumlamasının da etkisiyle oldukça yüksek sayıda siyasi parti kapatma kararı vermiştir. Bu durum, siyasi partiler konusunda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sistemiyle uyumsuzluğa neden olmuştur. Avrupa ortak standartlarına uymayan yasal düzenlemeler olarak, Siyasi Partiler Kanunu'nda yer alan düzenlemeler, uyumsuzluğun önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Siyasi Partiler Kanunu hükümleri, özellikle 1995 Anayasa değişikliklerinden sonra Anayasa'nın ilgili hükümlerine de aykırılık oluşturmaktadır. Siyasi Partiler Kanunu'nun Anayasaya aykırı olan hükümlerinin ihmal edilmemesi gereği savunulmuş, hatta Anayasa Mahkemesi, Demokratik Barış Hareketi Partisi Kararı'nda, Siyasi Partiler Kanunu'nun 89. maddesinin ihmal edilmesi gereğini gerekçeleri arasında belirtmiştir.

Siyasi partilerle ilgili olarak Anayasa Mahkemesi yıllarca, siyasi parti özgürlüğünü son derece daraltan Siyasi Partiler Kanunu'na dayanarak karar verirken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'de belirlenen örgütlenme özgürlüğü alanını esas alarak kararlarını vermiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarında, özgürlük alanı yerine devleti koruma anlayışını açıkça ifade edilmiştir. Bu anlayışın karara esas teşkil etmesi, aynı zamanda yürürlükteki Kanun hükümlerine dayandırılmıştır.

Anayasa Mahkemesi bir siyasi parti kapatma kararında; *"...Her canlının ve insanların kendilerini koruma içgüdüsünde olduğu gibi, devletlerin de saldırı ve ondan doğacak tehlikelerden kendi varlığını koruması, uluslararası hukuk düzeninde kabul edilmiş temel bir haktır...Demokratik yaşamı tehdit eden, ondan yoksun kalmaya yol açacak eylemlere girişen, bu tür amaçları taşıyan siyasal partilerin son çare olarak kapatılması zorunluluğu doğal karşılanmalıdır..."*[72] şeklindeki yaklaşımıyla kendini koruyan devleti esas almıştır. Mahkeme bu kararında aynı zamanda, Siyasi Partiler Kanunu'nun 81.maddesini dayanak almış, siyasi partilerin, ulusal ya da dini kültür, mezhep, ırk ya da dil ayrılığına dayalı azınlıklar bulunduğunu ileri süremeyeceklerini, kültürel kimliğin tanınması istemi adı altında geliştirilen bölücü çabaların, zamanla azınlık yaratma ve bütünden kopma eğilimine dönüşeceğini gerekçe olarak açıklamıştı. Bu nedenle, Mahkemeye göre söz konusu partinin amacı; *"...devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü yıkarak devlet yapısını ve adını değiştirmek"*[73]ti. Anayasa Mahkemesinin bu kararı karşısında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise, Sözleşme'nin örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen hükmünün (11.madde) ifade özgürlüğüne ilişkin hükmü(10. madde) ışığında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Buna göre, örgütlenme özgürlüğünün amacı, düşüncelerin ve düşüncelerin ifade edilmesine dair özgürlüklerin korunmasıdır. Bununla birlikte, çoğulculuk olmadan demokrasi olmaz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre, ifade özgürlüğü kavramı, sadece lehteki bilgi ve

72 AYM, E:1991/2, K:1992/1, K.T:10.7.1992, AYMKD:28, Cilt:2, 1993, s.773 vd.
73 AYMKD, S:28/2, s.799,800,808.

düşünceler veya saldırgan olmayan ifadeler açısından değil, "saldırgan, sarsıcı, rahatsızlık verici" ifadeler için de geçerlidir[74].

Anayasa Mahkemesi, siyasi parti özgürlüğünü kısıtlayan anayasal ve yasal düzenlemelere bağlı kalarak verdiği kararlarla örgütlenme özgürlüğünün ihlaline neden olmuştu. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise örneğin, Türkiye Birleşik Komünist Partisi, Sosyalist Parti ve Özgürlük ve Demokrasi Partisi kararlarında; bir siyasi partiye, şiddete başvurmadan toplumun bir sorunu açık bir şekilde tartıştığı ve çözüm üretmek amacıyla siyasi yaşamda yer almak istediği için engel olmak demokratik toplumda kabul edilemeyecek bir yaklaşımdır[75] hükmüne varmıştı.

Siyasi Partiler Kanunu, siyasi partilere ilişkin olarak Anayasa'dan çok daha geniş yasaklamalar getirmektedir. Siyasi Partiler Kanunu'nda Dördüncü Kısımda yer alan yasaklar oldukça geniş olup, bu yasakların bazıları Anayasanın 14. maddesinin detaylandırılmış hali gibi gözükmektedir. Anayasanın 2001 değişikliği öncesindeki 14. maddesinde yer alan yasaklama nedenleri, Kanun'da siyasi partiler açısından yasaklar örgüsüne dönüştürülmüştür.

Anayasa'nın 14. maddesindeki esaslar siyasi partilere ilişkin Anayasa'nın 68. maddesinin 4. fıkrası ışığında; yasaklama nedenleri olarak; insan hakları, demokrasi ve millet egemenliği, ülke bütünlüğü ve laik cumhuriyet şeklinde sıralanabilir[76]. Bu yasaklama nedenleri Anayasa'nın 2001 değişikliğinden sonraki 14. maddesi için de geçerlidir. Siyasi partiler bakımından yasaklar Kanun'la çok daha fazla genişletilmiştir. Siyasi Partiler Kanunu'ndaki bir kısım yasaklar Anayasa'ya da aykırıdır. Siyasi Partiler Kanunu'nun 78. maddesinin (a) bendinde *"...Anayasa'nın*

74 Sosyalist Parti ve Diğerleri/Türkiye Davası, çeviri: T.C. Adalet Bakanlığı Eğitim Daire Başkanlığı, Yargı Mevzuatı Bülteni, S:85, 19.Temmuz.1999, s.83.

75 Reyhan Sunay, "Siyaset-İdeoloji-Yargı Ekseninde Türkiye'de Parti Özgürlüğü ve Avrupa Sözleşmesi Uygulaması", Liberal Düşünce, Yıl:6, S:22, 2001, s.41.

76 Bülent Tanör, Türkiye' nin İnsan Hakları Sorunu, BDS Yayınları, İstanbul 1990, s.201.

başlangıç kısmında ve 2nci maddesinde belirtilen esaslarını... değiştirmek; ...Amacını güdenler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, ...” şeklindeki hüküm Anayasa'nın 68. maddesinin 4. fıkrasındaki parti yasaklarını genişletici niteliktedir. Yine aynı Kanun'un “Azınlık yaratılmasının önlenmesi” başlığını taşıyan 81. maddesinin a, b ve c bentleri de Anayasa'da belirtilen parti yasaklarını genişleten hükümlere örnek oluşturmaktadır[77].

“Devletin tekliği ilkesinin korunması” başlığını taşıyan Siyasi Partiler Kanunu'nun 80. maddesi genellikle siyasi partilerin federalizmi savunamayacakları, hatta bölgesel yönetimin güçlendirilmesini dahi savunamayacakları şeklinde anlaşılmaktadır.

“Bölgecilik ve ırkçılık yasağı” başlığını taşıyan Siyasi Partiler Kanunu'nun 82. maddesinde “Siyasi partiler, bölünmez bir bütün olan ülkede, bölgecilik veya ırkçılık amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar” denmektir.

Siyasi Partiler Kanunu'nunda yer alan yasaklar çerçevesinde siyasi partilerin kapatılması nedenleri; makul kapatma nedenlerinin çok ötesine taştığı için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ilgili hükümlerine özellikle de sınırlamanın sınırı bakımından Sözleşme'nin 17. maddesine aykırılık taşımaktadır. Ayrıca siyasi partileri ilgilendiren birçok evrensel ilkeye de ters düşmektedir[78].

Siyasi Partiler Kanunu, 2001 Anayasa değişiklikleri sonrasında da, Anayasa'nın siyasi partilere ilişkin 68. ve 69. maddeleri ile uyumlu hale gelecek şekilde değiştirilmemiştir. Anayasa'nın parti yasaklarını öngören 68. maddesinin 4. fıkrası karşısında Siyasi Partiler Kanunu'nun birçok

77 Fazıl Sağlam, Siyasal Partiler Hukukunun Genel Sorunları, Beta Yayınları, İstanbul 1999, s.171, 172.

78 Tanör, Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, ... , s.204.

hükmü anayasal sınırları bile aşmaktadır. Siyasi Partiler Kanunu, siyasi partilerin, kullandıklar isimlerden, oldukça geniş siyasi parti yasaklarına kadar çeşitli nedenlerle kapatılabilmelerini sağlayacak Anayasa'ya bile aykırılık içeren hükümleriyle hala yürürlüktedir. Demokratik siyasal yaşamın gerçek anlamıyla hedeflendiği durumda Siyasi Partiler Kanunu'nu, değiştirilmesi zorunlu başlıca yasal mevzuat kapsamındadır.

SONUÇ

Türkiye'nin son birkaç yıldır içinde bulunduğu siyasal atmosfer, demokratik anayasacılığın ve demokratik yasalar dizisinin de önünü kapatmıştır. Zaten sorunlu olan hukuksal düzlemin demokrasinin gelişimine katkısı tümüyle ortadan kalkmıştır. Bununla birlikte normalleşme gereksinimi ve bunun için özellikle hukuksal alandaki önlemler konusundaki beklentiler en üst seviyeye ulaşmıştır. Toplumsal barış yönünde demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, Türkiye'nin içine girmiş olduğu ekonomik açmazdan da çıkışın yolu olarak görülmektedir.

Türkiye koşullarında barış ve demokratikleşme bütünleşik bir hale gelmiştir. Barışın sağlanması yönünde adımlar atmak demek demokratikleşmek demek olacaktır. Tersinden ilerlendiğinde, yani demokratikleşme çabalarına gerçek anlamıyla girildiğinde, barışa dönük adımları atmak da kaçınılmaz olacaktır.

Anayasa'nın; resmi ideolojiye, ötekileştirmeye ve ayrımcığa dönük hükümlerden arındırılması. Anayasal vatandaşlık tanımının yerleştirilmesi, anadilde eğitim hakkı da dahil olmak üzere özgürlükler alanının genişletilmesi, yerel özerkliğin vesayet yoluyla daraltılması yönündeki hükümlerin ayıklanması türünden önlemler, Türkiye'de aynı zamanda çatışma çözümünü de kolaylaştırıcı etkenler olacaktır. Avrupa demokrasi standartlarında ifade özgürlüğü kapsamında olduğu halde, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına alınan alanların, bu tür yasaların yürürlükten kaldırılarak serbest kılınması da çatışma çözümüne katkı sağlayacaktır. Bunun gibi, hukuksal alandaki birçok iyileştirme, aynı zamanda toplumsal barışın ülke çapında etkili kılınmasına hizmet edecektir.

DPI Aims and Objectives

Aims and objectives of DPI include:

- To contribute to broadening bases and providing new platforms for discussion on establishing a structured public dialogue on peace and democracy building.
- To provide opportunities, in which different parties are able to draw on comparative studies, analyse and compare various mechanisms used to achieve positive results in similar cases.
- To create an atmosphere whereby different parties share knowledge, ideas, concerns, suggestions and challenges facing the development of a democratic solution in Turkey and the wider region.
- To support, and to strengthen collaboration between academics, civil society and policy-makers.
- To identify common priorities and develop innovative approaches to participate in and influence democracy-building.
- Promote and protect human rights regardless of race, colour, sex, language, religion, political persuasion or other belief or opinion.

DPI aims to foster an environment in which different parties share information, ideas, knowledge and concerns connected to the development of democratic solutions and outcomes. Our work supports the development of a pluralistic political arena capable of generating consensus and ownership over work on key issues surrounding democratic solutions at political and local levels.

We focus on providing expertise and practical frameworks to encourage stronger public debates and involvements in promoting peace and democracy building internationally. Within this context DPI aims

to contribute to the establishment of a structured public dialogue on peace and democratic advancement, as well as to widen and create new existing platforms for discussions on peace and democracy building. In order to achieve this we seek to encourage an environment of inclusive, frank, structured discussions whereby different parties are in the position to openly share knowledge, concerns and suggestions for democracy building and strengthening across multiple levels.

DPI's objective throughout this process is to identify common priorities and develop innovative approaches to participate in and influence the process of finding democratic solutions. DPI also aims to support and strengthen collaboration between academics, civil society and policy-makers through its projects and output. Comparative studies of relevant situations are seen as an effective tool for ensuring that the mistakes of others are not repeated or perpetuated. Therefore we see comparative analysis of models of peace and democracy building to be central to the achievement of our aims and objectives.

DEMOKRATIK GELIŞIM ENSTITÜSÜ'NÜN AMAÇLARI VE HEDEFLERI

DPI'ın amaçları ve hedefleri:

- Barışın ve demokrasinin inşası üzerine yapılandırılmış bir kamusal diyaloğun oluşması için gerekli olan tartışma ortamının geliştirilmesi ve genişletilmesi.
- Farklı kesimlerin karşılaştırmalı çalışmalar vesilesiyle bir araya gelerek, farklı dünya örnekleri özelinde benzer durumlarda olumlu sonuçlar elde etmek için kullanılmış çeşitli mekanizmaları incelemesine ve analiz etmesine olanak sağlamak. Farklı kesimlerin bir araya gelerek Türkiye ve daha geniş bir coğrafyada demokratik bir çözümün geliştirilmesine yönelik bilgilerini, düşüncelerini, endişelerini, önerilerini, kaygılarını ve karşılaşılan zorlukları paylaştığı bir ortam yaratmak. Akademisyenler, sivil toplum örgütleri ve karar alıcılar arasındaki işbirliğinin desteklemek ve güçlendirmek.
- Ortak öncelikleri belirlemek ve demokrasi inşası sürecini ve sürece katılımı etkileyecek yenilikçi yaklaşımlar geliştirmek. Din, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi görüş ve inanç farkı gözetmeksizin insan haklarını teşvik etmek ve korumak.

Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI), Türkiye'de demokratik bir çözümün geliştirilmesi için, farklı kesimlerin bir araya gelerek bilgilerini, fikirlerini, kaygılarını ve önerilerini paylaştıkları bir ortamı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmalarımız, demokratik çözümün sağlanması için kilit önem taşıyan konularda fikir birliğine varma ve uzlaşılan konuları

sahiplenme yeteneğine sahip çoğulcu bir siyasi alanın geliştirilmesini desteklemektedir.

Kurum olarak güçlü bir kamusal tartışmayı; barışı ve demokrasiyi uluslararası düzeyde geliştirmeye yönelik katılımları teşvik etmek için uzmanlığa ve pratiğe dayalı bir bakış açısıyla hareket ediyoruz. Bu çerçevede barış ve demokratik ilerleme konusunda yapılandırılmış bir kamusal tartışmanın oluşturulmasına katkıda bulunmayı; barış ve demokrasi inşası tartışmaları için yeni platformlar yaratmayı ve mevcut platformları genişletmeyi amaçlıyoruz.

Bu amaçlara ulaşabilmenin gereği olarak, farklı kesimlerin demokrasinin inşası ve güçlendirmesi için bilgilerini, endişelerini ve önerilerini açıkça paylaşabilecekleri kapsayıcı, samimi ve yapılandırılmış tartışma ortamını çeşitli seviyelerde teşvik etmeye çalışıyoruz. DPI olarak farklı projelerimiz aracılığıyla akademi, sivil toplum ve karar alıcılar arasındaki işbirliğini desteklemeyi ve güçlendirmeyi de hedefliyoruz.

Board Members / Yönetim Kurulu Üyeleri

Kerim Yıldız (Chief Executive Officer / İcra Kurulu Başkanı)

Kerim Yıldız is an expert in conflict resolution, peacebuilding, international human rights law and minority rights, having worked on numerous projects in these areas over his career. Yıldız has received a number of awards, including from the Lawyers Committee for Human Rights for his services to protect human rights and promote the rule of law in 1996, and the Sigrid Rausing Trust's Human Rights award for Leadership in Indigenous and Minority Rights in 2005. Yildiz is also a recipient of the 2011 Gruber Prize for Justice. He has also written extensively on international humanitarian law, conflict, and various human rights mechanisms.

Kerim Yıldız çatışma çözümü, barışın inşası, uluslararası insan hakları ve azınlık hakları konusunda uzman bir isimdir ve kariyeri boyunca bu alanlarda çok çeşitli projelerde çalışmıştır. Kerim Yıldız, 1996 yılında insan haklarının korunması ve hukuk kurallarının uygulanması yönündeki çabalarından ötürü İnsan Hakları İçin Avukatlar Komitesi Ödülü'ne, 2005'te Sigrid Rausing Trust Vakfı'nın Azınlık Hakları alanında Liderlik Ödülü'ne ve 2011'de ise Gruber Vakfı Uluslararası Adalet Ödülü'ne layık görülmüştür. Uluslararası insan hakları hukuku, insancıl hukuk ve azınlık hakları konularında önemli bir isim olan Yıldız, uluslararası insan hakları hukuku ve insan hakları mekanizmaları üzerine çok sayıda yazılı esere sahiptir.

Nicholas Stewart QC (Chair / Yönetim Kurulu Başkanı)

Nicholas Stewart, QC, is a barrister and Deputy High Court Judge (Chancery and Queen's Bench Divisions) in the United Kingdom. He is the former Chair of the Bar Human Rights Committee of England and Wales and former President of the Union Internationale des Avocats. He has appeared at all court levels in England and Wales, before the Privy Council on appeals from Malaysia, Singapore, Hong Kong and the Bahamas, and in the High Court of the Republic of Singapore and the European Court of Human Rights. Stewart has also been the chair of the Dialogue Advisory Group since its founding in 2008.

Tecrübeli bir hukukçu olan Nick Stewart Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi (Chancery and Queen's Bench Birimi) ikinci hâkimidir. Geçmişte İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi Başkanlığı (Bar Human Rihts Committee of England and Wales) ve Uluslararası Avukatlar Birliği (Union Internationale des Avocats) başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. İngiltere ve Galler'de gerçekleşen ve Malezya, Singapur, Hong Kong, Bahamalar, Singapur ve Avrupa İnsan Hakları mahkemelerinin temyiz konseylerinde görüş bildirdi. Stewart, 2008'deki kuruluşundan bu yana Diyalog Danışma Grubunun başkanlığını da yürütüyor.

Priscilla Hayner

Priscilla Hayner is co-founder of the International Centre for Transitional Justice and is currently on the UN Department of Political Affairs Standby Team of Mediation Experts. She is a global expert on truth commissions and transitional justice initiatives and has authored several books on these topics, including *Unspeakable Truths,* which analyses truth commissions globally. Hayner has recently engaged in the recent Colombia talks as transitional justice advisor to Norway, and in the 2008 Kenya negotiations as human rights advisor to former UN Secretary-General Kofi Annan and the United Nations-African Union mediation team. Hayner has also worked significantly in the implementation stages following a peace agreement or transition, including Sierra Leone in 1999 and South Sudan in 2015.

Geçiş Dönemi Adaleti için Uluslararası Merkez'in (International Centre for Transitional Justice) kurucularından olan Priscilla Hayner, aynı zamanda BM Kıdemli Arabuluculuk Danışmanları Ekibi'ndedir. Hakikat komisyonları, geçiş dönemi adaleti inisiyatifleri ve mekanizmaları konusunda küresel bir uzman olan Hayner, hakikat komisyonlarını küresel olarak analiz eden Unspeakable Truths (Konulmayan Gerçekler) da dahil olmak üzere, alanda pek çok yayına sahiptir. Hayner, yakın zamanda Kolombiya barış görüşmelerinde Norveç'in geçiş dönemi adaleti danışmanı olarak ve 2008 Kenya müzakerelerinde eski BM Genel Sekreteri Kofi Annan ve Birleşmiş Milletler-Afrika Birliği arabuluculuk ekibinin insan hakları danışmanı olarak görev yapmıştır. Hayner, 1999'da Sierra Leone ve 2015'te Güney Sudan da dahil olmak üzere birçok ülkede, barış anlaşması ve geçiş sonrası uygulamaları konularında çalışmalar yapmıştır.

Arild Humlen

Arild Humlen is a lawyer and Director of the Norwegian Bar Association's Legal Committee. He is widely published within a number of jurisdictions, with emphasis on international civil law and human rights, and he has lectured at the law faculty of several universities in Norway. Humlen is the recipient of the Honor Prize of the Bar Association of Oslo for his work on the rule of law and in 2015 he was awarded the Honor Prize from the international organisation Save the Children for his efforts to strengthen the legal rights of children.

Hukukçu olan Arild Humlen aynı zamanda Norveç Barosu Hukuk Komitesi'nin direktörüdür. Uluslararası medeni hukuk ve insan hakları gibi yargı alanları üzerine çok sayıda yazısı yayınlanmış, Norveç'te bir dizi hukuk fakültesinde ders vermiştir. Oslo Barosu bünyesinde Sığınmacılık ve Göçmenlik Hukuku Davaları Çalışma Grubu başkanı olarak yaptığı çalışmalardan dolayı Oslo Barosu Onur Ödülü'ne layık görülmüştür.

Jacki Muirhead

Jacki Muirhead was appointed Chambers Administrator at Devereux Chambers, London, UK, in November 2015. Her previous roles include Practice Director at FJ Cleveland LLP, Business Manager at Counsels' Chambers Limited and Deputy Advocates Clerk at the Faculty of Advocates, UK.

Şu anda Devereux Chambers isimli hukuk firmasında üst düzey yönetici olarak görev yapan Jacki Muirhead bu görevinden önce Cleveland Hukuk Firması çalışma direktörü, Counsel's Chambers Limited isimli hukukçular odasında şef katip ve Avukatlar Fakültesi'nde (Faculty of Advocates) pazarlama müdürü olarak çalışmıştır.

Prof. David Petrasek

Professor David Petrasek is Associate Professor at Graduate School of Public and International Affairs, University of Ottawa, Canada. He is a former Special Adviser to the Secretary-General of Amnesty International. He has worked extensively on human rights, humanitarian and conflict resolution issues, including for Amnesty International (1990-96), for the Office of the UN High Commissioner for Human Rights (1997-98), for the International Council on Human Rights Policy (1998-02) and as Director of Policy at the Centre for Humanitarian Dialogue (2003-07). Petrasek has also taught international human rights and humanitarian law courses at the Osgoode Hall Law School at York University, Canada, the Raoul Wallenberg Institute at Lund University, Sweden, and at Oxford University.

Kanada'da Ottowa Üniversitesi'nde Uluslararası Siyasal İlişkiler Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Geçmişte Uluslararası Af Örgütü Eski Genel Sekreteri'ne başdanışmanlık yapan Prof. David Petrasek, uzun yıllardır insan hakları, insancıl hukuk ve uyuşmazlıkların çözümü konularında çalışmalar yürütmektedir. Bu alanlarda önde gelen bir uzman ve yazardır. 1990-1996 yılları arasında Uluslararası Af Örgütü, 1997-1998 yılları arasında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1998-2002 yılları arasında İnsan Hakları Politikası üzerine Uluslararası Konsey ve 2003-2007 yılları arasında da İnsani Diyalog Merkezi'nde Politika Bölümü Direktörü olarak çalışmıştır.

Antonia Potter Prentice

Antonia Potter Prentice is currently the Director of Alliance 2015 – a global network of humanitarian and development organisations. Prentice has extensive experience on a range of humanitarian, development, peacemaking and peacebuilding issues through her previous positions, including interim Senior Gender Adviser to the Joint Peace Fund for Myanmar and providing technical advice to the Office of the Special Envoy of the UN Secretary General to the Yemen peace process. Prentice has also been involved in various international organisations including UN Women, Dialogue Advisory Group, and Centre for Humanitarian Dialogue. Prentice co-founded the Athena Consortium as part of which she acts as Senior Manager on Mediation Support, Gender and Inclusion for the Crisis Management Initiative (CMI) and as Senior Adviser to the European Institute for Peace (EIP).

Antonia Potter Prentice, insani yardım kuruluşlarının ve kalkınma örgütlerinin küresel ağı olan İttifak 2015'in direktörüdür. Prentice, Myanmar için Ortak Barış Fonu'na geçici Kıdemli Cinsiyet Danışmanı ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Yemen Özel Elçisi Ofisi'ne teknik tavsiyeler vermek de dahil olmak üzere insancıl faaliyetler, kalkınma, barış yapma ve barış inşası gibi konularda sivil toplum bünyesinde 17 yıllık bir çalışma tecrübesine sahiptir. BM Kadınları, Diyalog Danışma Grubu ve İnsani Yardım Diyaloğu Merkezi gibi çeşitli uluslararası örgütlerde görev yapan Prentice, kurucuları arasında yer aldığı Athena Konsorsiyomu Arabuluculuk Desteği, Toplumsal Cinsiyet ve Kaynaştırma için Kriz Yönetimi İnsiyatifi'nde yöneticilik ve Avrupa Barış Enstitüsü'ne (EIP) başdanışmanlık yapmaktadır.

Catherine Woollard

Catherine Woollard is the current Secretary General for ECRE, the European Council for Refugees and Exiles, a pan-European alliance of 96 NGOs protecting and advancing the rights of refugees, asylum seekers and displaced persons. Previously she served as the Director of the Brussels Office of Independent Diplomat, and from 2008 to 2014 she was the Executive Director of the European Peacebuilding Liaison Office (EPLO) – a Brussels-based network of not-for-profit organisations working on conflict prevention and peacebuilding. She also held the positions of Director of Policy, Communications and Comparative Learning at Conciliation Resources, Senior Programme Coordinator (South East Europe/CIS/Turkey) at Transparency International and Europe/Central Asia Programme Coordinator at Minority Rights Group International. Woollard has additionally worked as a consultant advising governments on anti-corruption and governance reform, as a lecturer in political science, teaching and researching on the EU and international politics, and for the UK civil service.

Catherine Woollard, Avrupa Mülteci ve Sürgünler Konseyi (ECRE) Genel Sekreteri'dir. ECRE, Avrupa ülkelerinin ittifakına dayalı ve uluslararası koruma alanında çalışan yaklaşık 96 sivil toplum kuruluşunun üye olduğu bir ağdır. Geçmişte Bağımsız Diplomatlar Grubu'nun Brüksel Ofis Direktörü olarak çalışan Woollard 2008-2014 yılları arasında çatışmanın önlenmesi ve barışın inşaası üzerine çalışan sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu bir ağ olan Avrupa Barış İnşaası İrtibat Bürosu'nun direktörü olarak görev yapmıştır. Conciliation Resources'da Siyaset, İletişim ve Karşılaştırmalı Öğrenme Birimi Direktörü, Transparency International'da Güneydoğu Avrupa ve Türkiye Kıdemli Program Koordinatörü, Minority Rights Group'da Avrupa ve Orta Asya Program Koordinatörü olarak görev yapmıştır. Hükümetlere yolsuzluk konusunda danışmanlık hizmeti vermiş, akademisyen olarak Birleşik Krallık'taki kamu kurumu çalışanlarına siyaset bilimi, AB üzerine eğitim ve araştırma ve uluslararası politika alanlarında dersler vermiştir.

Council of Experts / Uzmanlar Kurulu Üyeleri

Bertie Ahern

Bertie Ahern is the former Taoiseach (Prime Minister) of Ireland, a position to which he was elected following numerous Ministerial appointments as well as that of Deputy Prime Minister. A defining moment of Mr Ahern's three terms in office as Taoiseach was the successful negotiation of the Good Friday Agreement in April 1998. Mr Ahern held the Presidency of the European Council in 2004, presiding over the historic enlargement of the EU to 27 member states. Since leaving Government in 2008 Mr Ahern has dedicated his time to conflict resolution and is actively involved with many groups around the world. Current roles include Co-Chair of The Inter Action Council; Member of the Clinton Global Initiative; Member of the International Group dealing with the conflict in the Basque Country; Honorary Adjunct Professor of Mediation and Conflict Intervention in NUI Maynooth; Member of the Kennedy Institute of NUI Maynooth; Member of the Institute for Cultural Diplomacy, Berlin; Member of the Varkey Gems Foundation Advisory Board; Member of Crisis Management Initiative; Member of the World Economic Forum Agenda Council on Negotiation and Conflict Resolution; Member of the IMAN Foundation; Advisor to the Legislative Leadership Institute Academy of Foreign Affairs; Senior Advisor to the International Advisory Council to the Harvard International Negotiation Programme; and Director of Co-operation Ireland.

Tecrübeli bir siyasetçi olan Bertie Ahern bir dizi bakanlık görevinden sonra İrlanda Cumhuriyeti Başbakanı olarak görev yapmıştır. Bertie Ahern'in başbakanlık yaptığı dönemdeki en belirleyici gelişme 1998 yılının Nisan ayında Hayırlı Cuma Anlaşması'yla sonuçlanan barış görüşmesi müzakerelerinin başlatılması olmuştur. Ahern, 2004 yılında Avrupa Konseyi başkanlığı görevini

yürütürken Avrupa Birliği'nin üye ülke sayısının 27'ye çıktığı tarihsel süreçte payı olan en önemli isimlerden biri olmuştur. 2008 yılında aktif siyasetten çekilen Bertie Ahern o tarihten bu yana bütün zamanını çatışma çözümü çalışmalarına ayırmakta ve bu amaçla pek çok grupla temaslarda bulunmaktadır. Ahern'in hali hazırda sahip olduğu ünvanlar şunlardır: The Inter Action Council Eşbaşkanlığı, Clinton Küresel İnsiyatifi Üyeliği, Bask Ülkesindeki Çatışma Üzerine Çalışma Yürüten Uluslararası Grup Üyeliği, İrlanda Ulusal Üniversitesi Arabuluculuk ve Çatışmaya Müdahale Bölümü Fahri Profesörlüğü, Berlin Kültürel Diplomasi Enstitüsü Üyeliği, Varkey Gems Vakfı Danışma Kurulu Üyeliği, Kriz İdaresi İnisiyatifi Üyeliği, Dünya Ekonomik Forumu Müzakere ve Çatışma Çözümü Forumu Konsey Üyeliği, Harvard Uluslararası Müzakere Programı Uluslararası Danışmanlar Konseyi Başdanışmanı.

Dermot Ahern

Dermot Ahern is a former Irish Member of Parliament and Government Minister and was a key figure for more than 20 years in the Irish peace process, including in negotiations for the Good Friday Agreement and the St Andrews Agreement. He also has extensive experience at the EU Council level, including as a key negotiator and signatory to the Constitutional and Lisbon Treaties. In 2005, he was appointed by the then UN Secretary General Kofi Annan, to be a Special Envoy on the issue of UN Reform.

Geçmişte İrlanda Parlamentosu milletvekilliği ve kabinede bakanlık görevlerinde bulunan Dermot Ahern, 20 yıldan fazla bir süre İrlanda barış sürecinde anahtar bir rol oynamıştır ve bu süre içinde Belfast Anlaşması (Hayırlı Cuma Anlaşması) ve St. Andrews Anlaşması için yapılan müzakerelere dahil olmuştur. AB Konseyi seviyesinde de önemli tecrübeleri olan Ahern, AB Anayasası ve Lizbon Antlaşmaları sürecinde de önemli bir arabulucu ve imzacı olmuştur. 2005 yılında dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından BM Reformu konusunda özel temsilci olarak atanmıştır.

Prof. Dr. Aşkın Asan

Professor Dr. Aşkın Asan is an executive board member of the Maarif Foundation, a member of Turkey's Democracy Platform, and a faculty member at Istanbul Ticaret University. Elected as a Member of the Turkish Grand National Assembly from Ankara, Prof. Dr. Asan served as a vice president of the Parliamentary Assembly of the Mediterranean and was a member of the Turkish Delegation of the Parliamentary Union of the Organisation of the Islamic Conference during her time in parliamentary office. She is a former Deputy Minister of Family and Social Policies (2011-2014) and was Rector of Avrasya University in Trabzon between 2014-2017.

Maarif Vakfı Mütevelli Heyeti üyesi ve Türkiye Demokrasi Platformu kurucu üyesi olan Aşkın Asan, 23. Dönem'de Ankara Milletvekili olarak Parlamentoda görev yaptı. TBMM'de Akdeniz Parlamenter Asamblesi (APA) Türk Grubu Başkanı, Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Komisyonu ve İKÖPAB Türk Grubu Üyesi oldu. 2011-2014 Yılları arasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Bakan Yardımcısı görevini yürüttü. 2014-2017 yılları arasında Avrasya Üniversitesi'nin rektörlüğünü yapan Asan, şu an İstanbul Ticaret Üniversitesi öğretim üyesidir.

Prof. Dr. Mehmet Asutay

Profressor Dr. Mehmet Asutay is a Professor of Middle Eastern and Islamic Political Economy & Finance at the Durham University Business School, UK. He researches, teaches and supervises research on Islamic political economy and finance, Middle Eastern economic development and finance, the political economy of the Middle East, including Turkish and Kurdish political economies. He is the Director of the Durham Centre for Islamic Economics and Finance and the Managing Editor of the Review of Islamic Economics, as well as Associate Editor of the American Journal of Islamic Social Science. He is the Honorary Treasurer of the BRISMES (British Society for Middle Eastern Studies); and of the IAIE (International Association for Islamic Economics).

Dr. Mehmet Asutay, İngiltere'deki Durham Üniversitesi'nin İşletme Fakültesi'nde Ortadoğu'nun İslami Siyasal Ekonomisi ve Finansı alanında profesor olarak görev yapmaktadır. Asutay Türk ve Kürt siyasal ekonomisi, İslami siyasal ekonomi, ve Ortadoğu'da siyasal ekonomi konularında dersler vermekte, araştırmalar yapmakta ve yapılan araştırmalara danışmanlık yapmaktadır.

Ali Bayramoğlu

Ali Bayramoğlu is a writer and political commentator. Since 1994, he has contributed as a columnist for a variety of newspapers. He is currently a columnist for *Al-Monitor*. He is a member of the former Wise Persons Committee in Turkey, established by then-Prime Minister Erdoğan.

Yazar ve siyaset yorumcusu olan Ali Bayramoğlu uzun yıllar günlük yayınlanan Yeni Şafak gazetesinde köşe yazarlığı yapmıştır. Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlığı döneminde oluşturulan Akil İnsanlar Heyetinde yer almıştır. Bayramoğlu köşe yazılarına şu an Al-Monitor'de devam etmektedir.

Prof. Christine Bell

Professor Christine Bell is a legal expert based in Edinburgh, Scotland. She is Professor of Constitutional Law and Assistant Principal (Global Justice) at the University of Edinburgh, Co-director of the Global Justice Academy, and a member of the British Academy. She was chairperson of the Belfast-based human rights organization, the Committee on the Administration of Justice, from 1995-7, and a founder member of the Northern Ireland Human Rights Commission established under the terms of the Belfast Agreement. In 1999 she was a member of the European Commission's Committee of Experts on Fundamental Rights. She is an expert on transitional justice, peace negotiations, constitutional law and human rights law. She regularly conducts training on these topics for diplomats, mediators and lawyers, has been involved as a legal advisor in a number of peace negotiations, and acted as an expert in transitional justice for the UN Secretary-General, the Office of the High Commissioner for Human Rights, and UNIFEM.

İskoçya'nın başkenti Edinburgh'ta faaliyet yürüten bir hukukçudur. Edinburgh Üniversitesi'nde Anayasa hukuku profesörü olarak ve aynı üniversite bünyesindeki Küresel Adalet Projesinde Müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. İngiliz Akademisi üyesi de olan Bell, 1995-1997 yılları arasında Belfast merkezli İnsan Hakları örgütü Adalet İdaresi Komisyonu başkanı ve Belfast Anlaşması şartları çerçevesinde kurulan Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu kurucu üyesi olarak görev yaptı. 1999'da ise Avrupa Komisyonu Temel Haklar Uzmanlar Komitesi üyeliğinde bulundu.Temel uzmanlık alanları Geçiş Dönemi Adaleti, Barış Müzakereleri, Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları olan Prof. Bell, aynı zamanda bu konularda diplomat, arabulucu ve hukukçulara eğitim vermekte, BM Genel Sekreterliği, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi ve UNIFEM'in de dahil olduğu kurumlarda hukuk danışmanı olarak görev yapmaktadır.

Cengiz Çandar

Cengiz Çandar is currently a columnist for *Al-Monitor*, a widely respected online magazine that provides analysis on Turkey and the Middle East. He is a former war correspondent and an expert on the Middle East. He served as a special adviser to the former Turkish president, Turgut Ozal. Cengiz Çandar is a Distinguished Visiting Scholar at the Stockholm University Institute for Turkish Studies (SUITS).

Kıdemli bir gazeteci ve köşe yazarı olan Çandar uzun yıllar Radikal gazetesi için köşe yazarlığı yapmıştır. Al Monitor haber sitesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Ortadoğu konusunda önemli bir uzman olan Çandar, bir dönem savaş muhabiri olarak çalışmış veTürkiye eski Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'a özel danışmanlık yapmıştır.

Andy Carl

Andy Carl is an independent expert on conflict resolution and public participation in peace processes. He believes that building peace is not an act of charity but an act of justice. He co-founded and was Executive Director of Conciliation Resources. Previously, he was the first Programme Director with International Alert. He is currently an Honorary Fellow of Practice at the School of Law, University of Edinburgh. He serves as an adviser to a number of peacebuilding initiatives including the Inclusive Peace and Transition Initiative at the Graduate Institute in Geneva, the Legal Tools for Peace-Making Project in Cambridge, and the Oxford Research Group, London.

Andy Carl çatışma çözümü ve barış süreçlerine kamusal katılımın sağlanması üzerine çalışan bağımsız bir uzmandır. Barışın inşaasının bir hayırseverlik faaliyetinden ziyade adaletin yerine getirilmesi çabası olduğuna inanan Carl, çatışma Çözümü alanında çalışan etkili kurumlardan biri olan Conciliation Resources'un kurucularından biridir. Bir dönem Uluslararası Uyarı (İnternational Alert) isimli kurumda Program Direktörü olarak görev yapan Carl, halen Edinburgh Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde Fahri Bilim Kurulu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Barış inşası üzerine çalışan Cenevre Mezunlar İnsiyatifi bünyesindeki Barış ve Geçiş Dönemi İnisiyatifi, Cambridge'te yürütülen Barışın İnşası için Yasal Araçlar Projesi ve Londra'da faaliyet yürüten Oxford Araştırma Grubu gibi bir dizi kurum ve oluşuma danışmanlık yapmaya devam etmektedir.

Dr. Vahap Coşkun

Dr. Vahap Coşkun is a Professor of Law at University of Dicle in Diyarbakır where he also completed his bachelor's and master's degrees in law. Coşkun received his PhD from Ankara University Faculty of Law. He has written for Serbestiyet and Kurdistan24 online newspaper. He has published books on human rights, constitutional law, political theory and social peace. Coşkun was a member of the former Wise Persons Commission in Turkey (Central Anatolian Region).

Dr. Vahap Coşkun Diyarbakır'da, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesidir. Lisans ve lisansüstü eğitimini Dicle Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Doktoru tamamlamıştır. Serbestiyet ve Kurdistan 24 online gazetesinde makale yazan Coşkun, insan hakları, anayasa hukuku, siyasal teori ve toplumsal barış konulu kitaplar yayınlamıştır. Coşkun, Akil İnsanlar Komisyonu'nun İç Anadolu bölgesi üyesiydi.

Ayşegül Doğan

Ayşegül Doğan is a journalist who has conducted interviews, created news files and programmes for independent news platforms. She studied at the Faculty of Cultural Mediation and Communications at Metz University, and Paris School of Journalism. As a student, she worked at the Ankara bureau of Agence-France Presse (AFP), the Paris bureau of Courier International and at the Kurdish service of The Voice of America. She worked as a programme creator at Radyo Ekin, and as a translator-journalist for the Turkish edition of Le Monde Diplomatique. She was a lecturer at the Kurdology department of National Institute of Oriental Languages and Civilizations in Paris. She worked on political communications for a long time. From its establishment in 2011 to its closure in 2016, she worked as a programmes coordinator at IMC TV. She prepared and presented the programme "Gündem Müzakere" on the same channel.

Bağımsız haber platformlarına özel röportaj, haber dosyası ve programlar hazırlayan gazeteci Ayşegül Doğan; Metz Üniversitesi Medyasyon Kültürel ve İletişim Fakültesi'nin ardından eğitimine Paris Yüksek Gazetecilik Okulu'nda devam etti. Okul yıllarında, Fransız Haber Ajansı-AFP'nin Ankara, Courrier International'in Paris bürosunda ve Amerika'nın Sesi Kürtçe servisinde gazeteciliği deneyimledi. Radyo Ekin'de programcı, Le Monde Diplomatique Türkçe'de çevirmen gazeteci olarak çalıştı. Paris'te yaşadığı süre içinde Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Enstitüsü Kürdoloji bölümünde okutmanlık yaptı. Uzunca bir süre siyaset iletişimi ile ilgilendi. 2011'de kurulan IMC TV 2016'da kapatılana dek; program koordinatörü olarak çalıştı. Aynı kanalda "Gündem Müzakere" programını hazırladı ve sundu. Halen ülkesindeki pek çok meslektaşı gibi etik ilkelere bağlı; bağımsız bir gazeteci olarak çalışma arayış, istek ve heyecanını koruyor.

Prof. Dr. Fazıl Hüsnü Erdem

Dr. Fazıl Hüsnü Erdem is Professor of Constitutional Law and Head of the Department of Constitutional Law at Dicle University, Diyarbakır. In 2007, Erdem was a member of the commission which was established to draft a new constitution to replace the Constitution of 1982 which was introduced following the coup d'etat of 1980. Erdem was a member of the Wise Persons Committee in Turkey, established by then Prime Minister Erdoğan, in the team that was responsible for the South-eastern Anatolia Region.

Fazıl Hüsnü Erdem Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Başkanıdır. 2007'de, 1980 darbesinin takiben yürürlüğe giren 1982 darbe anayasasını değiştirmek üzere kurulan yeni anayasa hazırlama komisyonunda yer almıştır. Erdem, 2013'de Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Demokratik açılım ve çözüm süreci kapsamında oluşturulan Akil İnsanlar Heyeti üyesidir.

Prof. Dr. Salomón Lerner Febres

Professor Dr. Salomón Lerner Febres holds a PhD in Philosophy from Université Catholique de Louvain. He is Executive President of the Center for Democracy and Human Rights and Professor and Rector Emeritus of Pontifical Catholic University of Peru. He is former President of the Truth and Reconciliation Commission of Peru. Prof. Lerner has given many talks and speeches about the role and the nature of university, the problems of scholar research in higher education and about ethics and public culture. Furthermore, he has participated in numerous conferences in Peru and other countries about violence and pacification. In addition, he has been a speaker and panellist in multiple workshops and symposiums about the work and findings of the Truth and Reconciliation Commission of Peru. He has received several honorary doctorates as well as numerous recognitions and distinctions of governments and international human rights institutions.

Prof. Salomón felsefe alanındaki doktora eğitimini Belçika'dakiUniversité Catholique de Louvain'de tamamlamıştır. Peru'daki Pontifical Catholic Üniversitesi'nin onursal rektörü sıfatını taşıyan Prof. Salomón Lerner Febres, aynı üniversite bünyesindeki Demokrasi ve İnsan Hakları Merkezi'nin de başkanlığını yapmaktadır. Peru Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu eski başkanıdır. Üniversitenin rolü ve doğası, akademik çalışmalarda karşılaşılan zorluklar, etik ve kamu kültürü konulu çok sayıda konuşma yapmış, şiddet ve pasifizm konusunda Peru başta olmak üzere pek çok ülkede yapılan konferanslara konuşmacı olarak katılmıştır.

Prof. Mervyn Frost

Professor Mervyn Frost teaches International Relations, and was former Head of the Department of War Studies, at King's College London, UK. He was previously Chair of Politics at the University of Natal, Durban, South Africa and was President of the South African Political Studies Association. He currently sits on the editorial boards of International Political Sociology and the Journal of International Political Theory, among others. He is an expert on human rights in international relations, humanitarian intervention, justice in world politics, democratising global governance, the just war tradition in an era of New Wars, and ethics in a globalising world.

Londra'daki King's College'in Savaş Çalışmaları bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Daha önce Güney Afrika'nın Durban şehrindeki Natal Üniversitesi'de Siyaset Bilimi bölümünün başkanlığını yapmıştır. Güney Afrika Siyaset Çalışmaları Enstitüsü Başkanlığı görevinde de bulunan Profesör Frost, İnsan Hakları ve Uluslararası İlişkiler, İnsancıl Müdahale, Dünya Siyasetinde Adalet, Küresel Yönetimin Demokratikleştirilmesi, Yeni Savaşlar Döneminde Adil Savaş Geleneği ve Küreselleşen Dünyada Etik gibi konularda uzman bir isimdir.

Martin Griffiths

Martin Griffiths is a senior international mediator and currently the UN's Envoy to Yemen. From 1999 to 2010 he was the founding Director of the Centre for Humanitarian Dialogue in Geneva where he specialised in developing political dialogue between governments and insurgents in a range of countries across Asia, Africa and Europe. He is a co-founder of Inter Mediate, a London based NGO devoted to conflict resolution, and has worked for international organisations including UNICEF, Save the Children, Action Aid, and the European Institite of Peace. Griffiths has also worked in the British Diplomatic Service and for the UN, including as Director of the Department of Humanitarian Affairs (Geneva), Deputy to the Emergency Relief Coordinator (New York), Regional Humanitarian Coordinator for the Great Lakes, Regional Coordinator in the Balkans and Deputy Head of the Supervisory Mission in Syria (UNSMIS).

Üst düzeyde uluslararası bir arabulucu olan Martin Griffiths, uluslararası bir arabulucudur ve yakın zamanda BM Yemen Özel Temsilcisi olarak atanmıştır. Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarındaki çeşitli ülkelerde hükümetler ile isyancı gruplar arasında siyasal diyalog geliştirilmesi üzerine çalışan Cenevre'deki İnsani Diyalog Merkezi'nin (Centre for Humanitarian Dialogue) kurucu direktörü olan Martin Griffiths 1999-2010 yılları arasında bu görevi sürdürmüştür. Çatışma çözümü üzerine çalışan Londra merkezli Inter Mediate'in kurucuları arasında bulunan Griffiths, UNICEF, Save the Children ve Action Aid isimli uluslararası kurumlarda da görev yapmıştır. İngiltere Diplomasi Servisi'ndeki hizmetlerinin yanı sıra Birleşmiş Milletler bünyesinde Cenevre Ofisi'nde İnsani Faaliyetler Bölümü'nde yönetici, New York ofisinde Acil Yardım Koordinatörü yardımcılığı, Büyük Göller (Great Lakes) bölgesinde İnsani Yardım Koordinatörü, Balkanlarda BM Bölgesel Koordinatörü ve BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan'ın BM ve Arap Birliği adına Suriye özel temsilciliği yaptığı dönemde kendisine baş danışmanlık yapmıştır.

Kezban Hatemi

Kezban Hatemi holds an LL.B. from Istanbul University and is registered with the Istanbul Bar Association. She has worked as a self employed lawyer, as well as Turkey's National Commission to UNESCO and a campaigner and advocate during the Bosnian War. She was involved in drafting the Turkish Civil Code and Law of Foundations as well as in preparing the legal groundwork for the chapters on Religious Freedoms and Minorities and Community Foundations within the Framework Law of Harmonization prepared by Turkey in preparation for EU accession. She has published articles on women's, minority groups, children, animals and human rights and the fight against drugs. She is a member of the former Wise Persons Committee in Turkey, established by then Prime Minister Erdoğan, and sits on the Board of Trustees of the Technical University and the Darulacaze Foundation.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Barosuna kayıtlı olarak avukatlık yapmaya başlamıştır. Serbest avukatlık yapmanın yanı sıra UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nda hukukçu olarak görev yapmış, Bosna savaşı sırasında sürdürülen savaş karşıtı kampanyalarda aktif olarak yer almıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci gereği hazırlanan Uyum Yasaları Çerçeve Yasasının Dini Özgürlükler, Azınlıklar ve Vakıflar ile ilgili bölümlerine ilişkin hukuki çalışmalarda yer almış, Türk Ceza Kanunu ve Vakıflar Kanunu'nun taslaklarının hazırlanmasında görev almıştır. İnsan hakları, kadın hakları, azınlık hakları, çocuk hakları, hayvan hakları ve uyuşturucu ile mücadele konularında çok sayıda yazılı eseri vardır. Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlığı döneminde oluşturulan Akil İnsanlar Heyetinde yer almıştır. Bunun yanı sıra İstanbul Üniversitesi ile Darülacaze Vakfı Mütevelli heyetlerinde görev yapmaktadır.

Dr. Edel Hughes

Dr. Edel Hughes is a Senior Lecturer in Law at Middlesex University. Prior to joining Middlesex University, Dr Hughes was a Senior Lecturer in Law at the University of East London and a Lecturer in Law and the University of Limerick. She was awarded an LL.M. and a PhD in International Human Rights Law from the National University of Ireland, Galway, in 2003 and 2009, respectively. Her research interests are in the areas of international human rights law, public international law, and conflict transformation, with a regional interest in Turkey and the Middle East. She has published widely on these areas.

Dr. Edel Hughes, Middlesex Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde kidemli öğretim üyesidir. Daha önce Doğu Londra Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Limerick Üniversitesi'nde görev yapan Hughes, doktorasını 2003-2009 yılları arasında İrlanda Ulusal Üniversitesi'nde Uluslararası İnsan Hakları Hukuku alanında tamamlamıştır. Hughes'un birçok yayınının da bulunduğu çalışma alanları içinde, Orta Doğu'yu ve Türkiye'yi de kapsayan şekilde, uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası kamu hukuku ve çatışma çözümü yer almaktadır.

Kadir İnanır

Kadir İnanır was born in 1949 Fatsa, Ordu. He is an acclaimed actor and director, and has starred in well over a hundred films. He has won several awards for his work in Turkish cinema. He graduated from Marmara University Faculty of Communication. In 2013 he became a member of the Wise Persons Committee for the Mediterranean region.

Ünlü oyuncu ve yönetmen Kadir İnanır, 100'ü aşkın filmde rol almış ve Türk sinemasına katkılarından dolayı pek çok ödüle layık görüşmüştür. 1949 senesinde Ordu, Fatsa'da doğan İnanır, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-Televizyon Bölümünden mezun olmuştur. 2013 senesinde barış sürecini yönetmek amacıyla kurulan Akil İnsanlar Heyeti'ne Akdeniz Bölgesi temsilcisi olarak girmiştir.

Prof. Dr. Ahmet İnsel

Professor Ahmet İnsel is a former faculty member of Galatasaray University in Istanbul, Turkey and Paris 1 Panthéon Sorbonne University, France. He is Managing Editor of the Turkish editing house, Iletisim, and member of the editorial board of monthly review, *Birikim*. He is a regular columnist at *Cumhuriyet* newspaper and an author who published several books and articles in both Turkish and French.

İletişim Yayınları Yayın Kurulu Koordinatörlüğünü yürüten Ahmet İnsel, Galatasaray Üniversitesi ve Paris 1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Birikim Dergisi yayın kolektifi üyesi ve Cumhuriyet Gazetesinde köşe yazarıdır. Türkçe ve Fransızca olmak üzere çok sayıda kitabı ve makalesi bulunmaktadır.

Avila Kilmurray

Avila Kilmurray is a founding member of the Northern Ireland Women's Coalition. She was part of the Coalition's negotiating team for the Good Friday Agreement and has written extensively on community action, the women's movement and conflict transformation. She serves as an adviser on the Ireland Committee of the Joseph Rowntree Charitable Trust as well as a board member of Conciliation Resources (UK) and the Institute for British Irish Studies. She was the first Women's Officer for the Transport & General Workers Union for Ireland (1990-1994) and from 1994-2014 she was Director of the Community Foundation for Northern Ireland, managing EU PEACE funding for the re-integration of political ex-prisoners in Northern Ireland as well as support for community-based peace building. She is a recipient of the Raymond Georis Prize for Innovative Philanthropy through the European Foundation Centre. Kilmurrary is working as a consultant with The Social Change Initiative to support work with the Migrant Learning Exchange Programme and learning on peace building.

Avila Kilmurray, Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu'nun kurucusudur ve bu siyasi partinin temsilcilerinden biri olarak Hayırlı Cuma Anlaşması müzakerelerine katılmıştır. Toplumsal tepki, kadın hareketi ve çatışmanın dönüşümü gibi konularda çok sayıda yazılı eseri vardır. Birleşik Krallık ve İrlanda'da aralarında Conciliation Resources (Uzlaşma Kaynakları), the Global Fund for Community Foundations (Toplumsal Vakıflar için Kürsel Fon) , Conflict Resolution Services Ireland (İrlanda Çatışma Çözümü Hizmetleri) ve the Institute for British Irish Studies (Britanya ve İrlanda çalışmaları Enstitüsü) isimli kurumlarda yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. 1990-94 yılları arasında Ulaşım ve Genel İşçiler Sendikası'nda Kadınlardan Sorumlu Yönetici olarak çalışmış ve bu görevi yerine getiren ilk kadın olmuştur. 1994-2014 yılları arasında Kuzey İrlanda Toplum Vakfı'nın direktörlüğünü yapmış ve bu görevi sırasında eski siyasi mahkumların yeniden entegrasyonu ile barışın toplumsal zeminde yeniden

inşasına dair Avrupa Birliği fonlarının idaresini yürütmüştür. Avrupa Vakıflar Merkezi tarafından verilen Yenilikçi Hayırseverler Raymond Georis Ödülü'nün de sahibidir.

Prof. Ram Manikkalingam

Professor Ram Manikkalingam is founder and director of the Dialogue Advisory Group, an independent organisation that facilitates political dialogue to reduce violence. He is a member of the Special Presidential Task Force on Reconciliation in Sri Lanka and teaches politics at the University of Amsterdam. Previously, he was a Senior Advisor on the Sri Lankan peace process to then President Kumaratunga. He has served as an advisor with Ambassador rank at the Sri Lanka Mission to the United Nations in New York and prior to that he was an advisor on International Security to the Rockefeller Foundation. He is an expert on issues pertaining to conflict, multiculturalism and democracy, and has authored multiple works on these topics. He is a founding board member of the Laksham Kadirgamar Institute for Strategic Studies and International Relations, Colombo, Sri Lanka.

Amsterdam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde misafir Profesör olarak görev yapmaktadır. Sri Lanka devlet başkanına barış süreci için danışmanlık yapmıştır. Danışmanlık görevini hala sürdürmektedir. Uzmanlık alanları arasında çatışma, çokkültürlülük, demokrasi gibi konular bulunan Prof. Ram Manikkalingam, Sri Lanka'daki Laksham Kadirgamar Stratejik Çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesidir.

Bejan Matur

Bejan Matur is a renowned Turkey-based author and poet. She has published ten works of poetry and prose. In her writing she focuses mainly on Kurdish politics, the Armenian issue, minority issues, prison literature and women's rights. She has won several literary prizes and her work has been translated into over 28 languages. She was formerly Director of the Diyarbakır Cultural Art Foundation (DKSV). She is a columnist for the *Daily Zaman*, and occasionally for the English version, *Today's Zaman*.

Türkiye'nin önde gelen şair ve yazarlarından biridir. Şiir ve gazetecilik alanında yayımlanmış 10 kitabı bulunmaktadır. 2012 yılının başına kadar yazdığı düzenli köşe yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, gündelik siyaset, azınlık sorunları, cezaevi yazıları ve kadın sorunu gibi konuları işlemiştir. Yapıtları 28 değişik dile çevrilen Matur, çok sayıda edebiyat ödülü sahibidir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı Kurucu Başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Prof. Monica McWilliams

Professor Monica McWilliams teaches in the Transitional Justice Institute at Ulster University in Northern Ireland. She currently serves on a three-person panel established by the Northern Ireland government to make recommendations on the disbandment of paramilitary organisations in Northern Ireland. During the Northern Ireland peace process, Prof. McWilliams co-founded the Northern Ireland Women's Coalition political party and was elected as a delegate to the Multi-Party Peace Negotiations, which took place in 1996 to 1998. She was also elected to serve as a member of the Northern Ireland Legislative Assembly from 1998 to 2003. Prof. McWilliams is a signatory of the Belfast/Good Friday Agreement and has chaired the Implementation Committee on Human Rights on behalf of the British and Irish governments. For her role in delivering the peace agreement in Northern Ireland, Prof. McWilliams was one recipient of the John F. Kennedy Leadership and Courage Award.

Prof. Monica McWilliams, Ulster Üniversitesi'ndeki Geçiş Dönemi Adaleti Enstitüsü'ne bağlı Kadın Çalışmaları Bölümü'nde öğretim üyesidir. 2005-2011 yılları arasında Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu Komiseri olarak Kuzey İrlanda Haklar Beyannamesi için tavsiyeler hazırlamaktan sorumlu olarak görev yapmıştır. Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu'nun kurucularından olan Prof. McWilliams 1998 yılında Belfast (Hayırlı Cuma) Barış Anlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlanan Çok Partili Barış Görüşmeleri'nde yer almıştır.

Hanne Melfald

Hanne Melfald worked with the Norwegian Ministry of Foreign Affairs for eight years including as the Senior Adviser to the Secretariat of the Foreign Minister of Norway before she became a Project Manager in HD's Eurasia office in 2015. She previously worked for the United Nations for six years including two years with the United Nations Assistance Mission in Afghanistan as Special Assistant to the Special Representative of the Secretary-General. She has also worked for the United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs in Nepal and Geneva, as well as for the Norwegian Refugee Council and the Norwegian Directorate of Immigration. Melfald has a degree in International Relations from the University of Bergen and the University of California, Santa Barbara, as well as a Master's degree in Political Science from the University of Oslo.

Hanne Melfald, başdanışmanlık dahil olmak üzere 8 yıl boyunca Norveç Dışişleri Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevlerde bulunmuş, 2015 yılından itibaren İnsani Diyalog için Merkez isimli kurumun Avrasya biriminde Proje Müdürü olarak çalışmaya başlamıştır. Geçmişte Birleşmiş Milletler bünyesinde görev almış, bu görevi sırasında 2 yıl boyunca Birleşmiş Milletler'in Afganistan Yardım Misyonunda BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi olarak görev yapmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Cenevre Yerleşkesi bünyesinde bulunan Nepal İnsani Yardım Koordinasyon Ofisinde de görev almıştır. Bir dönem Norveç Sığınmacılar Konseyi ve Norveç Göçmenlik İşleri Müdürlüğünde çalışan Hanna Melfald Norveç'in Bergen ve ABD'nin Kaliforniya Üniversitelerinde aldığı Uluslararası İlişkiler eğitimini Olso Üniversitesinde aldığı Siyaset Bilimi yüksek lisans eğitimiyle tamamlamıştır.

Roelf Meyer

Meyer is currently a consultant on international peace processes having advised parties in Northern Ireland, Sri Lanka, Rwanda, Burundi, Iraq, Kosovo, the Basque Region, Guyana, Bolivia, Kenya, Madagascar, and South Sudan. Meyer's experience in international peace processes stems from his involvement in the settlement of the South African conflict in which he was the government's chief negotiator in constitutional negotiations with the ANC's chief negotiator and current South African President, Cyril Ramaphosa. Negotiating the end of apartheid and paving the way for South Africa's first democratic elections in 1994, Meyer continued his post as Minister of Constitutional Affairs in the Cabinet of the new President, Nelson Mandela. Meyer retired as a Member of Parliament and as the Gauteng leader of the National Party in 1996 and co-founded the United Democratic Movement (UDM) political party the following year. Retiring from politics in 2000, Meyer has since held a number of international positions, including membership of the Strategy Committee of the Project on Justice in Times of Transition at Harvard University.

Roelf Meyer, Güney Afrika'daki barış sürecinde iktidar partisi Ulusal Parti adına başmüzakereci olarak görev yapmıştır. O dönem Afrika Ulusal Kongresi (ANC) adına başmüzakereci olarak görev yapan ve şu an Güney Afrika devlet başkanı olan Cyril Ramaphosa ile birlikte yürüttüğü müzakereler sonrasında Güney Afrika'daki ırkçı apartheid rejim sona erdirilmiş ve 1994 yılında ülkedeki ilk özgür seçimlerin yapılması sağlanmıştır. Yapılan seçim sonrası yeni devlet başkanı seçilen Nelson Mandela kurduğu ilk hükümette Roelf Meyer'e Anayasal İlişkilerden Sorumlu Bakan olarak görev vermiştir. Roelf Meyer 2011-2014 yılları arasında Güney Afrika Savunma Değerlendirme Komitesine başkanlık yapmış, aynı zamanda aktif olan bazı barış süreçlerine dahil olarak Kuzey İrlanda, Sri Lanka, Ruanda, Burundi, Irak, Kosova, Bask Bölgesi, Guyana, Bolivya, Kenya, Madagaskar ve Güney Sudan'da çatışan taraflara danışmanlık yapmıştır.

Mark Muller QC

Mark Muller, QC, is a senior advocate at Doughty Street Chambers (London) and the Scottish Faculty of Advocates (Edinburgh) where he specialises in public international law and human rights. Muller is also currently on the UN Department of Political Affairs Standby Team of Mediation Experts and is the UN Special Envoy to Syria in the Syrian peace talks. He has many years' experience of advising numerous international bodies, such as Humanitarian Dialogue (Geneva) and Inter-Mediate (London) on conflict resolution, mediation, confidence-building, ceasefires, power-sharing, humanitarian law, constitution-making and dialogue processes. Muller also co-founded Beyond Borders and the Delfina Foundation.

Mark Muller Londra merkezli Doughty Street Chambers Hukuk Bürosu'na ve Edinburg'daki İskoç Avukatlar Birliği'ne bağlı olarak çalışan tecrübeli bir hukukçudur. Uluslararası kamu hukuku ve insan hakları hukuku alanında uzman olan Muller, Afganistan, Libya, Irak ve Suriye gibi çeşitli çatışma alanlarında uzun seneler çatışma çözümü, arabuluculuk, çatışmasızlık ve iktidar paylaşımı konusunda danışmanlık hizmeti vermiştir. 2005'den bu yana İnsani Diyalog için Merkez (Centre for Humanitarian Dialogue), Çatışma Ötesi (Beyond Borders) ve Inter Mediate (Arabulucu) isimli kurumlara kıdemli danışmanlık yapmaktadır. Harvard Hukuk Fakültesi üyesi olan Muller bir dönem İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu başkanlığı ve Barolar Konseyi Hukukun Üstünlüğü Birimi başkanlığı görevlerini de yürütmüştür. Kültürel diyalog yoluyla barışı ve uluslararası anlayışı teşvik etme amacıyla İskoçya'da kurulan Sınırlar Ötesi (Beyond Borders) isimli oluşumun kurucusu olan Muller halen BM Siyasal İlişkiler Birimi bünyesindeki Arabulucular Destek Ekibinde Kıdemli Arabuluculuk Uzmanı olarak görev yapmaktadır.

Avni Özgürel

Mehmet Avni Özgürel is a Turkish journalist, author and screenwriter. Having worked in several newspapers such as *Daily Sabah* and *Radikal*, Özgürel is currently the editor in chief of the daily *Yeni Birlik* and a TV programmer at TRT Haber. He is the screenwriter of the 2007 Turkish film, *Zincirbozan*, on the 1980 Turkish coup d'état, *Sultan Avrupa'da* (2009), on Sultan Abdülaziz's 1867 trip to Europe; and *Mahpeyker* (2010): *Kösem Sultan*, on Kösem Sultan. He is also the screenwriter and producer of 2014 Turkish film, *Darbe* (Coup), on the February 07, 2012 Turkish intelligence crisis. In 2013 he was appointed a member of the Wise Persons Committee in Turkey established by then Prime Minister Erdoğan.

Gazeteci-yazar Avni Özgürel, uzun yıllar Milliyet, Akşam, Sabah ve Radikal gibi çeşitli gazetelerde haber müdürlüğü ve köşe yazarlığı yaptı. 2013 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Demokratik açılım ve çözüm süreci kapsamında oluşturulan Akil İnsanlar Heyeti üyesidir. 1980 darbesini konu eden belgesel film Zincibozan (2007), Sultan Abdülaziz'in 1867'de Avrupa'ya yaptığı yolculuğu konu eden Sultan Avrupa'da (2009), Mahpeyker: Kösem Sultan (2010) ve 7 Şubat Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) operasyonunun anlatıldığı "Darbe" filmleri senaristliğini ve yapımcılığını üstlendiği projeler arasındadır. Özgürel, şu anda Yeni Birlik gazetesinin sahibi ve genel yayın yönetmenidir. Ayrıca TRT Haber'de program yapmaktadır.

Prof. John Packer

Professor John Packer is Associate Professor of Law and Director of the Human Rights Research and Education Centre (HRREC) at the University of Ottawa in Canada. Prof. Packer has worked for inter-governmental organisations for over 20 years, including in Geneva for the UN High Commissioner for Refugees, the International Labour Organisation, and for the UN High Commissioner for Human Rights. From 1995 to 2004, Prof. Packer served as Senior Legal Adviser and then the first Director of the Office of the OSCE High Commissioner on National Minorities in The Hague. In 2012 – 2014, Prof. Packer was a Constitutions and Process Design Expert on the United Nation's Standby Team of Mediation Experts attached to the Department of Political Affairs, advising in numerous peace processes and political transitions around the world focusing on conflict prevention and resolution, diversity management, constitutional and legal reform, and the protection of human rights.

Dr. John Packer Kanada'da Ottawa Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doçent ve İnsan Hakları Araştırma ve Eğitim Merkezi (Human Rights Research and Education Centre) müdürüdür. 20 yıl boyunca Packer BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Çalışma Örgütü ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği gibi Cenevre'de bulunan hükümetler arası örgütlerde çalışmıştır. 1995'ten 2004'e kadar Lahey'de Packer Kıdemli Hukuk Danışmanı, ardından da Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği birinci müdürü olarak görev almıştır. 2012-2014 yıllarında Packer BM Arabuluculuk Uzmanlar Ekibi siyasi ilişkiler biriminde Anayasa ve Süreçlerin Tasarımı Uzmanı olarak yer aldı. Dünyadaki birçok barış süreci ve siyasi geçişler konusunda danışmanlık yapan Pecker, çatışma önleme ve çözümü, çeşitlilik yönetimi, anayasa ve hukuk reformları ve insan hakları korumasına odaklanmıştır.

Jonathan Powell

Jonathan Powell is the founder and CEO of Inter Mediate, an NGO devoted to conflict resolution around the world. In 2014, Powell was appointed by former Prime Minister David Cameron to be the UK's Special Envoy to Libya. He also served as Tony Blair's Chief of Staff in opposition from 1995 to 1997 and again as his Chief of Staff in Downing Street from 1997 to 2007. Prior to his involvement in British politics, Powell was the British Government's chief negotiator on Northern Ireland from 1997 to 2007 and played a key part in leading the peace negotiations and its implementation.

Ortadoğu, Latin Amerika ve Asya'da yaşanan çatışmaların çözümü üzerine çalışan ve devletten bağımsız arabuluculuk kurumu olan Birleşik Krallık merkezli Inter Mediate'in kurucusudur ve İcra Kurulu Başkanıdır. 2014 yılında Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron tarafından Libya konusunda Özel Temsilci olarak atanmıştır. 1995-2007 yılları arasında Birleşik Krallık eski Başbakanı Tony Blair kabinesinde Başbakanlık Personel Daire Başkanlığı görevinde bulunmuş, 1997 yılından itibaren Kuzey İrlanda sorununun çözümü için yapılan görüşmelere Britanya adına başmüzakereci olarak katılmıştır. 1978-79 yılları arasında BBC ve Granada TV için gazeteci olarak çalışmış, 1979-1994 yılları arasında ise Britanya adına diplomatlık yapmıştır.

Sir Kieran Prendergast

Sir Kieran Prendergast is a former British diplomat who served as the Under-Secretary General for Political Affairs at the United Nations from 1997 to 2005 and as High Commissioner to Kenya from 1992 to 1995 and to Zimbabwe from 1989 to 1992. During his time at the UN, Prendergast stressed the human rights violations and ethnic cleansing that occurred during the War in Darfur and was involved in the 2004 Cyprus reunification negotiations. Since his retirement from the UN, he has conducted research at the Belfer Center for Science and International Affairs (United States) and is a member of the Advisory Council of Independent Diplomat (United States). Prendergast also holds a number of positions, including Chairman of the Anglo-Turkish Society, a Trustee of the Beit Trust, and Senior Adviser at the Centre for Humanitarian Dialogue.

Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı bünyesinde aralarında Kıbrıs, Türkiye, İsrail, Hollanda, Kenya ve ABD'de diplomat olarak çalışmıştır. Birleşik Krallık Dışişleri ve Milletler Topluluğu Bürosu'nun (Foreign and Commonwealth Office) Güney Afrika'daki Apartheid rejimi ve Namibya konularıyla ilgilenen birimine başkanlık etmiştir. Bir dönem BM Siyasal İlişkiler Biriminde Müsteşar olarak çalışmış, BM Genel Sekreteri'nin Barış ve Güvenlik konulu yönetim kurulu toplantılarının düzenleyiciliğini yapmış, Afganistan, Burundi, Kıbrıs, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timor gibi bölgelerde barış çabalarına dahil olmuştur.

Rajesh Rai

Rajesh Rai was called to the Bar in 1993 with his areas of expertise including human rights law, immigration and asylum law, and public law. He has been treasurer of 1MCB Chambers (London) since 2015 and has also been a Director of an AIM-listed investment company where he led their renewable energy portfolio. Rai is a frequent lecturer on a wide variety of legal issues, including immigration and asylum law and freedom of experience (Bar of Armenia), minority linguistic rights (European Parliament), and women's and children's rights in areas of conflict (cross-border conference to NGOs working in Kurdish regions). He is also Founder Director of HIC, a community centred NGO based in Cameroon.

1993 yılında İngiltere ve Galler Barosu'na kaydolmuştur. İnsan Hakları Hukuku, Göçmenlik ve Sığınma Hakkı hukuku ile Kamu Hukuku temel uzmanlık alanlarıdır. Kamerun'daki HIC isimli sivil toplum örgütü ile Uganda'daki Human Energy isimli şirketin kurucusudur. Bir dönem The Joint Council for the Welfare of Immigrants – JCWI – (Göçmenlerin Refahı için Ortak Konsey) direktörlüğünü yapmıştır. Başta İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu adına olmak üzere uluslararası alanda özellikle Avrupa, Asya, Afrika, ABD ve Hindistan'da çok çeşitli hukuki konular üzerine seminerler ve dersler vermiştir.

Sir David Reddaway

Sir David Reddaway is a retired British diplomat currently serving as Chief Executive and Clerk of the Goldsmiths' Company in London. During his previous career in the Foreign and Commonwealth Office, he served as Ambassador to Turkey (2009-2014), Ambassador to Ireland (2006-2009), High Commissioner to Canada (2003-2006), UK Special Representative for Afghanistan (2002), and Charge d'Affaires in Iran (1990-1993). His other assignments were to Argentina, India, Spain, and Iran, where he was first posted during the Iranian Revolution.

Halen çeşitli özel şirket ve üniversitelere danışman, yönetim kurulu üyesi ve konsültasyon uzmanı olarak hizmet etmektedir. 2016 yılının Ocak ayından bu yana Londra Üniversitesi bünyesindeki Goldsmith Koleji'nde Konsey üyesi ve Goldsmith şirketinde yönetici katip olarak görev yapmaya başlamıştır. Bir dönem Birleşik Krallık adına Türkiye ve İrlanda Cumhuriyeti Büyükelçisi olarak görev yapan Reddaway bu görevinden önce Birleşik Krallık adına Kanada'da Yüksek Misyon Temsilcisi, Afganistan'da Özel Temsilci, İran'da ise Diplomatik temsilci olarak görevyapmıştır. Bu görevlerinin yanı sıra İspanya, Arjantin, ve Hindistan'da diplomatik görevler üstlenmiştir.

Prof. Naomi Roht-Arriaza

Professor Naomi Roht-Arriaza is a Distinguished Professor of Law at the Hastings College of Law, University of California (San Francisco) and is renowned globally for her expertise in transitional justice, international human rights law, and international humanitarian law. She has extensive knowledge of, and experience in, post-conflict procedures in Latin America and Africa. Roht-Arriaza has contributed to the defence of human rights through legal and social counselling, her position as academic chair, and her published academic works.

Prof. Naomi Roht-Arriaza Amerika Birleşik Devletleri'nin San Francisco şehrindeki UC Hastings College of the Law isimli Hukuk okulunda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Geçiş Dönemi Adaleti, İnsan Hakları İhlalleri, Uluslararası Ceza Hukuku ve Küresel Çevre Sorunları gibi konular uzmanlık alanına girmektedir.

Prof. Dr. Mehmet Ufuk Uras

Mehmet Ufuk Uras is a co-founder and member of social liberal Greens and the Left Party of the Future, founded as a merger of the Greens and the Equality and Democracy Party. He was previously a former leader of the now-defunct University Lecturers' Union (Öğretim Elemanları Sendikası) and was elected the chairman of Freedom and Solidarity Party in 1996. Ufuk resigned from the leadership after the 2002 general election. Ufuk ran a successful campaign as a "common candidate of the Left", standing on the independents' ticket, backed by Kurdish-based Democratic Society Party and several left-wing, environmentalist and pro-peace groups in the 2007 general election. He resigned from the Freedom and Solidarity Party on 19 June 2009. After the Democratic Society Party was dissolved in December 2009, he joined forces with the remaining Kurdish MPs in the Peace and Democracy Party group. On 25 November 2012, he became a co-founder and member of social liberal Greens and the Left Party of the Future, founded as a merger of the Greens and the Equality and Democracy Party. Ufuk is a member of the Dialogue Group and is the writer of several books on Turkish politics.

Prof. Dr. Mehmet Ufuk Uras İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimini tamamladıktan sonra, milletvekili seçilene kadar İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yardımcı doçent doktor olarak görev yapmıştır. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde İstanbul 1. Bölge'den bağımsız milletvekili adayı olmuştur. Seçimlerin sonucunda %3,85 oranıyla yani 81.486 oy alarak İstanbul 1. Bölge'den bağımsız milletvekili olarak 23. dönem meclisine girmiştir. Seçimler öncesinde liderliğinden ayrıldığı Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) Genel başkanlığına 11 Şubat 2008'de yapılan 5. Olağan Kongresi'ni takiben geri dönmüştür. 17 Haziran 2009 tarihinde, partinin dar grupçu bir anlayışa kaydığı düşüncesi ve sol siyasetin daha geniş bir yelpazeye ulaşması iddiasıyla bir grup arkadaşıyla Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nden istifa etmiştir. ÖDP'den ayrılışıyla birlikte

Eşitlik ve Demokrasi Partisi kuruluş sürecine katılmıştır. DTP'nin 19 kişiye düşüp grupsuz kalmasından sonra, Kürt sorununun parlamentoda çözülmesi gerektiğini savunarak Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) grubuna katılmıştır. Ufuk Uras, seçim sürecinde, kuruluş çağrısını yaptığı Eşitlik ve Demokrasi Partisi'ne üye olmuştur. 25 Kasım 2012'de kurulan Yeşiller ve Sol Gelecek Partisinin kurucularındandır ve aynı zamanda PM üyesidir. Uras'ın çok sayıdaki yayınları arasında "ÖDP Söyleşileri", "İdeolojilerin Sonu mu?" (Marksist Araştırmaları Destek Ödülü), "Sezgiciliğin Sonu mu?", "Başka Bir Siyaset Mümkün", "Kurtuluş Savaşında Sol", "Siyaset Yazıları" ve "Alternatif Siyaset Arayışları" "Sokaktan Parlamentoya" "Söz Meclisten Dışarı" ve "Meclis Notları" adlı kitapları da bulunmaktadır.

Prof. Dr. Sevtap Yokuş

Professor Dr Sevtap Yokuş is a Law Faculty Member at İstanbul Altinbas University in the Department of Constitutional Law. She holds a PhD in Public Law from the Faculty of Law, Istanbul University, awarded in 1995 for her thesis which assessed the state of emergency regime in Turkey with reference to the European Convention on Human Rights. She is a widely published expert in the areas of Constitutional Law and Human Rights and has multiple years' experience of working as a university lecturer at undergraduate, postgraduate and doctoral level. She also has experience of working as a lawyer in the European Court of Human Rights.

Prof. Dr. Sevtap Yokuş İstanbul Altınbaş Üniversitesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyesidir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Doktora Programı bünyesinde başladığı doktorasını "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türkiye'de Olağanüstü Hal Rejimine Etkisi" başlıklı tezle 1995 yılında tamamlamıştır. Akademik görevi sırasında lisans, yüksek lisans ve doktora aşamasında dersler veren Prof. Dr. Yokuş özellikle Anayasa Hukuku ve İnsan hakları Hukuk alanında uzmanlaşmıştır. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruda pratik avukatlık deneyimi de bulunmaktadır.

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom
+44 (0) 207 405 3835

info@democraticprogress.org
www.democraticprogress.org

@DPI_UK
DemocraticProgressInstitute